

scénický prostor

rozhovor s Carlosem Fuentesem
Verhoevenův film Černá kniha
Jaromír F. Typlt o Vojetěchu Jiráskovi
výsledky ankety Hledá se prezident

Angie Hiesl. Production: X-krát židle lidí. Divadelní performance. Foto Søren Gammelmark. Výřez
ISSN 1801-4542

Politika v čase fantazie

Skutečnost je jen výchozím bodem

Jednou z tiskovin, která se v německém Rostocku šířila mezi protestujícími proti zasedání G8, byl i nově vzniklý časopis **Turbulence**. Jeho zamyšlení nad protestním hnutím mimo jiné prozradí, co mají společného odpůrci kapitalismu a George W. Bush, zda sny patří do politiky a proč je modelem pro změnu světa divadlo.

STEPHEN DUNCOMBE

Na podzim 2004, krátce před prezidentskými volbami v USA a v průběhu typicky krvavého měsíce v Iráku, věnovaly New York Times svůj hlavní článek ztrátám, které Bushova vláda způsobila na pravdě. Jako většina textů v Timesech byl dobře napsaný, dobře podložený a úplně předvídatelný. Sotva někoho překvapí, že je George W. Bush špatně informovaný, nenaslouchá disidentským hlasům a jedná bez ohledu na to, jaký nesmysl způsobí (nepřekvapí dokonce ani fakt, že jednou tvrdil, že Švédsko nemá armádu, a nikdo z jeho vlády mu neoponoval). Jeden cenný vhled ovšem článek obsahoval. V pasáži, která se zakrátko měla stát neblaze proslulou, popisoval autor článku Ron Suskind svou konverzaci s nejmenovaným výše postaveným poradcem prezidenta:

„Poradce řekl, že chlápci jako já žijí, v tom, co nazýváme společenství založené na skutečnosti, a definoval nás jako lidi, kteří „věří, že řešení vyplývají z rozvážného studia pozna-

telné skutečnosti“. Kývl jsem a mumlal cosi o principech osvícenství a empirismu. Utnul mě. „Takhle už svět nefunguje,“ pokračoval. „Teď jsme impérium, a když jednáme, vytváříme realitu. A zatímco vy tu realitu studujete – můžete klidně i kriticky –, my budeme opět jednat a vytvářet další nové skutečnosti, které můžete také studovat, a tak se věci vyřeší. Jsme aktéři historie... a vy, vy všichni zůstanete odkázáni na pouhé studium toho, co děláme my.“

Sny, které si vytvoříme sami

Bylo jasné, jaký mají Timesy z tohoto letmého náhledu do prezidentovy politické mysli pocit. Redaktoři „Šedé dámy“ pasáž vytkli a vysázeli velkým barevným fontem nad článek. Z ideologického hlediska to byl zlatý poklad: Bushova vláda otevřeně a arogantně přiznává, že se nestará o realitu. Bylo cítit rozrušení liberálního čtenářstva Timesů, nadšení, po dobu dalších několika týdnů zrcadlené a zesilova-

né celou levou stranou politického spektra na e-mailových diskusních skupinách, rozhlasových show s živými vstupy a v úvodnicích. Toto pyšné uznání holé neúcty ke skutečnosti a neomezené víry ve fantazii je dosud nejpád-
nějším důkazem Bushova šílenství. Teď už ty volby určitě musí prohrát...

Co mě tehdy zarazilo – a zarazí mě to doteď –, je fakt, že má reakce byla radikálně odlišná. Mé názory byly dlouho v naprosté opozici vůči tomu, co zastává Bushova administrativa, a mám za sebou dlouhou kariéru akademika s levicovými sklony a pokrokového politického aktivisty. Když jsem ale četl tatáž slova, která vyvolala tolik nevole u liberálů a levice, cítil jsem něco jiného: vzrušení, inspiraci... a závist. Zatímco pohled zdravého rozumu je takový, že Bushovo otevřené nerespektování skutečnosti je důkazem šílenosti jeho vlády, já jsem to vnímal jako mnohem znepokojivější znamení jeho geniality.

Pokračování na s. 22

Intenzivní a roztržštěný nesouhlas

Ondřej Slačálek

Mediálně byl summit G8 předznamenán těžkou palbou z rotaček a obrazovek – popisem bitvy o německé město Rostock se stovkami raněných a jen náhodou žádným padlým. Když se čeští účastníci víkendové demonstrace vrátili domů a koupili si pondělní vydání MF Dnes, museli se vážně zamyslet nad tím, zda byli stejné akci, o níž tento deník píše.

Zatímco první zprávy o počtech raněných policistů křičely z titulních stránek, o pár dnů později se informace o tom, že čísla byla zavádějící, schovala někam na okraj.

Vyznamenali se i komentátoři. Zástupce šéfredaktora MF Dnes Viliam Buchert svou tirádu nazval, jak se ve věku mobilních telefonů sluší a patří, stručně a úderně „Antiglobalismus :-(Antiamerikanismus :-(“. Demonstranti jsou pro něj „blouznivci z Rostocku“ a vyčítá jim: „Proč levičáci nedemonstrují například před ambasádami Súdánu, Zimbabwe či Barmy?“

Otázka sice hloupá, ale tak často opakovaná, že si zaslouží odpověď – ne jednu, ale hned tři.

Demonstrují možná proto, že pro většinu z nich není odpor proti porušování lidských práv v chudých zemích s aktivitami proti špatnému jednání vlastních vlád nijak v rozporu. Mnozí z demonstrantů se angažují v protestech proti obojímu zlu.

Možná demonstrují proto, že uvedené státy sice masivně porušují lidská práva svých občanů, ale nestavějí se do role pánů světa.

Možná nedemonstrují také proto, že vlády Súdánu, Zimbabwe a Barmy sice páchají odporné skutky a třeba mají i světovládné ambice,

rozhodně ale nemají dohromady prostředky, kterými disponují hlavy států G8. Nikdo neříká, že Dárfúr je méně hrozný než Ččensko a Irák – jsou-li ale Bush s Putinem na rozdíl od súdánských mocipánů vítáni i v našich městech a naši politici si s nimi usměvavě potřásají rukama, máme za druhé dva konflikty jaksi víc zodpovědnosti než za ten první. Súdán, Zimbabwe ani Barma navíc nemají tolik možností ovlivnit takové jevy jako globální oteplování či odpuštění dluhů chudým zemím. To mají jen země, které samy sebe berou za klub nejbohatších a nejmocnějších států.

Viliam Buchert se ale rozhodl stoupence podobných názorů rovnou léčit a předepsal jim v závěru svého komentáře „antigen – látku schopnou vyvolávat tvorbu protilátek“ a „antipyretikum – léky proti horečce“. Zdá se ale, že se desítky tisíc protestujících léčit nechťejí.

Unavené tváře

Srocnení proti G8 bylo velkolepé, blokády relativně úspěšné. Ale to všechno jako kdyby tu už bylo. Unavené tváře některých aktivistů, kteří pamatují už demonstrace v Praze proti Mezinárodnímu měnovému fondu a proti G8 protestovali také v Janově, to jen potvrzovaly. Trochu za zenitem se zdála být i německá autonomní scéna, která dokázala zatopit G7 před patnácti lety v Mnichově.

Neustálé opakování typové podobných akcí (od Global street party, která je odstartovala, uplyne v květnu příštího roku už deset let) zdůrazňuje spíše jejich problémy. A těch není málo. „Duhová koalice“, tedy spojení protestujících, kteří vyjadřují svůj nesouhlas s G8 či mezinárodními institucemi z různých důvodů, do jednoho protestu, sice zesiluje společný nesouhlas, jednotlivé hlasy (důvody) protestů jednotlivých iniciativ ale zanikají ve společném skandování. Černý blok radikálů pohrdá „reformismem“ nevládních organizací, ty zase nevědí, proč mají být spojovány s „násilníky“. Obě skupiny pak nemají v lás-

ce leninisty, jejichž rozličné odrůdy, počínaje trockisty, přes maoisty až po jednoho zbloudilého nosiče vlajky bývalé NDR, se demonstrace rovněž zúčastnily. Skoro se nabízí staré úsloví, že mají-li jednotlivé složky alterglobalizačního hnutí mezi sebou takové vztahy, nepotřebují už žádné skutečné nepřátele. Jenže je to přesně naopak, nepřátele potřebují jako to jediné, co je spojuje.

Už nejspozději po protestech v Praze a pak ještě silněji po Janovu se v alterglobalizačním hnutí začalo diskutovat o tom, jak přenést protesty na jinou úroveň, než jsou velké summity – k většině společnosti. Debata ale neměla žádné konkrétní výsledky a následně 11. září 2001 a „válka proti teroru“ donutily alterglobalizační hnutí přejít do defenzivy.

Lépe než alterglobalizační hnutí na tom nejsou ani další zpochybňovatelé legitimacy G8 – chudé země „třetího“ světa. Aktivistů z těchto částí planety bylo na posledních demonstracích vidět jen poskrovnu. Pětice stoupenců korejského hnutí farmářů upozorňovala na své problémy hlasitým bubnováním, které skvěle zapadlo do rázu pochodu, a viditelnými transparenty. Několik z mála afrických aktivistů nedostalo víza, většinou ale byly problémem hlavně prostředky. Summit tak potvrdil častou kritiku, že i v rámci hnutí za globální spravedlnost ve skutečnosti pokračují rozdíly mezi Severem a Jihem. Ani oficiální představitelé těchto zemí, kteří mají často přibližně stejnou legitimitu mluvit za své občany jako státy G8 rozhodovat o celosvětových otázkách, nejsou dosud dostatečně slyšet. Přinejmenším intenzita jejich hlasu nedosahuje úrovně, kterou měli necelý měsíc před 11. zářím 2001 na konferenci OSN o rasismu v Durbanu, kde požadovali mimo jiné reparaci za kolonialismus. Návrat tohoto požadavku na scénu spolu se změnou strategie alterglobalizačního hnutí by mohl dát odporu proti G8 ještě ofenzivnější a méně roztržštěnou podobu. Léky proti horečce by pak určitě nepotřebovali demonstranti.

je, ale kde se lze v jednotě vymezit vůči zlým masmédiím. Vždyť být těmi kulturnějšími je tak snadné... Ani přitom nemusíme vydávat něčím zajímavé literární časopisy. Kasal mi vyčítá, že dělám pitomečka z výjimečného nakladatele (a hned knihy Triády vyjmenuvává). Jednoho hned napadá, proč by zasloužná nakladatelská činnost (a já ji nezpochybňuji) měla Krumphanzla předurčovat k tomu, že jeho rozhovory budou geniální a jeho postoje správné. Ale nápad do diskuse to není marný: napříště by se u každého podpisu mohlo objevit, čím se kdo zasloužil o kulturu, aby ty nejlepší nemohl kritizovat kdejaký nýmand.

Jiří T. Král

K projednávání střednědobého výhledu státního rozpočtu ČR

Iniciativa pro kulturu pozitivně vnímá změnu ve vztahu státu ke kultuře, která se projevila i nárůstem rozpočtu resortu kultury na letošní rok. V době, kdy vláda projednává střednědobý výhled státního rozpočtu, pokládá však Iniciativa za nutné upozornit na některé důležité aspekty.

Evropská komise se v posledním roce intenzivně zabývá úlohou kultury a umění v dnešní společnosti, jejími ekonomickými efekty a politickým významem. V rámci Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost rovněž zdůrazňuje význam podpory tvůrčí činnosti.

V květnu t. r. proto poprvé formulovala evropskou strategii pro kulturu, která má klíčovou úlohu v procesu evropské integrace a ve vztazích EU se třetími zeměmi. V této souvislosti předseda Evropské komise José Manuel Barroso prohlásil: „Kultura a kreativita se přímo dotýkají každodenního života občanů. Jsou důležitými hnacími prvky pro osobní rozvoj, sociální soudržnost a hospodářský růst. Avšak znamenají mnohem více: jsou klíčovými prvky evropského pro-

editorial

Dámy a pánové!
Stále svěží Carlos Fuentes má nápad, jak vyřešit potíže s narkomafií v Mexiku: „Navrhují povolat německou policii. Německá policie, ta je neposkvrněná jako Panna Marie.“ (s. 12–13) To pronesl jistě i kvůli tomu, co se zrovna dělo v Rostocku kolem zasedání G8. Humor vlivnému světovému spisovateli, který Prahu navštívil ve stejnou dobu jako našimi politiky oblizovaný G. W. Bush, můžeme jen závidět. Sledovat, jak se chlapáctví poslanci (V. Jandák a spol.) neváhají dlouze rochnit v cizí (V. Parkanové) veleostudě a jak Jan Rejžek k tomu v LN poznamenává, že za mír, tedy radar (interesantní spojení) má zpívat někdo na úrovni Boba Dylana, vyžaduje nadhled. Nebo přechod do jiného scénického prostoru. Neposkvrněné čtení!
Libuše Bělunková

Téma čísla 24 scénický prostor

11
Arnold Aronson: Rozmanitá témata – Co uvidíme na scénografické výstavě

12
Miroslav Melena: Divadelní architektura dnes – O změnách v chápání divadelního prostoru

25
Quo vadis, scénografie? – Anketa s odborníky

jektu založeného na společných hodnotách a dědictví a zároveň uznávají a respektují rozmanitost. Dnešní strategie podporující mezi-kulturní porozumění potvrzuje, že kultura stojí v centru pozornosti našich politik.“

V kontextu těchto pozitivních změn uvítala umělecká veřejnost Programové prohlášení vlády ČR, které si význam kultury plně uvědomuje a dává si za cíl prosadit postupné zvýšení podílu výdajů státního rozpočtu pro resort kultury na 1 %. Opačný trend by byl v dnešní době pro kulturu už naprosto likvidační. Právě vzhledem k budoucímu předsednictví Rady EK může proto kultura zásadní roli v prosazení pozitivního image České republiky.

Kultura je u nás stále vnímána spíš jako oblast, která veřejné finance spotřebovává, nikoli generuje. Jak ale prokazují ekonomické studie Evropské komise, toto tradiční chápání kultury neodpovídá realitě, neboť kultura je významným faktorem hospodářského růstu, hraje důležitou roli pro rozvoj zaměstnanosti, atraktivitu prostředí, sociální soudržnosti a stala se samostatnou prioritou v cíli Konvergence EK. Věříme, že tyto skutečnosti budou při projednávání výhledu státního rozpočtu patřičně zohledněny.

Iniciativa pro kulturu
(předseda Vladimír Procházka)

Soutěž

Správná odpověď na soutěžní otázku z čísla 22 – Kdy se odehrála Válka růží? – zní: v letech 1455–1485. Knihu Roberta Cartera Řeč kamenů posíláme Markétě Pavlasové do Blatnice pod Svatým Antonínkem.

–mam–

došlo

Ad dopis Roberta Krumphanzla (A2 č. 21/2007)

Podle R. Krumphanzla vylučují (mas)média pod záminkou „přání čtenářů“ ty „nepřízpůsobivé“ a nivelizují skutečnost na „skutečnost prezentovanou médií“. S tímto závěrem polemizovat nehodlám. Nebudu ani hájit bídnou úroveň deníků, a tím méně jejich kulturních rubrik (ani fakt, za jak dlouho komu Ondřej Horák z Lido-vých novin odpoví či snad nedej bože jeho recenze). Domnívám se pouze, že Krupmhanzlův případ žádným dokladem diktátu médií není, ač je on sám o tom přesvědčen.

Pokud se noviny snaží vyloučit „nepřízpůsobivé“, pak by bylo třeba nějak rozumně vysvětlit Horákův zájem o nakladatelství Triáda. Nebo je to snad tak, že nabídne-li rozhovor Krumphanzlovi jako šéfovi nakladatelství, snaží se tím omezit „viditelnost“ dalšího „nepřízpůsobivého“ v médiích? A chce-li k článku fotografii, dokládá tím klipovost doby? Kdepak, redaktoři novin mají prostě chrlit texty a dodržet při nich určité parametry (třeba rozhovor = fotka). Je to továrna na texty podobně třeba jako fabrika čajové konvice. Dělník zde může sem tam udělat nějakou avantgardnější konvici (Triáda), ale většinou mají být růžové se srdíčkem, jaké chtějí všichni.

Máme tedy redaktora novin, který sem tam zatouží po hezčí konvici. A připustíme, že Krumphanzl zná média tak dobře, jak tvrdí (vždyť výrobu konvic studoval). Pak po takové nabídce může udělat dvojí: buď požadavky média akceptovat a propagovat v rámci daných mantinelů své nakladatelství (a jeho většinou kvalitní produkci), nebo se vyhranit do pozice florianovského proroka (který čaj zásadně pije z hrnce) a žádný rozhovor neposkytovat. Krumphanzl však volí pozici třetí: chce být prorokem v propagačním textu (protože ničím jiným, příznějším si, ten rozhovor být neměl).

V takovém případě už není důležité, zda jste rozhovor zkrátili dobře nebo špatně (a myslím, že špatně), zda jste řekli něco zapamatovánihodného nebo ne (a myslím, že ten rozhovor ničím pozoruhodný nebyl). Podstatný je jenom fakt, že pravda a láska je na vaší straně... A jako nositel pravdy můžete někomu psát, že se na něj nezlobíte, a pak uveřejnit vzájemnou korespondenci, protože šlo o „pracovní domluvu“ (nikdy nepsat Krumphanzlovi!) a objektivní doklad doby o komunikaci „nepřízpůsobivých“ a „povrchních“. Každá další reakce samozřejmě vypadá jako osobní invektiva vůči onomu spravedlivému.

Přitom je vše tak prosté, milý Watson: nakladatel dostal nabídku na rozhovor, chtěl ji ale využít jinak, než jak si představoval redaktor onoho listu, a neuspěl. Jeho postoj mu zkrátka připadal zajímavější než možnost upozornit na svou práci (paradoxem je, že zmíněný rozhovor zkrátit dobře možné bylo). A připadal mu dokonce tak zajímavý, že s ním musel seznámit čtenáře Revolver Revue. Spolu s Krumphanzlem doufám, že nikdy nedeme tak daleko, aby text odmítnutý v jednom periodiku nemohl vyjít v jiném. Dokonce může vyjít i s referencí o tom, za jakých okolností nevyšel. Lze i tvrdit, že jde o neosobní spor a že jeden z jeho protagonistů nahlédl jeho hlubší pozadí (moc pěkně potom všechny případné kritiky nastrčíte do pozice, že právě oni osobní jsou). A stejně tak je ovšem možné nahlédnout takový spor jako nezvládnutou komunikaci a pocit vícecennosti jednoho ze zúčastněných.

Na můj příspěvek reagoval také Lubor Kasal (tedy zkratka uoa, nemýlím-li se) ve Tvaru. Ironie mu jde moc pěkně, škoda, že si pořádně nepřečte text, na který reaguje. Odvodit z něj, že jsem budovatel „krásných nových zítřků masmédií“, je vskutku obdivuhodný výkon. Nicméně z jeho poznámky vyplývá, že se cítí být na té správné straně, kde se nepolemizu-

literatura

Z tvorby Stevana Tontíče

Čtení z díla současného sarajevského básníka a prezentace českého výboru jeho veršů Sarajevský rukopis. O autorovi a jeho knize promluví Ivan Dorovský, ukázky přednese Ivana Dorovská a Zvezdana Markovićová. Národní knihovna ČR (zasedací sál, 1. patro, Mariánské nám. 190/5, Praha 1), ve čtvrtek **14. 6.** v 17.00.

Josef Florian a jeho francouzští autoři Setkání s autorkou stejnojmenné knihy Jitkou Bednářovou a dvojjazýčné čtení Florianovy francouzské korespondence s hudebním doprovodem Štěpána a Ondřeje Škochových. Josef Florian patří k nejosobitějším českým frankofilům konce 19. a počátku 20. století. Ve svém vydavatelství Dobré dílo do českého prostředí uvedl ve vytříbené typografické úpravě stovky francouzských spisovatelů, mystiků i vědců. Spojováním autorů proslulých se zapomenutými odkrýval tu část francouzské kultury, která mnohdy není známa ani samotným Francouzům. Tuto vysokou kulturu navíc Florian pěstoval ve venkovské chalupě, takřka bez vazby na český literární svět, polemicky vůči českému literárnímu prostředí. Kavárna Francouzského institutu (Štěpánská 35, Praha 1), v pondělí **18. 6.** v 18.30.

Petr Měrka: Telekristus a Mentál Uvedení a autorské čtení vzrušujících a šílených mikropovídek Petra Měrky, které navazují na poetiku ruského spisovatele Daniila Charmse nebo Američana Charlese Bukowského. Přenesené do českého prostředí jsou však i výpovědi o současném světě našich teenagerů, především těch z Valaška. Café Fra (Šafaříkova 15, Praha 2), v úterý **19. 6.** ve 20.30.

Současná česká literatura a její autoři Setkání a autorské čtení Jana Balabána, Petra Pazdery Payna a Jaroslava Rudiše. Jan Balabán získal Magnesii Literu 2005 za knihu povídek Možná že odcházíme; Petr Payne je známý psaním dramatických aktovek – „dramoletů“ (Dramolety) a kratších prozaických útvarů charakteru podobenství; Jaroslav Rudiš byl letos za prózu Grandhotel nominován na Magnesii Literu a obdržel Kanzelsberger cenu čtenářů. České centrum (Rytířská 12, Praha 1), ve středu **20. 6.** v 19.00. –**pa–**

divadlo

Bondy v Boudě Ambiciózní projekt činohry Národního divadla Bouda pokračuje i letos. Prostor postavený každoročně pro účely jednorázového uvádění v omezeném počtu repríz je určen pro texty, které by se do hlavních budov ND dostaly jen velice obtížně. Tentokrát bude na piazzetě u zlaté kapličky uveden staronový autor. **Egona Bondyho** (1930–2007) netřeba představovat, nově se však objeví jeho doposud prakticky neznámé divadelní texty. Čtyři hry připravují čtyři režiséři a jistě se můžeme těšit na nejpestřejší možnou směs přinejmenším režijních přístupů: s klasikem se totiž inscenačně setkají Jan Nebeský (Leden v noci), Viktorie Čermáková (Jednou v vci), Dan Špinar (Návštěva expertů) a Buchty a loutky (První večer s maminkou). Speciálním hostem Boudy bude Radim Vašínka (Bez paměti žilo by se lépe). Projekt je bezpochyby určen

milovníkům pozoruhodných kontrastů (herci z divadelního svatostánku na provizorním jevišti, ze zkušenosti minulých let lze zaručit velmi dobré výkony), literárního undergroundu (Bondyho hry právě vyšly v nakladatelství Akropolis) i neopakovatelných událostí s nádechem divadelní výlučnosti. Bouda (u Národního divadla, Národní třída, Praha 1) od středy **13. 6.** do neděle **24. 6.**, denně buď v 16.00 nebo ve 20.00 (viz www.narodni-divadlo.cz). –**ml–**

Úhly pohledu Anne Bogartové V rámci Pražského Quadriennale 2007 byla do Prahy pozvána americká režisérka Anne Bogartová, která je divadelní kritikou považována za nejvýznamnější teoretičku divadelní režie a herectví od dob Stanislavského a Brechta. Ve spolupráci s divadelním souborem SITI Company (USA) představí hned zraje přehlídky několik projektů. Divadlo Archa totiž od 4. do 14. 6. pořádá ve spolupráci s Divadelním ústavem divadelní dílnu Anne Bogartové. S výsledky pražského workshopu s názvem Herec jako architekt prostoru, zaměřeného na trénink metody Viewpoints (Úhly pohledu) a Suzukiho herecké metody, seznámí diváky veřejná prezentace v Divadle Archa (Na Poříčí 26, Praha 1) ve čtvrtek **14. 6.** ve 21.00. Další ukázkou tvorby Bogartové je inscenace Bob, která se vrací do Divadla Archa po své oficiální derniéře v roce 2002. Inscenace sleduje život a dílo světově proslulého umělce Roberta Wilsona. Je sestavena ze sbírky rozhovorů a autentických dokumentů, které režisér Wilson během své kariéry poskytl. V titulní roli člen The SITI Company Will Bond. Uváděno v angličtině s překladem do češtiny. Provokativní počtu umělcí, jenž spojil americkou popkulturu s velkým uměním, uvidíte v Divadle Archa (Na Poříčí 26, Praha 1) v pátek **15.** a v sobotu **16. 6.**, vždy ve 20.00. –**kv–**

Lodní deník na jevišti Studentské divadlo poezie Mimo patro připravilo inscenaci na motivy prózy **Víta Kremličky** Lodní deník (Cena Jiřího Ortena, 1991). Text Lodního deníku je mnohovrstevnatý, prozaické vyprávění se střídá s básněmi, říkadly a příslovími, děj se neustále láme do nových a nových prostředí. Postavy nevyzpytatelně mění svoji identitu a dokonce i pohlaví, nabírají podobu různých hrdinů z dobrodružné četby, bez varování přecházejí jedna v druhou. O podobně zmatečný dojem usiluje i představení studentského divadla. Jevištní adaptace a režie **Jaromír Typlt**. Experimentální studio Liberec (Lidové sady 425/1), v pátek **15. 6.** v 18.00; Klub Duha (Školní 3643/4, Prostějov), ve čtvrtek **21. 6.** v 16.15; a v rámci festivalu Divadlo evropských regionů v Hradci Králové, v sobotu **23. 6.** v 18.30. –**ml–**

film

Edith Piaf Biografický film přibližující osudy šansonové legendy a francouzské národní ikony Edith Piaf provází po celé Evropě velmi pozitivní kritický ohlas. Režisér **Olivier Dahan** (Cesta, Purpurové řeky 2) se nevydal cestou úspěšných zpěváckých biografií (Ray, Walk the Line) – svůj film nevypráví v lineární časové souslednosti, ale koncipuje jej jako zpřeházenou mozaiku uzlových bodů zpěvaččina osobního a profesionálního života. Přestože reálný životní příběh Edith Piaf lze vnímat jako takřka modelové naplnění pohádky o snovém vzestupu, tvůrci filmu nám

předkládají zacyklený obraz fascinující umělecké osobnosti, oplývající obrovským nadáním a nezdolnou vůlí. Biografické filmy vždy stojí na hereckém výkonu hlavního představitele a jinak je tomu také u Edith Piaf: její představitelka **Marion Cotillardová** (Velká ryba, Dobrý ročník) obdařila svou hrdinku šarmem, extroverzí i jistou dávkou nesympatičnosti a bezpečně provádí diváka na cestě po celém (dlouhém) filmu. Některé sekvence se natáčely i v Praze, pozorný divák si tak může všimnout roliček několika českých hereckých žoldáků (Marek Vašut, Miroslav Táborský). **Premiéra 14. 6.** –**jj–**

hudba

Laurie Andersonová opět v Praze Do pražského Kongresového centra přijede Laurie Andersonová, stále velmi důležitá persona alternativní hudby. Především svými experimenty na raných albech z počátku osmdesátých let udávala směr v rockové i elektronické hudbě. Navíc se jí už debutové album Big Science (1982) podařilo vydat u velké firmy Warner. Dopomohl tomu singl O’Superman, jež původně nahrála u malého labelu One Ten Records a který slavil úspěch ve Spojených státech i v Anglii. Druhá deska Mister Heartbreak (1984) už byla méně rocková: na její natáčení přijali pozvání například Peter Gabriel, Adrian Belew nebo dlouholetý spolupracovník a přítel William S. Burroughs. Jejím významným projektem zůstává počín United States, Parts I–IV, který poukazoval na problémy současné společnosti. Živé provedení trvalo sedm hodin (poprvé v Londýně 1982), a bývalo proto rozděleno do dvou večerů. V roce 1985 vyšel tento opus ve formě pěťalba. Na turné k albu Strange Angels (1989) již Andersonová stihla zavítat i k nám; koncert odehrála 9. 12. 1990 v Lucerně. Podruhé tu byla v roce 1995 s deskou The Ugly One with the Jewels and Other Stories; tehdy vystoupila ještě v Paláci kultury. Nyní se k nám vrací do Kongresového centra (5. května 1640/65, Praha 4), ve čtvrtek **14. 6.** ve 20.00. –**jp–**

Respect 2007: Didier Awadi Dakarský rodák Didier Awadi je zakladatelem významné senegalské hiphopové skupiny Positive Black Soul a vedle vlastní tvorby se věnuje produkování, provozuje nahrávací studio a také bezpečnostní agenturu. Alba Positive Black Soul vydával Chris Blackwell, objevitel Boba Marleyho. Roku 1997 vystoupila skupina na francouzském veletrhu Midem. O tři roky později se Awadi osamostatnil, získal cenu francouzského rozhlasu RFI a v Mali cenu jako Nejlepší africký rapper. Ve svých textech se zabývá společenskými a politickými problémy své země i celé Afriky. Hudební stránka je syntézou moderní studiové technologie a lokálních tradic – vedle elektronických rytmů zní třeba loutna kora. Jeho zatím poslední album se jmenuje Un autre monde est possible (Jiný zvět je možný), letos chystá projekt African Presidents, věnovaný osvěceným africkým státníkům včetně Nelsona Mandely. Palác Akropolis (Kubelíkova 27, Praha 3), v pátek **15. 6.** v 19.30. –**mk–**

výtvarné umění

Jindřich Štyrský Galerie hlavního města Prahy připravila ve spolupráci s Národní galerií a pražským Uměleckoprůmyslovým museem rozsáhlou retrospektivu jednoho z předních umělců

české meziválečné avantgardy Jindřicha Štyrského (1899–1942). Autor studoval Akademii výtvarných umění v Praze (1920–23, prof. Jakub Obrovský; 1923–24, prof. Karel Krattner). Celý život se vyjadřoval především prostřednictvím malby, zároveň se ale věnoval také kresbě, koláži, grafickému designu, ilustraci a typografii. Příležitostně působil jako scénograf (spolupráce s Jindřichem Honzlem) i jako fotograf (především série snímků z Paříže a českého venkova). K aktivnímu členu Děvětsilu a později Skupiny surrealistů v ČSR patří neodmyslitelně projev psaný – poezie, polemiky, úvahy, manifesty, kritické statě, ediční počiny. Štyrský je mj. autorem knihy Sny (1925–40), zaznamenávající jeho sny textově i kresebně, monografie J. A. Rimbauda nebo drobné publikace Emilie přichází ke mně ve snu, která vyšla v Edici 69 a na svou dobu se velmi otevřeně zabývá tabuizovaným tématem sexuality (autorské koláže). Celoživotní vliv na Štyrského dílo měl především Lautréamont se svým dílem Zpěvy Maldororovy a autorova celoživotní pracovní partnerka a družka Marie Čermínová (Toyen). Výstavu doprovází vydání velkorysé obrazové monografie s doprovodnými texty od Lenky Bydžovské a Karla Srpa. Obsahuje kolem 800 reprodukcí. Samostatně vychází také kniha sebraných textů Jindřicha Štyrského. Dům U Kamenného zvonu (Staroměstské nám. 13, Praha 1), **do 9. 9.**

Otto Placht Brněnský Dům umění připravil ve výstavních prostorách Domu pánů z Kunštátu retrospektivní výstavu výrazného autora generace 80. let, malíře Otto Plachta (1962). Hlavním motivem umělcova díla se po jeho odchodu do latinskoamerické země Peru staly projevy tamní indiánské kultury. Zatímco starší práce kopírovaly ve své barevnosti zemitost středoevropské vlasti (hnědi, černi, temné zeleně), Peru rozsvítilo Plachtovu paletu do spektra zářivých barev. Plachta inspiroval nejen historický odkaz peruánské kultury, ale i doposud platné a aplikované rituály, jejichž součástí je i konzumace psychotronních látek nebo pohybový taneční akt transu, vedoucí ke smyslovému vytržení a přechodu do jiné smyslové dimenze. Výstavu, kterou kurátorsky zaštitila Jana Vránová, lze zhlédnout v Domě pánů z Kunštátu (Dominikánská 9, Brno) **do 29. 7.** –**pev–**

televize

Stvoření pro lásku Manžel paní Čan a žena pana Čou stále cestují za prací. Jejich partneři zatím žijí svou věrnou samotou. Slib „Nebudeme jako oni“ stále stojí mezi nimi, ale den po dni zní tišeji… Režisér minimalistickým způsobem a pomocí vláčného tempa impresionisticky zachycuje intenzivní, skrývaný cit. Nepotřebuje o pocitech hovořit, jednoduše jimi vyplňuje každý záběr. Kompozice, práce se zrcadly, svícení a barevnost ladí s duševním rozpoložením postav. Výrazné je také estetizován samotný pohyb herců: jde takřka o baletní choreografii. Film, oceněný desítkami mezinárodních cen, je důkazem, proč byl **Wong Kar-wai** vybrán časopisy Sight and Sound a The Guardian mezi desítku filmařů, kteří nejvíce ovlivnili devadesátá léta. Výsostně intimní záležitost, která by neměla uniknout vaší pozornosti. ČT 2, ve čtvrtek **14. 6.** ve 22.10.

Svět umění: Fritz Lang – portrét Fritz Lang zachycuje i ty nejtemnější stránky lidské duše. Bez nadhledu a ironie nahlíží na stín jako na součást člověkova

já. Ač je spojován především se svým filmovým „monolitem“ **Metropolis**, za sebou má čtyřicet let filmování. Dokázal být estét stejně jako odměřený pragmatik. Byl schopen adaptovat národní mýty stejně jako příběhy z černé kroniky. Žil s nacisticky smýšlející ženou, současně se proti Hitlerově ideologii postavil. Byl vzýván i zatracován. Žil v přepychu, prchal jako vyděděnc. Tento tvůrce není pojmem jen pro filmové vědce. Je kronikou jedné smutné doby. ČT 2, v neděli **17. 6.** v 16.05. –**lg–**

rozhlas

Papoušek z Itálie V rámci rozhlasového projektu Italský rok se představuje cyklus italských rozhlasových her, natočených českými tvůrci. Vybírané hry mají jednu společnou vlastnost: někdy v minulosti získaly prestižní cenu Prix Italia. Tentokrát je na řadě text téměř současný. Hra Popcorn **Tiziana Scarpa** byla oceněna přesně před deseti lety. Jedná se o komedii, v níž prostořeký papoušek zásadně ovlivní milostný život své majitelky. Hra byla již uvedena v mnoha jazycích, mimo jiné britskou BBC. Tiziano Scarpo je ve Středozeří uznávaným a překládaným autorem. Český rozhlas 3 – Vltava, ve čtvrtek **14. 6.** ve 20.00.

Ideologie mezi námi Pořad Tisíc příběhů bude tento pátek věnován česko-francouzským vztahům od středověku až po dnešek. Intenzivní vztahy umělců a intelektuálů z obou zemí, které vznikly v době první republiky, nebyly už nikdy obnoveny. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že francouzští divadelníci mají určité povědomí o polském, ruském či maďarském divadle, o českém však nevědí nic. Kde se stala chyba? Jsme si tolik vzdálení, anebo jsme pro sebe navzájem jenom přestali být „výhodnými“ partnery? V každém případě je jisté, že například v politických názorech by se Češi a Francouzi neshodli. Zatímco my pořád ještě trpíme averzí ke státnímu autoritářství, ve francouzských uměleckých kruzích vládne „socialistická“ představa spravedlivější společnosti, řízené z všemocného a kromobyčej osvěceného centra. Český rozhlas 2 – Praha, v pátek **15. 6.** v 17.30.

Voskovec na kolečkách Rádio na kolečkách je pravidelný týdenní pořad Karla Tejkala, který od letošního ledna vybírá zajímavosti z archivů Českého rozhlasu. Tentokrát se můžeme těšit na rozhovor s Jiřím Voskovcem z roku 1965. Voskovec se v poslední době dostává zase do popředí zájmu odborných kruhů i širší veřejnosti především díky publikování jeho korespondence s Werichem. Snad se tak podaří trochu nahlodat dvojí národní mýtus: že Werich a Voskovec byli jenom takoví legrační klauni a že Voskovec byl ten méně zajímavý. Ve skutečnosti se jedná o neobyčejně vzdělaného a všestranně nadaného intelektuála. Jeho slova, pronesená v polovině bouřlivých a nadějných šedesátých let, budou pravděpodobně pozoruhodnou výpovědí o době, kterou dnešní generace znají už jenom z vyprávění. Český rozhlas 2 – Praha, v sobotu **16. 6.** v 17.30. –**ja–**

ja – Jiří Adámek / **jj** – Jan Jílek / **jp** – Jakub Pech / **kv** – Kateřina Veselovská / **lg** – Lukáš Gregor / **mk** – Matěj Kratochvíl / **ml** – Marta Ljubková / **pa** – Petr Andreas / **pev** – Petr Vaňous

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

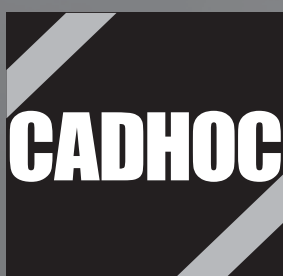
UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Academic dada

17. festival spisovatelů Praha

Zastřešujícím tématem 17. festivalu spisovatelů bylo dada na Východě – z plakátů shlížel Hans Arp –, nicméně jím prosakovala i politická témata. Jak hned zkraje poznamenal ředitel festivalu Michael March, vždycky je nutné uvést nějaký ten terorismus nebo jiné politicky korektní téma, aby se našlo dostatečné množství sponzorských darů a festival získal potřebnou publicitu a zájem ze strany médií. Přesto z rozpočtových důvodů byla například letos jediným oficiálním cizím jazykem angličtina.

PETR ANDREAS

Většina spisovatelů pozvaných na letošní festival nežije v zemi svých rodičů: Alexandar Hemon zůstal kvůli válce v Bosně ve Spojených státech, Peter Stephan Jungk, jehož rodiče emigrovali před mccarthismem z USA do Vídně, se zabydlel v Paříži, Holanďan německého původu Arnon Grunberg žije v New Yorku a rumunská básnířka Elena Stefoiová v Kanadě. Utkvělo mi v mysli jejich chápání domova; podle Hemona jste doma tam, „kde se nemusíte vysvětlovat“, a podle Grunberga, pobývajícího často v hotelích, tam, „kde vás zná obsluha v restauraci“. Zdá se to možná banální, ale společným jmenovatelem hostů musí být jazyková kompetence (diskutuje se anglicky), proto jazyková konverze, myšlení a psaní v nemateřském jazyce tvořily silné paralelní téma. Hemon živě líčil, jak se mu vzpomínky a sny překládají do angličtiny.

Program byl skutečně nabitý, dokonce takřka nedovoloval opustit sál, jestliže chtěl člověk stihnout dvě po sobě následující akce; a zatímco odpoledne byl sál naplněn jen zpola, při diskusích a večerních čteních se sedělo i na podlaze. Literatura žije! – moje zkušenost s návštěvností literárních akcí během roku rozhodně takto pozitivní není. Organizátorům festivalu se dlouhá léta daří zvát opravdu významné autory. Asi největším letošním lákadlem byl šestasedmdesátiletý americký prozaik E. L. Doctorow, jenž se na festival vrátil po deseti letech.

Trocha recyklace

Dadaismus podmínil volbu pozvaných českých osobností, které s ním měly co do činění zejména přes jeho mladšího sourozence surrealismus. Ten je, přestože u nás máme jen kolem dvaceti českých aktivních surrealistů, stále v obecném povědomí. Jedním z cílů akce bylo připomenout, že dada není jen poe-

zie, ale i divadlo, hudba či tanec; o fotografii promluvil ve středu Jindřich Toman.

V rámci pondělní diskuse shrnul badatel Tom Sandqvist výsledky své knihy Dada-East. Bohužel zajímavé dobové texty a fotografie, které si sympatický Švéd v old-school teniskách připravil k prezentaci, byly na promítacím plátně s nepříjemným moaré většinou rozostřené a dadaisticky „náhodná“ skvrna s písmenem A v levé části plátna čitelnosti také nepřidala. (Jakákoli dadaistická hříčka mezi „vážným“ programem, ke které téma přímo svádělo, by byla myslím mnohem elegantnější.)

Jako divák jsem se cítil trochu zkrácen, když potom vystoupil Ludvík Kundera s rozsáhlým textem o historii českého dada, z něhož jsem si četl o dvě hodiny dříve v rámci výstavy o dadaismu v Galerii Smečky. Ani slůvko proti svízně napsané literárněhistorické básnickové studii, vyčerpávající téma (i čas), ale na Miloslava Topinku, jenž svůj příspěvek pojal volněji a listener-friendly, se dostalo asi deset minut... Nu, byl to jen rozjezd ke středeční panelové diskusi na totéž téma, kterou moderoval také Topinka.

Doctorowova diplomacie

Ale ještě ten den mi vše vynahrátil odpolední „panel“ v Divadle Minor, který se odvíjel od leitmotivu „myšlenka se rodí v ústech“ autora Tristana Tzary. Moderátor Michael March na počátku parafrázoval Martina Heideggera („Řeč ovládá člověka“), a jako vždy, když se na počátku uvede slavný výrok, hrozilo, že se jej diskutující mimoděk přidrží a budou uvádět související motta. Proto Peter Jungk připomněl povahu dadaistických vystoupení jako nevázaných a buřičských akcí a občas prohodil dotěrnou poznámku, kterou ovšem nemínil vážně – svým způsobem se pousmíval nad kontras-

tem „akademičnosti“ rozhovoru a jeho tématu. Zato Arnon Grunberg zůstal věrný své roli excentrika. K prudší reakci dovedl vyprovokovat dokonce i vždy uměřeného Marche. Jenže Grundbergovy soudy, které Marche dovedly k tomu, aby se proti mladšímu kolegovi, zdvihajícímu pod intelektuálskými retrobrýlemi oči v sloup, generačně vymezil, zapříčinily neutrální úsměv E. L. Doctorowa, od něhož jsem očekával, že bude mít k tématu (hovořilo se o kritické úloze spisovatele ve společnosti) možná nejvíc co říct. Takto pouze diplomaticky přikyvoval. Když se ke konci ozvaly z publika dva hlasy po smyslu a obsahu probíhající diskuse, vybavilo se mi, jak Ludvík Kundera ve svém referátu mluvil o jednom z prvních prvorepublikových vystoupení dadaistů, kteří několik diváků, volajících po oběšení aktérů a nazývajících dadaismus blbostí, označili za dokonalé dadaisty...

Co se týče „intellectual-food“, přesytil jsem se záhy po dvou dnech festivalového nasazení a nejsilnější dojmy jsem si samozřejmě odnesl z fyzické přítomnosti charismatických literátů, třeba okouzlujícího a přes vysoký věk neuvěřitelně vitálního Garyho Snydera, který měl čtení básní s rozsáhlými perličkami o jejich vzniku připravené jako málokdo. Organizace probíhala odpovědně, jako návštěvník jsem se cítil opečovávaný – vždycky jsem obdržel svá sluchátka a program. A s povděkem musím poznamenat, že reklamní pozadí festivalu bylo tak nenápadné, že jsem se cítil takřka jak na nesponzorované akci. Každý návštěvník si mohl a nemusel odnést výtisk novin The Guardian a spoustu jiných tiskovin. A až se ve mně dojmy za čas usadí, možná si z internetu stáhnou festivalovou znělku s hitem Davida Bowieho Heroes...

Autor studuje estetiku na FF UK.

zkrátka

Výroční ceny Nadace Český literární fond za rok 2006 získali Petr Král za knihu Svědek stmívání/Pěší román (původní česká literatura), Petr Voit za Encyklopedii knihy (vědecká a odborná literatura), Dana Kalinová za organizování a řízení knižního veletrhu Svět knihy (propagace knižní kultury), Bronislava Janečková za autorství rozhlasového cyklu Rok v dopisech (divadelní a rozhlasová tvorba), Petr Kaňka za dokumentární film Dotkl se mě prst boží (filmová a televizní tvorba) a Antonín Holý za vynikající výsledky ve vědecké činnosti (Mimořádná cena Nadace Český literární fond). / Dne 26. srpna se klavírista Ivo Kahánek poprvé představí londýnskému publiku v rámci koncertů PROMS v Royal Albert Hall za doprovodu BBC Symphony Orchestra. / Národní technické muzeum má nového ředitele Horymíra Kubíčka. / Cenu Pavla Kouteckého za osobitý dokumentaristický počin získal dokument Nízký let z cyklu Soukromé století režiséra Jana Šíkla (rozhovor v A2 č. 20/2007). Zvláštní uznání má dokument Jan Křížek, sochy a včely, jehož režisérem je Martin Řezníček. / V Rusku byla po vzoru Lulu Blooker Prize založena bloggerská literární cena, která se bude jmenovat Blogbuster. / Izraelské Muzeum holocaustu vydalo nově objevený deník čtrnáctileté polské židovské dívky Rutky Laskierové, která zahynula v Osvětimi. / Ženevské nakladatelství Zoé vydává v rámci edice Les Classiques du Monde poprvé ve francouzštině

výběr z díla Karla Hynka Máchy pod názvem Pèlerin et brigand de Bohême (Poutník a zbojník ze země české) v překladu profesora české literatury na Sorbonně Xaviera Galmiche (A2 č. 4/2005). Sběrka zahrnuje lyrické prózy Cikáni, Návrat, Krkonošská pouť, Večer na Bezdězu, Marinka a Máj. Oznámil to server iliteratur.cz. / Nejlepšími knihami minulého století jsou podle čtenářů deníku The Guardian: Srdce temnoty Josepha Conrada, The Ragged Trousered Philanthropists Roberta Tressella, Velký Gatsby Francise Scotta Fitzgeralda, Konec civilizace Aldouse Huxleyho, Hrozny hněvu Johna Steinbecka, 1984 George Orwella, Deník Anny Frankové, Kdo chytá v žitě J. D. Salinger, Hlava 22 Josepha Hellera a Deník Bridget Jonesové od Helen Fieldingové. / Postavička komiksového hrdiny Asterixe byla vybrána, aby dětem prezentovala jejich práva v kampani Spojených národů. Jean-Pierre Rozenczeig z organizace Defence for Children International však míní, že zarytý Gal nesplňuje požadavky moderního multikulturalismu. / Turecký spisovatel Orhan Pamuk bude letos na podzim na Kolumbijské univerzitě v New Yorku učit o vztahu textu a obrazu. / Šéf veřejnoprávní televize Jiří Janeček má nového personálního ředitele Jana Mrzenu, který nedávno působil jako pověřený ředitel Národního divadla a od roku 2001 předsedal právě Radě ČT. Do funkce nastoupí 20. června. / Zemřel mykolog Miroslav Smotlacha. / Zemřel spisovatel Jan Beneš.

–jgr–, –lb–

Marcin Świetlicki

Hlasy

Hlasy, psi, palba

aut, blátivá

kaše zvuků, blátivá hudba

z druhé strany rytmu, zpoza smyslu, napsal jsem refrén,

ale refrén nestačí, protože to je málo,

ale napsal jsem refrén, odvážil jsem se.

Manželé jdou a hovoří

Ach

pruh zeleně

les na obzoru

pokojné jezero

plachta na jezeře

cožpak může být

něco krásnějšího?

může.

Přeložil Petr Borkovec

Putování vstříc smrti či vykoupení

Dvě znepokojivé vize budoucnosti

Jim Crace a Cormac McCarthy ve svých posledních románech nabízejí obrazy budoucnosti, která není vůbec hi-tech – a o to je děsivější.

LADISLAV NAGY

Brit Jim Crace a Američan Cormac McCarthy toho mají coby autoři společného jen velmi málo – tedy kromě uhrančivého literárního výrazu a jazyka, jímž brilantně vládou. Jejich zásadně odlišné literární dráhy se nicméně setkaly v posledních románech – oba nabízejí ve svých nejnovějších knihách vizi Ameriky, která má daleko ke konvenčním futuristickým představám a která netradičním způsobem pracuje s archetypem cesty a putování.

Jak vypadá budoucnost?

Morový dům (*The Pesthouse*) Jima Crace i *Cesta* (*The Road*) Cormaca McCarthyho začínají tím, že zásadním způsobem zpochybňují zažitá představy o podobě budoucnosti – té, jíž dominují vyspělé technologie, umělá inteligence a všemocné stroje. Při důkladnějším zamyšlení, ke kterému Craceův i McCarthyho román vyzývají, si však člověk uvědomí, nakolik taková hi-tech vize budoucnosti vězí v ideji pokroku. Očekáváme, že pokrok půjde stále dál, a to i přesto, že se jeho důsledků můžeme legitimně obávat. I ty nejapokalyptičtější vize rozvinuté budoucnosti vlastně mají původ hluboko v ideji 19. století – kterou v jiných oblastech, jako je například etika, již dávno neuznáváme – že vše bude stále lepší a dokonalejší. Crace a McCarthy přicházejí s vizí, která je mnohem znepokojivější a – vzhledem k tomu, jak se dnes a denně dozvídáme o křehké stabilitě globální politiky, ekonomiky i klimatu – mnohem pravděpodobnější. Ostatně takový scénář má i historický precedent: historikové dnes přece tvrdí,

že za pádem leckterých mocných říší mohly stát přírodní katastrofy.

Budoucnost, jak ji kreslí Crace a McCarthy, je tedy v jistém smyslu návratem do minulosti. Oba romány popisují Ameriku, kde se stalo něco, co vyvrátilo základy fungující civilizace. Crace v románu jemně naznačuje, že se to událo před dlouhou dobou a stroje existují již jen jako vzpomínka, nebo spíše legenda předávaná z generace na generaci. Nevíme, kdy přesně se jeho román odehrává, může to být ode dneška za sto nebo tisíc let, nicméně jedno je jisté: současnost popisovaná v románu připomíná dobu prvního osídlování Ameriky, jen s tím rozdílem, že zde osadníci nic nebudují. Hnány fámou o tom, že od pobřeží vyplouvají lodě mořeplavců mluvících neznámou řečí, které odvázejí poutníky na jiný kontinent za lepší budoucností, vydávají se stovky lidí na „silnici snů“, jež je má dovést k moři. Během tohoto putování se setkávají i dva protagonisté románu Franklin a Margaret. Franklin se nejprve vydal na cestu se svým bratrem, o kterého ale přišel při přírodní katastrofě v Margaretině rodném městě, při níž se šťastnou shodou okolností zachránili právě jen dva hlavní hrdinové. Nouze je svedla dohromady a udržela při sobě. A zkáza všech blízkých je též vyhnala na cestu. Ta má však daleko k nějakému romantickému putování – „silnice snů“ není nic jiného než revír, v němž řádí bandy hrdlořežů a otrokářů.

McCarthy své postavy, otce a syna, raději vůbec nepojmenoval, což jen zesiluje pocit bezútěšnosti. Společnost se rozpadla, jména nic neznamenají, a tak je zbytečné je použí-

vat. Děj je situován do doby těsně po rozpadu civilizace: poutníci nacházejí opuštěné supermarkety se zbožím a dokonce vyrážejí ozbrojeni pistolí (byť jen se dvěma kulkami). Na rozdíl od předchozí McCarthyho knihy *Tahle země není pro starý*, která nedávno vyšla v českém překladu, je *Cesta* spíše lyrická a popisy zničené krajiny připomenou starší, dosud nepřeložené dílo *Krvavý poledník*. I příběh dvou mužů se však nese ve znamení strachu. Zůstali na světě osamoceni, a tak se jeden druhého křečovitě drží, skrývají se před bandami vrahů a kanibalů a s károu, na kterou naložili vše, co mají, se plahočí k pobřeží v naději, že tam život bude lepší.

Příběh bez cíle

Snad nikoho nepřipravím o potěšení z četby, když prozradím, že ani jedna z knih nenabízí nějakou silnou pointu. Zatímco Crace svůj příběh staví více jako román, McCarthy předkládá vlastně sled obrazů a výjevů, přičemž děj samotný je spíš povídkový. Nicméně máme-li číst oba romány jako podobenství, McCarthyho přímočarost se ukazuje jako efektivnější: *Cesta* je nejen znepokojivá vize budoucnosti, ale i mocné podobenství o přítomnosti a minulosti.

V tvrdém boji o přežití není místo pro umění ani pro příběhy. V době, kdy se pohled upírá k horizontu v naději, že to tam nebude tak hrozné, už není času ani sil na nic jiného než na touhu se k tomuto horizontu nějak dopracovat. V konečném důsledku tak to, co knihy líčí, je boj o život, který sám životem není, a je třeba si při čtení neustále klást otázku, nakolik se situace Margaret, Franklina, otce a syna liší od situace těch, kteří – ať dobrovolně či nedobrovolně – zůstali vzhdu nebo zemřeli.

Příběh podobně jako trasa hrdinů od začátku přes zápletku spěje ke konci, ke svému naplnění. Je však možný tam, kde každý již dávno chová podezření, že toto naplnění je chiméra? I takovou otázku texty obou knih kladou. McCarthy – jak bývá jeho dobrým zvykem – je prost jakýchkoli snah dodat svému podobenství nějaké poselství, morální sdělení, a o to je jeho kniha silnější: román působivě zachycuje lásku mezi otcem a synem, aniž by však tento vztah zasazoval do nějakých širších souvislostí, dával mu jiné dimenze (což ostatně ani nemůže, protože přijmeme-li premisu, že důležité je přežít, pak je třeba držet při sobě, neboť tak se šance na přežití dramaticky zvyšují). Zobrazuje jej v řadě úchvatných výjevů, stejně jako zachycuje krajinu, jež i sežehnutá ohněm působí monumentálně.

Postavy obou románů se stávají nedobrovolnými nomády. Směřují sice k nějakému cíli, ovšem samy již během své pouti tuší, že bude možná jen chimérou. Na druhé straně jim nic jiného než jít nezbyvá: svět těchto dvou knih je tak nejdešivější v tom, že neskýtá vůbec žádné útočiště. Na místě zůstat nelze, cíl je pochybný a jeho dosažení nebezpečné. Vyrážejí tedy na cestu, nejde ovšem o gesto nějaké volby. Jejich údělem je čekání na smrt nebo vykoupení, a sám čtenář si rozhodne, která eventualita se jeví jako pravděpodobnější.

Autor je anglista.

Jim Crace: *The Pesthouse*. Nan A. Talese/Doubleday, New York 2007, 272 stran.

Cormac McCarthy: *The Road*. Knopf, New York 2006, 256 stran.

Henri Rousseau: Válka, 1894

Nezrazovat historii

Paměti Mircei Eliada

JARMILA NOVOTNÁ

Beletristická díla historika náboženství a prozaika Mircei Eliada (1907–1986) se v českých překladech (*Had*, *Bengálská noc*, *Slečna Kristýna* v souboru *Pět rumunských novel*) začala objevovat od druhé poloviny osmdesátých let. Nicméně významněji se zapsal do povědomí české veřejnosti až o desetiletí později, kdy u nás vyšla většina jeho stěžejních děl věnovaných historii náboženství, z nichž mnohá dnes patří k povinné četbě studentů humanitních oborů.

Eliadovo dílo fascinuje svou obsáhlostí a všestranností, neméně zajímavá je však i autorova životní dráha, s níž se můžeme seznámit díky *Pamětem*, nedávno vydaným nakladatelstvím H&H u příležitosti stého výročí spisovatelova narození. Mircea Eliade se narodil do rodiny moldavského kapitána a už od mládí tíhl ke knihám a k filosofii – svoji publikační činnost zahájil v době studia na lyceu. Aby mohl dostatečně studovat a psát, zkrátil čas věnovaný spánku na čtyři hodiny; intenzivní pracovní tempo mu pak vydrželo po celý život. Během univerzitního studia byl žákem filosofa Nae Ionesca, který ovlivnil celou meziválečnou generaci intelektuálů (kromě Eliada také filosofy E. Ciorana, C. Noiku aj.).

Eliade po studiích odjel do Indie, kde sbíral materiál ke své doktorské práci. Tato část *Pamětí* je jedna z nejpůsobivějších, ačkoliv pro pochopení jeho zážitků z Indie je nutno sáhnout rovněž po románu *Maitreji* (česky ve svazku *Bengálská noc*, 1989). Tehdy dvaadvacetiletý Eliade se zamiloval do dcery svého indického profesora Dásgupy, jejich láska však nemohla dojít naplnění, o čemž pojednává zmíněný román. Po vynuceném návratu do Rumunska se zapojil do víru bukurešťského intelektuálního života, přispíval do několika periodik, vydával beletristická díla a pokračoval ve své vědecké činnosti. Jeho generace byla v rumunských dějinách první, která neměla historické poslání (nemusela bojovat o nezávislost) a mohla se plně věnovat rozvoji kultury a vzdělání.

Max Ernst: Napoleon v poušti, 1941

Nicméně čas vyměřený poválečné generaci byl krátký a „teror dějin“ začínal být ve třicátých letech patrný. Eliadův profesor Nae Ionescu se přiklonil k extrémně pravicové ideolo-

gii Železných gard a jeho nejvýznamnější žáci s ním. O Eliadově pravicovém příklonu se po jeho smrti objevilo mnoho dohadů. Před čtyřmi lety vyšel český deník Eliadova židovské-

ho přítele Mihaie Sebastiana, jenž ve svých intimních zápiscích s údivem zachycuje Eliadovu naivitu, s níž hleděl na Železnou gardu jako na příštího obroditele křesťanského Rumunska. Ostatně svého názoru na ranou fázi tohoto hnutí se nezřekl ani ve svých *Pamětech*. Rovněž je Eliadovi vyčítáno, že ani nikdy v budoucnu se k této etapě svého života nevyjádřil, nezalitoval (viz např. Norman Manea v esejí *Felix culpa*). Odpověď na tento problém nabízí erudovaný doslov překladatele Jiřího Našince, v němž se pokouší nahlédnout do spisovatelovy komplikované osobnosti na základě historických poznatků.

První díl *Pamětí* je beletristicky propracovanější, ve druhém díle se autor přibližuje spíše deníkové formě a na své deníky, které rovněž byly zčásti vydány, mnohde odkazuje. Dozvídáme se o jeho internaci v táboře v Miercurea Ciuc, kam byli koncem třicátých let posláni ti, kdo si zadali s krajní pravici. Eliade odtamtud vyvázl shodou okolností poměrně rychle. Druhou světovou válku strávil jako pracovník rumunských zastupitelských úřadů ve Velké Británii a v Portugalsku. A na Západě již zůstal, ačkoliv jeho materiální situace byla v prvních poválečných letech víc než složitá. V Paříži byla tehdy významná rumunská diaspora (mj. E. Cioran, E. Ionescu, V. Ierunca, M. Lovinescu aj.), Eliade se nadto prosadil především svou odbornou činností; jeho prózy nebyly tak úspěšné jako v rodném Rumunsku.

Od roku 1957 působil na univerzitě v Chicagu, kde také vznikaly tyto vzpomínky. Jejich konec je už spíše jen výčtem jmen, s nimiž se autor setkal, a letmých postřehů z navštívených zemí, přesto stojí za dočtení až do poslední stránky, protože až zde je možné hledat odpověď na otázku, zdali se Eliadovi povedlo „žít v historii, nezrazovat ji, nepopírat, a přitom se podílet na jakési naddějinné skutečnosti“.

Autorka je postgraduální studentka romanistiky na FF UK.

Mircea Eliade: Paměti. Přeložil Jiří Našinec. H&H, Praha 2007, 592 stran.

literární zápisník

Vzdálený příbuzný

Román a život

Jan Štolba

Médii hýbe podivný případ Aničky, dívky bez identity. Možná dívka, která ani neexistuje. Či je těch dívek víc? Proč, jak, kvůli čemu? Ludvík Vaculík v Lidových novinách (29. 5.) píše, že téma je už víc literární než policejní. A má pravdu, jako vždy. Takhle zvláštní prózou o kauze referuje jediný článek v Lidovkách téhož data: „Policie má zatím dvě ženy, které na různých místech představovaly třináctiletou Aničku Mauerovou... Další ‚Aničkou‘ je dcera brněnského herce Viktora Skály. Ten potvrdil, že Kateřina Mauerová nechala odebrat bez jeho a manželčina vědomí vzorky DNA jedné z jeho tří dcer... Také tam však podle tvrzení soudců musela být nějaká dívka, měla mladistvou pleť, a dokonce se ani nepodobala ženě na známé fotografii, kterou má být Barbora Škrlová... Někaké dítě muselo také absolvovat poměrně složité vyšetření v nemocnici... Neoficiální dohady mluví o náboženských účelech, o uskupení, v jehož čele stál Barbořin otec Josef... “

A to jsme prý národ Švejků. Mystérium (neexistující) Aničky se zdá být z rodu těch, které si člověk nevymyslí. O podobných propletech se říká: učiněný román, to by měl někdo napsat! Jenže jak, aby z toho nebyl překombinovaný, za vlasy přitažený, sotva smysluplný ultrapříběh? Přitom záhady kolem Aničky, aspoň v podobě filtrované médií, mají naopak zvláštní, trochu statický, antirománový charakter: příliš mnoho jmen a „zvrátů“, avšak dění samo nijak zvlášť dramatické. Lékařské vyšetření, soudní stání, odběr DNA... Vakuum ostatně tkví v samém jádru případu, v němž údajně jde o vytvoření identity neexistující osobě, jež by posléze sloužila jako modla. Čeho? Komu? Proč se na vytvoření neexistující osoby musí podílet tolik lidí, k čemu má modla mít úřední identitu? – Hm, není tohle trochu moc odtazitý spiritistický thriller? V románové podobě téma hrozí paskvilem, jde-li o život, jsou z toho palcové titulky.

I u dalšího případu vyklouzlo jednomu mému příteli nedávno z úst: to by měl někdo napsat! Jde o kauzu právníka Altnera, který pro ČSSD vysoudil Lidový dům. Jeho odměna, již nedostal a kvůli níž přední českou stranu žaluje, činí včetně penále fantaskních 19 miliard. Román! Jenomže zase: za vlasy přitažený, při-

tom však podivně, trpně statický. Román, který se odvíjí od premisy až nestoudně primitivní, totiž nesplněné smlouvy. Zápletka, která ploše a jednosměrně bují do absurdních, křiklavě pitoreskních, karikaturu připomínajících rozměrů. Příběh málem biblicky rezný, v němž jeden spravedlivý nárokem na svou hřivnu hrozí zahubit půl království, složený však ze samých soudních stání, průtahů, obstrukcí, návrhů, zamítnutí, odkladů. Román – čekání. V Kafkově *Procesu* se do zatuchlých prostor soudu hned dere divoký snový sex. Ale tady? Zatvrzelost, hlavy v písku, hra na výdrž. Hora spisů. Jako politická satira se zdá Altnerův případ neúnosný, vyspekulovaný a zároveň neuvěřitelně prostíný, vakuový. Společenská freska? Pro ni by snad Altnerova kauza mohla posloužit jen jako bludná, obłudná metafora v pozadí. A hlavně: kde je pointa? V proustovském nedohlednu.

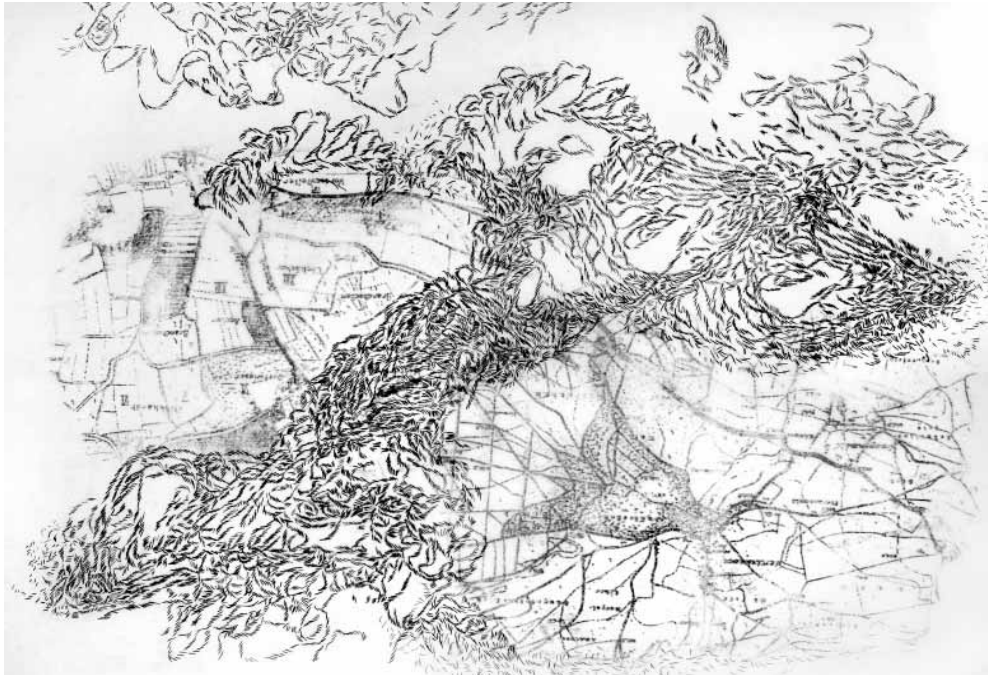
Jako autor je život buď velikašský experimentátor, nebo břídlil k uzardění. Právý realismus, schopný postihnout závratnost i banalitu dnešních Čech, by vyžadoval odvahu až sebevražednou, elán fantaskní a zároveň přízemní, patafyzickou zarputilost. Dávku inženýrské insitnosti? Průkopníkem českého neo-post-realismu je mi Vladimír Pavlovič, jehož podivuhodných *89 míst k sedění* (2004) prošumělo bez větší pozornosti.

Jistě, český reál bez obalu a pod lupou není vábné zboží. Zdejší realita jako by literatuře uhýbala, vymýšlela na ni chytáky a pasti, snažila se ji přivést do úzkých. David Zábranský ve svém oceněném románovém debutu zabrousí raději do Rakouska či Španělska, prozaička Petra Hůlová má své Mongolsko a New York. Zapůsobí až symbolicky, když Magnesii Literu za knihu roku dostane – rumunský román popisující život v rumunském postkomunismu. Na to by člověk nepřišel. Jako humor by to bylo nejapné, pro cizince zas těžko převoditelné: přední zdejší cena udělena knize jiné literatury a jiného kontextu – aha, v tom bude nějaká rafinovaná střeoevropská ironie!

Ironie dochucená faktem, že nemalou částkou byl oceněn překladatel, zatímco autor nic. Překladatelka Alice Flemrová ve sloupku *Čí je to dítě?* (Orientace LN 26. 5.) přirovnává autora přeloženého díla k otci, zatímco překladatele k obětavé matce. Při vši účtě: překladatel vždy zachází už jen s tím, co autor musí vypotit od nuly a z ničeho. Třeba i zažít. Překladatel je strýc, pěstoun, rodinný lékař. A nic proti nim. Ale matka, otec – to je jiná kategorie.

Ovšem život sám se občas chová jako potřeštěný vzdálený příbuzný.

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Jana Kasalová – z cyklu Tabulas terreas, 2000–2005

Tabulas terreas Jany Kasalové v Madridu

K úspěchu české autorky ve Španělsku

Jaroslav Krbůšek

Ze skleněné vázy Vasa se stala jedna s ikon designu konce dvacátého století. Když v roce 1936 architekt Alvar Aalto pracoval na tvaru vázy, nechal se inspirovat mapami a leteckými snímky finské krajiny. Velmi podobným způsobem postupuje Jana Kasalová při práci na svých kresbách. Na průhledný španělský kladívkový papír přenáší části současných i starých map, překrývá je a otisky posouvá. Plochu papíru pak oboustranně pokresluje různě tvrdými tužkami a na mléčně bílé, jakoby zamlžené ploše zakresluje cesty a směry lidské civilizace, větrné, energetické a zvukové proudy, lidské a zvířecí trasy putování krajinou. Tak vznikají černobílé, skoro abstraktní struktury. Částečná průhlednost papíru s oboustrannou kresbou docílí podivného náznaku prostoru, ve kterém se někdy objeví část otisku tlumeně barevné reálné mapy, fantazijní postava putujícího člověka, trasy tažných ptáků a náznak hlav posledních stád divokých zvířat směřujících za potravou. Některé kresby jsou zahuštěné do těžko dešifrovatelné, skoro monochromní spleti, na jiných jsou strohé a oproštěné linie jen několika energetických a zvukových drah, někdy jednoduchých obrysů, jakýchsi ostrovů viděných z výšky. Kresby tak připomínají různé podoby krajin, které známe z fascinujících pohledů z kulatého okénka vysoko letícího stroje. Cesty, přelety, vzdálenosti a výšky byly také donedávna životem umělkyně, která po dokončení českých škol pokračovala ve studiích a existenci mimo vlast.

Ten, kdo navštíví tento měsíc Madrid, si může v centru města v galerii Utopia Parkway prohlédnout výstavu kreseb a obrazů Jany Kasalové. Není příliš časté, aby nejrespektovanější kulturní příloha španělských novin věnovala českému výtvarnému umění polovinu jedné strany. Stalo se tak dne 26. 5. 2007 v sobotní rozsáhlé příloze Babelia madridského vydání El País článkem uznávaného kritika Franciska Calva Serrallera. Kromě jiného se v něm píše:

„Popis identity této mladé české umělkyně má hluboké a spletité kořeny. Ty nás na jedné straně přenesou k improvizované kaligrafii, kterou krajinářům doporučoval již Leonardo. Měli začít u malé skvrny na zdi a na jejím základě rozvinout svou fantazii. Je to technika, kterou použili surrealisté stejně jako spisovatel August Strindberg ve svém grafickém díle. Najdeme zde také stopy vytržebného kulturního fenoménu černého divadla autorčiny rodné země. Na výstavě Kasalová používá jako podklad mapy měst, které pře-

kresluje tak dlouho, až se sloučí v jakousi její vlastní vnitřní kartografii... Na základě těchto ikonických rezonancí Jana Kasalová formálně odkazuje na kresbu Josepha Beuyse.”

Takový je neklid umělce, který objevuje a sestavuje mapu paměti lidského mozku, která se nejasně dere na povrch, i když každé z jejích ostrých vláken je zřetelné a evokuje něco výjimečného a neopakovatelného.

Autor je kurátor výstav a galerista.

Jana Kasalová se narodila v roce 1974 v Turnově. V letech 1988–1992 studovala Střední uměleckoprůmyslovou školu textilní v Brně. Od roku 1992 pokračovala ve studiích v ateliéru malby na Fakultě výtvarných umění v Brně, nejprve u prof. Miloslava Štolfy a od roku 1996 u prof. Jiřího Načeradského, u něhož také svá studia ukončila v roce 1999. V roce 1997 odjela na University of Southampton, Winchester School of Art, do Velké Británie (prof. Vanessa Jacksonová) a následující rok do Španělska, kde dokončila svoji diplomovou práci. V roce 1999 odjela na studijní pobyt do New Yorku. Roku 2000 získala státní španělské stipendium, stipendium VIZE 97 a zahájila postgraduální studium výtvarných umění na Universidad Castilla-La Mancha v Cuenca a studium arteterapie na Universidad Complutense v Madridu. V letech 2003–04 žila a tvořila v Londýně a Paříži.

Jana Kasalová: Tabulas terreas. Kresba, malba.

Galeria Utopia Parkway (Calle Reina 11, Madrid), 26. 4. – 26. 6. 2007.

Přemítání o minulém

Klidná poetika Antonína Střížka

Radan Wagner

Galerie České pojišťovny v Praze v těchto dnech uvádí další komorní výstavu z volného cyklu *Krajina a figura v současném českém umění*. Představuje zde nejnovější obrazy Antonína Střížka (1959).

Hned na úvod je třeba poznamenat, že tento malíř naplňuje vytčené dlouhodobé téma této jinak kvalitní galerie jen přibližně. Krajinu zde Střížek jako obvykle předestírá spíše coby městskou scenerii a jen výjimečně se jedná o ryze přírodní motiv. Ani figura nebývá příznačným prvkem autorovy ikonografie. Člověk, pokud je vůbec zobrazen, zde bytuje stejně (rovnocenně) jako ostatní stavební prvky pevně budovaného obrazu (domy, auta, tramvaje, vázy, boty apod.).

Střížek je jistě zajímavý fenomén české malby posledních dvaceti let. Již od svých

prvních prezentací, které se uskutečnily nejvýrazněji na polooficiálních generačních *Konfrontacích*, se vymykal okolní produkci. U většiny jeho kolegů byla zřejmá spíše tendence v nových souvislostech pracovat se znaky a symboly, s odkazy a citacemi. V druhé polovině osmdesátých let minulého století se s rozšířením postmoderních eskapád a hybridních novotvarů dostává ke slovu poněkud zastřený a spíše kontemplující projev. Celkový pohyb mladého malířství však nebyl tak jednosměrný. Vedle historizujících a duchovnějších volných průzkumů a hlubinných ponorů se formovala jistá odlehčující alternativa. Civilnější proud vyvstal coby nepřehlédnutelný doplňující pandán rozšířené symbolistní poetice. Jeho protagonisté nepokrytě adorovali věčnost, banalitu, všednost, odstup, nezaujatý nadhled a více méně přímé zobrazení nahlížené skutečnosti. Vedle Tomáše Císařovského a Michala Cihláře to byl právě Střížek, který propadl této někdy až provokativní a nikam neodkazující prostotě.

Od prvních výstav uběhla řada let a Střížkova poetika se ani dnes příliš nezměnila. Jako by tento mírný a nekonfliktní (nikoliv ale naivní) malíř existoval mimo navyklý čas a prostor. Také výstava v Galerii České pojišťovny dosvědčuje posledními Střížkovými díly jeho „hotovost“ – neměnný styl a jen pozvolna se obměňující výrazový rejstřík. Střížek zkrátka nepodléhá vnějším vlivům a tendencím a už vůbec ne nabízejícím se novým médiím. Chce být obyčejným malířem obyčejných věcí, pozorovatelem všedního dne a objevitelem jeho přirozených reflexí. Je to však tak prosté, jak se zdá? Těžko to lze s konečnou platností soudit, zvláště pak vnitřní malířovy pohnutky jsou nám utajeny. Možná je opravdu tak nepřekonatelně fixován na dobu svého dětství a dospívání, možná pro něj byla (a jsou) léta šedesátá nutně jediným přitažlivým koloritem a inspiračním časem, předurčujícím jeho idylické obrazy. Jeho umanutý retrostyl přináší většinou rozpoznatelné dobové reálie (příznačný bytový brusel-design, dětské stavebnice, stará osvětlení, trubicové neony, dojemné vláčky apod.). A tam, kde chybí takový záchytný motiv, zůstává ještě samotná malba, respektive její podání, pohybující se na hranici mezi pokorně ilustrativním realismem a klasicismem kubínovského (Otakar Coubine) ražení. Výstava nabízí pohledy na omšelé činžovní domy na periferii, noční ulici s anonymní stafáží, pohled z okna na pro-

jíždějící motoráček, rozhozené zátiší s jehlami, válci a hranoly, otevřené balení vajíček či ampliony připevněné na sloupu elektrického vedení. Stačí ale toto konstatování? Je tato jednoduchost jediným důvodem Střížkovy až masové obliby? Asi těžko; něco „tam“ je, něco, co po počátečním úsměvu či úšklebku nad trapně obyčejným obrazem zpravidla diváka přitahuje, dojmá a konejší.

Správný podíl jednotlivých ingrediencí je zárukou výsledné lahodící chuti. Zkusme si alespoň ty uchopitelné přísady zkoušet: Střížek staví na realistickém zpodobení skutečnosti, nabízí její pozitivní a neproblematickou poetickou stránku, kompozice ztvárňuje kultivovaným a neexhibujícím (celkem mírně neosobním) způsobem... Zvláště posledně jmenovaná složka jeho díla je – domnívám se – pro jeho přijetí u diváků, vyhledávajících na výstavě potěchu, klíčová. Střížek nezamoruje své obrazy příliš niternými nářky či radostmi a své emoce „drží na uzdě“. Malby se tak pro diváka stávají milou společnou – obecnou vzpomínkou, jakýmsi projekčním plátnem, na něž může každý podle své nálady a zkušenosti promítnout osobní zážitky a odvanuté pocity. Střížek tak uvolňuje a znovu aktivuje naši zasutou paměť, svět uplynulý, ale kdesi v nás dřímající a nás utvářející. Snad také proto může namalovat ve svém něžném ohlazení vlastně cokoliv. „Fotografuje“ v pomyslné minulosti vše, co jej zaujme, bez rozdílu důležitosti – jablko, žárovku, potok, nábřeží, stromy, kytky... Snímky v jeho albu jsou však přesto jedinečné, totiž čímsi uklidňující, podmanivé, dojemné. Na nich plynu-tí času i pomíjivost života a intuitivně pro-cítěná obyčejnost (vzpomeňme si například na křehké povídky Virginie Woolfové) tolik nezraňuje a nebolí.

Střížek tedy v poklidu maluje svůj celkový názor na svět či na jeho obraz (neřeší dílčí náhledy) a nedává znát nijaké tvůrčí výkvy či pochybnosti. Ale otázky se stále vracejí... Nedosahuje však tento malíř umělecké jednoty prostředky vlastně dekorativními a vnějškovými? Nepředkládá nám místo „života“ spíše jeho nasládlý a rafinovaný destilát? Zřejmě ano. Ale on nám nic jiného ani neslibuje-neanoncuje (to jen občas někteří kurátoři). Činí tak navíc s radostí a noblesou. Pak už jen záleží na tom, spokojíme-li se s touto nabídkou.

Autor je šéfredaktor Revue Art.

Antonín Střížek: Obrazy. Kurátor Pavel Lagner.

Galerie České pojišťovny (Spálená 14, Praha 1), 18. 5. – 24. 6. 2007.

Antonín Střížek: Bez názvu, 2007

Pro měď' za měď'

Hradní instalace – nikoliv expozice

Na hradě Pecka v severovýchodních Čechách je tento rok návštěvníkům na závěr běžné prohlídky nabídnuta možnost projít se prostorovou instalací z „obskurních bytových doplňků“. Grafik a měditepec Vojetěch Jirásko ji rozvrhl tak, že prohlídka může vést i k náhlému prohlédnutí...

JAROMÍR F. TYPLT

Vojetěch Jirásko: Pohled do instalace Rozvodna na hradě Pecka, v popředí Brnění pro osla, 2002; vzadu Čarodějnice, 2007; Zelený muž, 2006; Jelínek, 2006. Foto Martin Vlček

Představa hradu se v nás od pradávna váže především na kámen, jeho tvrdost, nepropustnost a syrovost. V době hromadných turistických výprav je ovšem hradům vnučován nový soubor vlastností, které nesmějí onu starou představu úplně zrušit, ale musí jí prorůst: jsou to vlastnosti kovů. „Památkový objekt“ dnes musí být vodivý, plný drah, kudy průvodci bez ustání provádějí proudy zvědavců, kteří sem vstoupili, aby všechno – a vším – prošli.

Je ale dobrý důvod k podezření, že to, co takhle hradem probíhá, se moc nedotýká jeho skutečného vnitřního života. To pravé proudění se možná řídí z docela jiných center, než je pokladna pro turisty. Tenhle pocit měl zřejmě i výtvarník Vojetěch Jirásko (1976), když letos připravil pro Sklepní galerii moderního umění na hradě Pecka výstavu s názvem *Rozvodna*. Důmyslně přitom rozehrál všechny významy toho slova, včetně těch „elektroinstalačních“ – až na drobné doplňkové detaily se tu omezil výlučně na výtvořky z mědi. Toto rozhodnutí se mu ovšem vyplatilo, protože v neomítnutých kamenných zdech galerie prozatím vždy obstáli nejlépe ti, kdo sem vnesli protiváhu v podobě nějakého obdobně zdůrazněného materiálu: Vojmír Vokolek s objekty z hrubě přitesaného dřeva a plechu nebo Vladimír a Věra Janouškovi s figurami z kovového šrotu.

Jak zacházet s vodičem

Jirásko svou výstavu rozvrhl do tří odlišně pojatých místností, ve kterých zkráceně zachycuje i svůj vlastní autorský příběh: leptanou měděnou matricí ke grafickému listu *Děrgor* (2000) připomněl, že s tímto kovem se původně naučil zacházet jako grafik, který si připravuje výchozí desku k otisknutí. Během studií v ateliéru grafiky na pražské Akademii byl ovšem Jirásko svým učitelem Vladimírem Kokoliou inspirován k ozkoumávání různých nejasných pomezí, kde čára přechází v dráhu, dráha ve spleť a spleť v energetický útvar s nepřetržitým vnitřním prouděním. Tehdy si hlouběji uvědomil nejen

skutečnost, že měď jako taková je elektrický vodič, ale i to, že kromě viditelného fyzického otisku tvarů, vědecky třeba neprokazatelný, ale vytrvale využívaný v magii, hermetismu nebo v přírodním léčitelství.

„Další zpracování si zaslouží zejména oblast tonizačního působení, vodiče jak pohledu, tak metafyzického proudění,“ napsal Jirásko v závěru obhajoby své diplomové práce na AVU, kterou byl objekt *Brnění pro osla* (2002). Ohýbaným měděným plátům dal tehdy funkci fyzického krytu, ale zároveň symbolické ochrany: různé postavy a symboly vyobrazené na povrchu brnění měly odpovídat rozložení vnitřních orgánů v těle zvířete, střežit jejich zdraví a odrážet útok. Ikonografie, která tím vznikla, je doslova fantastická a zasloužila by si nejspíš samostatné literární zpracování.

Jirásko nyní svoje *Brnění pro osla* vystavuje i na Pece, a to v sousedství precizně tepaných měděných „masek“ z let 2006–07, připravených jakoby pro návrat oněch marně zapíraných, ale v našich představách stále živých bytostí z pohanských časů (*Zelený muž*, *Jelínek*, *Čarodějnice*). Ožívají tu ale mimo jiné i pochybnosti, zda Jiráskův záměr přece jenom poněkud nesklouzává do oblasti uměleckého řemesla. Autor se totiž s až překvapivou ochotou stal soukromým učedníkem měditepectví u Evy Kollerové (1930–2002) a od konce studií se dlouhodobě věnuje hlavně práci na různých tepaných stínidlech, svícnech a dalších interiérových doplňcích.

Ve skutečnosti ale nepřestává promýšlet hlubší dosah svých zdánlivě čistě užitkových zakázek. Zajímají ho různé způsoby odrazu světla, účinek předmětu v konkrétním prostoru, pohyblivé mechanismy apod. S tímto záměrem se Jirásko herecky i výtvarně zapojil do několika projektů pražské divadelní skupiny Envoi, kde se jeho díla proměnila doslova v rituální objekty. V pozoruhodném představení *Ctirad a Šárka* (2004) na scéně NoD tvořily měděné pablesky a průsvity dokonce i základ celého osvětlení.

Prohlédnutá hra

Svou divadelní i řemeslnou zkušenost Jirásko zhodnotil, když v prostřední místnosti peckovské galerie zavěsil do zatemněného prostoru deset rozpothybovaných a modře prosvicených objektů, nápadně připomínajících trilobity či článkované schránky hmyzu (*Skřítci a larvy*, 2004–07). Vznikla tím působivá prostorová instalace, která jednoznačně přesahuje původní účel vytepávaných svítidel a vtahuje diváky do hry, jež má téměř charakter zasvěcení do jakéhosi mystéria. Všechno kolem nich ožívá, i půda se jim rozplývá pod nohama, takže jim nezbyvá než projít po nejisté ploše rozvlněné mnohotvárným pohybem spirál a silochar, které se do ní promítají.

Vyvrcholením celého dramatu je potom setkání protikladů v poslední místnosti, kde autor nastavil proti sobě dva tepané reliéfy se symbolickým ztělesněním mužsko-hermafroditního (*Herrmann*, 2004–05) a zemité ženského (Božena, 2006) principu. Připomíná tím obrazovou řeč starých alchymistických tisků, ale zároveň těžko zapře přidech rabelaisovského výsměchu a groteskního zveličení. Duchovno jako by mělo potížit rozpoznat samo sebe v tělnosti, takže namísto prolnutí a mystické svatby tu dochází spíš k poněkud trapné odluce... Že by další význam názvu *Rozvodna*, postavený tak trochu i proti dnešní pochybné módě najímat si hrady ke svatebním obřadům?

Mosazný hmoždíř umístěný doprostřed mezi Herrmanna a Boženu po většinu času sice zůstává v tichu, ale stačí chvíli u něj postát a v myslí najednou něco ohlušivě řinčí zvukem nezadržitelného a drtivého tluku, rytmického pohybu tam a zpět, nade vše mocného sexuálního rituálu, který přitom nikdy nepřestane být nepochopitelně směšným pohybem.

Autor je spisovatel, pracuje jako dramaturg Malé výstavní síně v Liberci (www.typlt.cz).

Vojetěch Jirásko: Rozvodna. Hrad Pecka – Sklepní galerie moderního umění, 6. 5. – 30. 9. 2007.

Rituál, rytmus, konfrontace

Nový festival v Praze

Letos poprvé se na konci května konala přehlídka Farma 2007. Jejím hlavním iniciátorem a organizátorem byla Farma v jeskyni, v současnosti jedno z našich nejkomplexnějších divadelních studií, zaměřující se na fenomén fyzického divadla.

TOMÁŠ VOKÁČ

Korejsťi bubeníci Dulsori. Foto Michal Selinger

Spolu s progresivním Švandovým divadlem, které zcela zřetelně nechce být pouhou smíchovskou repertoárovou scénou, ale dynamickým a všem podobám divadla otevřeným kulturním centrem, přichystali organizátoři první „mezinárodní sklizeň živého divadla“. Divadla, které pracuje s různými žánry, hledá nové možnosti výrazu a scénické prezentace, postupuje skrze prvotní rituály, rytmičtější tanec, syrovou hudbu a prostý fyzický pohyb ke splynutí či konfrontaci člověka se sebou samým, s dnešním světem nebo jeho minulostí. Divadla, které objevuje nikoli člověka v kultuře, ale kulturu v člověku, které hledá veškeré s tím související jednotlivosti od lidské tělesnosti, intimnosti a duchovnosti až po přebývání a fungování člověka v kulturních a společenských vzorcích a danostech, v zobrazování našeho vztahu k minulosti a současnosti, k přírodě. Jak potvrzuje v programu ředitel festivalu a hlavní „guru“ Farmy v jeskyni Viliam Dočolomanský, když naznačuje, že *Farma 2007* je „skliziň tvorby, která odráží svět, v němž žijeme, beze slov a vysvětlování“.

Festival jako spoluúčast

A skutečně, tuto několikadenní, nikdy nekončící siestu, jak festival sám Dočolomanský nazývá, nelze interpretovat pouze způsobem, na jaký jsme zvyklí, totiž skrze naše ratio či tradiční přístupy ke klasickému divadlu. Nelze se jednoduše ptát, „co to znamená“, a snažit se rozluštit a zachytit všechny kódy používané na scéně. Je třeba se pokusit uvolněně sledovat formálně i tematicky rozličné prezentace, spoluúčastnit se performancí nikoli nutně fyzicky, ale spíše vnitřně, stát se součástí navozovaného světa rituálu a sounáležitosti. Ne pokaždé se to během festivalových vystoupení podařilo a ne všichni jsou na podobnou spoluúčast připraveni nebo jí schopni, nicméně silná provázanost účinkujících a jejich, většinou s alternativou obeznámených diváků byla během celé *Farmy 2007* patrná. Ostatně povětšinou pozitivní, spontánní reakce publika byly jedním z pozoruhodných momentů celého klání, především v okamžiku střídání skutečných, emotivních a důvěryhodných reakcí s těmi přehnanými a vyumělkovanými,

s podivnou touhou upozornit na sebe, prezentovat se.

Přesto nešlo nepostřehnout, že festival opanova velmi přátelská, tvůrčí nálada, ke které bezesporu přispěly master class workshopy zpěvačky a muzikantky Mariany Sadovské, rituálních bubeníků Dulsori či tanečníka Javieru Cury, tedy umělců, jejichž postupy bylo možné následně sledovat přímo v akci na scéně. Podobně inspirativní byly i přednášky významného polského kulturologa a divadelního antropologa Leszka Kolankiewicze (rozhovor s ním viz A2 č. 22/2007) s primárním zaměřením na možnosti výrazů, které překračují, v duchu „performance studies“, hranice žánrů, aby na závěr jednotlivých večerů byla věda nenásilně vystřídána nočním nezávazným muzicírováním. To vše vtípně zarámované atmosférou skutečné zemědělské farmy s koly slámy v ulicích Smíchova, natrhanou zeleninou ve foyerech divadel a sazenicemi rajčat, rostoucími v kelímčích v místnosti v Preslově 9, která slouží Švandovu divadlu jako zkušebna a proměnila se během festivalu na dokonale, prázdný brookovský prostor, jako stvořený pro netradiční divadlo.

Různé podoby rituálu

Zatímco ke stylizovanému tanci měla nejbližší komorní, melancholická performance Javieru Cury s názvem *Los otros nosotros* (My druzí), předvádějící ve vlastním tanečním jazyce, nazývaném tango-contact, komplikovaný, niterný a zároveň expresivní vztah ženy a muže, s rituálem pak nejvíce pracovala skupina Dulsori a jejich mytická, korejská bubenická oslava přírodních sil, imitující zvuky hromu, blesku, deště a větru. Ačkoliv se korejsťi hudebníci dokázali probubnovat postupně ke skrytým emocím zpočátku velmi chladného publika, performance v čisté podobě rituální sounáležitosti vyvrcholila až později, přímo na ulici, průvodem ke scéně v Preslově ulici. V sedadlech Švandova divadla jsem se totiž nemohl ubránit dojmu, že celý výstup je přece jen poněkud vnějškový a vyumělkovaný, že se vystoupení v určitých momentech mění z emotivního rituálního bubnování na kvalitní vývozní korejský artikl pro turisty. Především zpěvačka souboru,

interpretující písně do mikrofonu, se snažila podnítit diváky ke spolupráci stylem, který si nezadá s koncerty současných popových hvězd. Její unikátní hlasový projev se mnohdy devalvoval estrádním pobízením publika k aktivitě, snahou za každou cenu diváky roztleskat. Ti si ale sami, díky neustálému rytmickému burcování „ještě nerozhodnutého ducha“, našli ke korejským performerům cestu.

Ostatní představení byla mnohem komornější, ačkoliv forma rituálnosti našeho života a našeho počínání v něm byla vždy alespoň v podtextu přítomná a srozumitelná. Zejména hodinové, decentně minimalistické představení *Kód života – poslední předpověď* švédského sdružení Compagnie Jus de la vie, které tematizovalo v precizním pohybovém provedení malé rituály každodennosti, mísící lehkost a uvolněnost s tragikou, ironií a groteskností lidského konání. Kontrast lidského pohybu a jeho striktní omezení v daném, nepřekonatelném prostoru, bez možnosti jakéhokoli úniku byl zcela zřetelnou parafrází na nesvobodu dob nedávno minulých. Tato jednoduchá a nenápadná reflexe zbytků totality, přezívající nejen ve společnosti, ale v každém z nás, vyplývala ze životní zkušenosti hlavní tanečnice celého představení Charlotty Ófverholmové a jejího dřívějšího pobytu v Čechách. A performeři, oblečení všichni ve stejných černých kalhotách a černých vestách, se ztuhlými obličejí a zvýrazněnými černými kníry, dokázali v prostoru s minimem předmětů a v záměrném pološeru vytvořit atmosféru stíněnosti a nepřekonatelnosti omezeného světa všedního dne.

Co je legenda

Osobním zklamáním pro mne bylo vystoupení slavné skandinávské divadelní laboratoře Odin Teatret a jeho rytmicky a hudebně dokonalá, tematicky a obsahově však notně vyčpělá performance *Itsi Bitsi*, založená na vzpomínkách herečky Iben Nagel Rasmussenové. Ta prezentovala v parafrázích let šedesátých svůj osobní život před příchodem do Odin Teatret a doplnila jej a obsahově provázala s fragmenty ze svých slavných rolí. Zdálo se ale, že na rozdíl od ostatních představení zde chybl onen nutný přesah, vše zůstalo uzavřeno v příliš individualizované rovině pro nás neznámé historie, navíc podané ve velmi tradičním až tradicionalistickém pojetí.

V tomto kontextu pak Farma v jeskyni, spontánní fyzické divadlo, a její představení *Čekárna a Slavi – Emigrantova píseň* vynikají jako precizní, pravdivé a náročné umění, na které můžeme být patřičně hrdí. Tohle divadlo není založené na značce, nežije z její podstaty, z povrchnosti podmíněné dobou; je založené na skutečném průzkumu terénu, materiálu těla i ducha, historii i současnosti, na přemýšlení a promýšlení, na propracovanosti a zároveň jisté uvolněnosti a lehkosti výpovědi, na vážném přístupu k látce a námětu. Zkrátka, v kontextu festivalu, evropské divadlo nového tisíciletí.

A právě tato zaujatost pro nové, „nekaširované“ pojetí divadla se projevila i na celkovém vyznění festivalu *Farma 2007*, který je bez nadsázky nadějným základem do budoucna. Snad jen více odvážnějších inscenací ze zahraničí a vhodnější termín, aby se několik nezávislých festivalů nepralo v jednom měsíci o přesyceného diváka.

Autor je teatrolog.

INZERCE

Studentská sekce Pražského Quadriennale. Interaktivní centrum tvůrčí spolupráce. Pořádá OISTAT – Mezinárodní organizace scénografů, divadelních architektů a techniků ve spolupráci s Divadelním ústavem Praha.

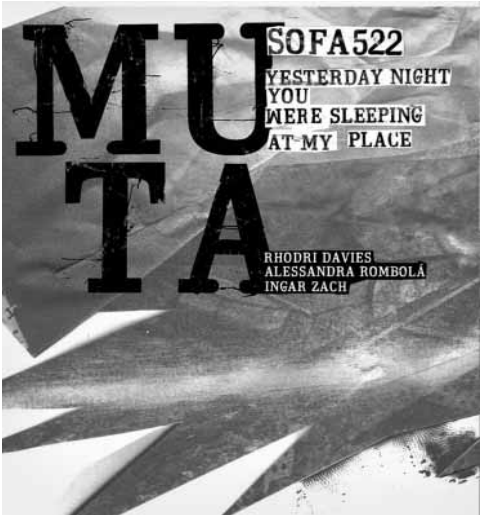
SCE- noFest

12.–24. 6.

18.6. 20:00 KREPSKO – Fragile, Polské tango pro tři. Fragile je formou výtvarného divadla, ve kterém se divadelní prostor chápe jako spoluhráč. Polské tango pro tři je černo-bílé divadlo o tajemství nebezpečné stolní hry.

24.6. 20:00 SKUPINA BAUCHGLANZ – ...Hlavně neklopýtneout... Náhled do dvou těsně sousedících bytů, do života boxera za zenitem a zamrzlé hippie. Konec světa? Je, byl, bude? Nonverbální divadlo s textem. Nazdar!

Experimentální prostor Roxy/NoD
Dlouhá 33, Praha 1, www.roxy.cz/nod
otevřeno denně: po - so 11 - 01, ne 13 - 01
Experimentální prostor Roxy/NoD je provozován za podpory hl. města Prahy.

Vstříc nerozlišitelnému

Debut elektroakustického tria MUTA

Lukáš Jiříčka

Svět současné hudby a jejího definování se ukazuje jako čím dál větší problém. Stejný proces, jaký probíhá v samotném umění, se děje i s naším komentářovým aparátem. Projekt MUTA dokazuje životnost a náskok hudby před žurnalistikou. Jedná-li se o hudbu, která recykluje už stávající žánry a styly, můžeme si napomáhat stejně recyklovánými označeními, která pouze slepují známé pojmy (například dub step, break core, postrock atp.), ale ty už v sobě nesou pachutí čehosi známého, osvědčeného, pouze oprášeného a mnohdy i předem odsouzeného k pomíjivosti. Oproti tomu vznikají projekty, jež se vzpouzejí všem ustanoveným škatulkám a jsou až podezřele svěží: jejich část i celý hudební jazyk vzdáleně připomínají kontury již známých věcí, v jistých momentech poodhalují možné vyšlapané cesty, ale rozhodně stojí soběstačně na obou nohách. Jsou ve své originalitě velmi stylotvorné, ovšem bez možnosti snadné imitace. Nápodobu vylučují předem.

Takové je album *Yesterday Night You Were Sleeping At My Place* mezinárodního tria MUTA, vydané na norském labelu Sofa, jenž se soustředí převážně na volnou improvizaci (A2 č. 22/2006). Trio se skládá z italské hráčky na tradiční a preparovanou flétnu Alessandry Rombolá, jež vyšla z oblasti interpretace soudobé vážné hudby, a dvou bytostných improvizátorů, kteří však dokážou svůj záběr rozšířit opačným směrem ke kompozici a danému rámci: prvním je anglický hráč na amplifikovanou preparovanou harfu a elektroniku Rhodri Davies a druhým norský perkusista a elektronik Ingar Zach. Přestože spolu hrají již sedm let a čtyři roky přímo v tomto složení, představuje tento počín jejich albový debut. Mimoto jsou všichni součástí proměnlivého mnohačlenného ansámblu improvizátorů s komickým názvem No Spaghetti Edition, Zach navíc aktivně působí ještě v jiném uskupení – triu Huntsville (A2 č. 04/2007).

Hudba svlečená z kůže

Každý ze zúčastněných má nemalé zkušenosti s objevováním hudby skrze zaměření na zvuk a improvizovanou souhru, aby zde vyzkoušel další z metod nového přístupu ke kompozici.. MUTA při hraní okamžitě mažou stopy a rozsévají mylné náznaky možných souvislostí a odkazů. Navíc, tvořili hudbu tři bytostní improvizátoři, je zřejmé, že jistý punc volného přístupu ke zvuku jako takovému je zde upřednostněn před odhalováním tradičně uchopené rytmicko-melodické struktury. Repetice a čitelné struktury zde chvílemi zaručuje převážně bubeník Zach v minimalistických a škobrtajících rytmech, zatímco Rombolá se soustředí

na nemelodické hraní na flétnu a Davies na podivně perkusivní údery do strun harfy nebo dlouhé strunné drones zmutované elektronikou. Ne omylem sám název MUTA asociuje proměnu, odlišnost, vývoj k neznámému. Mutaci, svlékání z kůže.

Výsledná nahrávka je skutečně nepojmenovatelná ve své hudební morfologii. Oč se jedná? O elektroakustický noise? Promyšlený ambient s barevnou škálou zvuků? Improvizaci maskovanou jako kompozici? O demonstraci lásky k hudbě s izolovanými zvuky jednotlivých nástrojů? Asi to vše najednou, ale možná i něco více. Zach zde hraje skutečně koncentrovaně a dokáže ze své bicí soupravy vyloudit nečekané praskance, šelesty a hřmoty (jako bicí nástroje jsou zde použity také pingpongový míček, zvonky či rozličné kovové předměty). Daviesova harfa málokdy odkazuje k svému typickému zvuku, protože se daleko více stává zesíleným zdrojem pro elektronické plochy a poryvy. A nakonec flétnistka Rombolá místo zvnosných melodií pracuje spíše s jejich útržky nebo osamocenými tóny. To, co lze nazvat kompozicí, je v případě debutu MUTA spíše smluvený koncept vývoje skladeb a užitých segmentů nežli notový záznam prověřený dlouhými zkouškami prapodivných a zvolna se přelévajících abstraktních písní.

Trio perfektně (místy až teatrálně) dokáže pracovat s napětím mezi noisem, v němž se nástroje slévají v jeden kašovitý hřmot, a jemnými pasážemi, během nichž vyniká sólové mistrovství muzikantů. Možná, že i práci s hudební stavbou ve smyslu dynamiky a netradičně pojaté hry na nástroj lze považovat za kompozici nového věku, v němž se ukazuje, že zvuk a ne rytmus či melodie jsou tím nejdůležitějším. A je-li zvuk znásoben výraznou hráčskou interakcí, zůstává zde záruka, že slovním aparátem nesnadno definovatelné dílo *Yesterday Night You Were Sleeping At My Place* má potenciál uhrančivého výletu do neznámých oblastí rozepjatých mezi skladbou a improvizací.

Autor je redaktor časopisu HIS Voice.

MUTA: Yesterday Night You Were Sleeping At My Place. Sofa; 2007.

Nevstoupíš dvakrát do téže drážky

Nad koncertním DVD Orena Ambarchiho a Martina Ng

Petr Ferenc

Poněkud tajuplné, avšak v mnohém symptomatické DVD. Z živé spolupráce dvou hudebníků totiž ukazuje pouze videoprojekci, která při koncertu běžela. Tedy aspoň co se týče prvního, čtyřicetiminutového setu s názvem *Vigilance*, nahraného v roce 2003 na montrealském festivalu elektronické hudby a přidružených oborů Mutek. O tři minuty delší a o dva roky mladší *8 Seconds Of Weightlessness* pocházejí ze Sydney a – v tomto směru zůstávají titulky DVD poněkud nejasné – jsou nejspíše také koncertního původu; bude o nich tedy patrně platit totéž co o *Vigilance*.

Australský rodák Oren Ambarchi patří do početného ranku improvizujících kytaristů, činný je rovněž v postrockové skupině s průzračným jménem i zvukem Sun. Zvuk své kytary proměňuje k nepoznání a jeho vystoupení se často ubírají multimediálními stezkami, kroužícími kolem videoartu a zvukové instalace. Jeho krajan, hráč na gramofony Martin Ng, se snaží vymanit svůj nástroj z osidel marclayovského konceptualismu (o Christianu Marclayovi viz A2 č. 5/2006) a dobrat se jeho citlivosti a potenciálu, který v sobě gramofon skrývá coby prostředek

k citlivé improvizaci. Přehrávání desek (vesměs kratičkových, nerozpoznatelných fragmentů) není pro Martina Ng intelektuální sbírkou citátů, ale výpravou za proměnlivou podstatou zvuku. Nevstoupíš dvakrát do téže drážky, říká.

Nespavost a pocity beztíže

Plentou videa decentně skryté obcování kytary a gramofonů (které dvojice předvedla již na CD *Reconnaissance*) zplodilo zvuk, v němž bych si výchozí složky nikdy netroufl odhadnout: první ze zvukových ploch se nese v duchu decentních, nepřiliš hustých clicks'n'cuts, druhá je proměnlivým, neagresivním sinusovým dronem. Škoda nemožnosti vidět aspoň chvíli oba hudebníky při práci, na druhé straně se mohu utěšovat tím, že disk alespoň neztratí na tajuplnosti a jeho „odlidštěný“ (tj. beze stop „původního“ zvuku použitých nástrojů) zvuk a video se navzájem umocňují. Možný klíč k názvu DVD: fateless = bez osudu.

Videodoprovod k *Vigilance*, plný tenkých čar tvořících různobarevné sítě a simulace zakřivení prostoru (viz obal DVD) z dílny Tiny Frankové, byl generován živě, a jak se zdá z několika synchronních záškubů obrazu a zvuku, v závislosti na právě improvizované hudbě. Máme tu tedy vlastně film, jehož soundtrack vzniká v přímém přenosu. Tato vizuální forma podle autorů zcela dostatečně vypovídá o probíhající hudbě a zároveň

je jednou z aktuálních možných forem produkce koncertních DVD. V době, kdy naprostou většinu koncertů experimentální digitální hudby doprovází projekce, je pak jen logické soustředit se při produkci záznamu na ni, a nikoli na většinou nehybné hráče; i když Ambarchi a Ng naživo patrně nejsou nudně strnulí laptopisté. A zároveň: pokud bereme to, co se při koncertech odehrává na plátně za hudebníky, jako pouhý žánrově povinný doprovod (a většinou tomu tak je), můžeme při sledování *Fateless* mít oprávněný pocit zdoluhavosti a zklamání z toho, že se nám místo hlavního chodu servíruje příloha.

Dojem zachrání druhá polovina disku, která rozhodně vypadá mnohem svěžeji než poněkud předvídatelná a stereotypní *Vigilance*. Obraz doprovázející *8 Seconds of Weightlessness* se z bílého bodu na černém pozadí promění v rám plný probíhajících drobných ruchů a dějů, které ohraničující obdélník na chvíli přerostou, zruší jeho linie, rozplynou se v šedých mracích a navrátí se do kolotoče víření na pomezí záznamů elektrických výbojů a mikroskopického hemžení. Citlivost digitální manipulace navíc vcelku zdařile (dokonalost je zde nemožná) imituje vizuální dojem filmového pásu. Bez osudu: mrtvolná nehybnost, nebo božská povznesenost?

Autor je zástupce šéfredaktora časopisu HIS Voice.

Oren Ambarchi & Martin Ng: Fateless DVD.

Asphodel, 2006; www.asphodel.com.

Improvizací proti strnulosti: Martin Ng a Oren Ambarchi

Jsem spisovatel levého středu

Mexický spisovatel Carlos Fuentes navštívil Prahu poprvé v roce 1961, podruhé v roce 1968, aby vyjádřil protesty proti vstupu sovětských vojsk. Při té příležitosti navázal celoživotní přátelství s Milanem Kunderou, o němž napsal esej El idilio secreto (Tajná idyla). V minulých dnech přijel potřetí, aby oficiálně zahájil provoz knihovny Cervantesova institutu, která nese jeho jméno.

ANNA TKÁČOVÁ

Začněme problémem multikulturalismu. Jsou myslitelé, kteří jsou přesvědčeni, že multikulturalismus je falešný mýtus, že v mnohokulturních společnostech je možná buď jenom asimilace jedné kultury druhou, nebo trvalé napětí mezi nimi. Z vašeho díla, které je v tomto směru konzistentní, vyplývá, že vy v multikulturalismus věříte, což dokládáte na zkušenostech středověkého Španělska a Iberoameriky... Iberoamerika může opravdu být příkladem pro ostatní. Vždyť ji také na důkaz její kulturní rozmanitosti nazývám Indo-Afro-Ibero-Amerika. V zemích, kde hlavním jazykem je španělština, která nám dává velkou jednotu, ale kde zároveň existuje více než čtyřicet dalších domorodých jazyků a všechny jsou uznávány, je pochopitelné, že takový Yaquí ze Sonory nebo Maya z Yucatánu, aby si rozuměli, nemají jinou možnost než se mezi sebou dohovorit kastilštinou, kterou sem přinesli Španělé. Naproti tomu stojí Spojené státy americké. To byl kdysi velmi uzavřený jednokulturní stát. Severní Amerika byla anglosaská, puritánská, protestantská a považte, dnes patří k největším multikulturním státům na světě, kde dvaatřicet milionů lidí hovoří španělsky. Etnicky je to země značně různorodá, tvoří ji Evropané, Afričané, domorodci, Hispanoameričané, takže se už nemůže říci, že jde o jednokulturní zemi, ale o zemi z mnoha úhlů pohledu multikulturní. A jaký je v tomto směru osud světa? Budoucnost planety je mestická. Cestování, migrace a zejména požadavky pracovního trhu změny všechny světadíly počínaje Evropou v mestické kontinenty, kde spolu bude koexistovat mnoho ras, mnoho jazyků, mnoho náboženství. Na multikulturalismus je třeba si zvyknout, už nebudou existovat izolované, kulturně čisté ostrůvky. Věřím, že Evropa bude schopna pojmout a přijmout všechny cizí vlivy, stejně jako jsme v Mexiku přijali vlivy domorodé a vliv španělský a vytvořili jsme jeden multikulturní národ. Skrze potřeby pracovního trhu a obchodu je třeba v globalizovaném světě očekávat obrovský přesun kultur, tradic, ras i jazyků. Nikdo na takovou situaci není připraven lépe než Iberoamerika, která má se soužitím mnoha kultur více než pětisetleté zkušenosti.

V poslední kapitole eseje Pohřbené zrcadlo s optimismem vítáte stále větší uvědomělost a emancipovanost občanské společnosti, tedy demokratizaci zemí Hispánské Ameriky zdola. Zprávy o takovém jevu se v našem tisku objevují jen sporadicky. Zato je z nejvyšších politických míst slyšet hlasy, že občanský sektor jsou vlastně nátlakové skupiny, které nikdo nevolil, a že jedinou skutečnou demokracií jsou rozhodnutí volených zástupců, tedy parlamentu. Mohl byste přiblížit demokratizaci hispanoamerických zemí pomocí angažované občanské společnosti? V čem podle vás spočívá demokracie? Snaha vyřadit občanskou společnost z politické angažovanosti, to je fašistický postoj. Nic jiného. Vždyť občanský sektor drží společnost pohromadě. Jsou to lidé, kteří pracují, kteří přemýšlejí, dokážou dát najevo své přesvědčení, žení se a vdávají, mají děti, dokážou rozhábat společnost. I kdyby

vymizely vlády, občanská společnost zůstane. Ona vytváří vládu a vláda je tu od toho, aby občanské společnosti sloužila. Nic víc. V Mexiku se občas objeví vlády, které nefungují nebo fungují špatně, ale občanská společnost se stále vyvíjí, nezastaví se. Vezměte si jenom takové hlavní město Mexika, které má dvacet milionů obyvatel. Je prakticky nemožné všem vládnout a občanská společnost se téměř naučila spravovat samu sebe. Na úrovni profesní, na úrovni čtvrtě, na úrovni rodiny. Existuje velmi aktivní občanská společnost, která sice stát potřebuje, nikdy bych se neodvážil říci, že stát je nepotřebný, ale nemůže rozhodovat úplně o všem. Může být kdykoli odstraněn, hozen do starého železa. Stát je pomíjivý, občanská společnost je tu natrvalo.

Kdysi jste řekl: „Mé romány vznikají jako akt imaginace a postupem let se stávají reálným dokumentem.“ V románě Křeslo pro orla (2003) nabízíte smutný obraz Mexika v roce 2020. Ten rok se pomalu blíží. Je obraz dnešního Mexika skutečně tak tristní? Je mnohem tvrdší. Demoralizovaná vláda, korupce, narkomafie, kasikismus, politické vraždy... Román je mexickou verzí francouzských románů o palácových intrikách. Pojednává o pletichách uvnitř prezidentského paláce, kde všichni sledují své vlastní zájmy, každý zrazuje každého, hledá možnost, jak povýšit. Největším problémem, s nímž se ale Mexiko potýká, je násilí, jež se ve společnosti stalo běžným jevem, a narkomafie. Násilí je napojeno na skupiny obchodníků s drogami, armáda nezasáhne, protože není vyloučeno, že by došlo ke krveprolití, policie je narkomafií zkorumpovaná. Je to složitá situace a současný prezident Felipe Calderón ji přehlíží. Nakonec si myslím, že jsem se v románě Křeslo pro orla ještě držel zpátky. Zatímco v chodbách prezidentského paláce jsou intriky spíše zábavné, když se přenesou do společnosti, když se kriminální živel dostane do sporu se státem a stát je poražen zločinci, má to těžké důsledky pro všechny občany.

Myslíte, že k něčemu takovému může dojít? Doufám, že se to nestane. Je však třeba přijmout nějaké rozhodnutí a myslím, že by mnohé vyřešila legalizace drog. Jinak se s narkomafií nevypořádáme.

Leitmotivem vašich děl je Mexiko a jeho osud. Dokonce se říká, že existují dvě Mexika: jedno skutečné a jedno vymyšlené Carlosem Fuentesem. Kolik Mexik podle vás existuje ve skutečnosti? Myslím, že je tolik Mexik, kolik má Mexiko obyvatel. Ano, jedno Mexiko je objektivní, to je Mexiko v oficiálních statistikách. Ale každý Mexičan má svou představu o zemi, v níž žije, nejen já. Já o něm píšu, jiní ho malují, filmuji, jiní ho promýšlejí. Kdo zná mexický film, ví, že každý režisér má jinou vizi. Ve skutečnosti to není vize jedné země, ale umělecké vidění jedné reality. Nelze říci, že to, co natočil González Iñárritu, je Mexiko, že Mexiko je to, co namaloval Diego Rivera nebo Rufino Tamayo, nebo to, co napsal Carlos Fuentes. Tak spleťte to zemi nelze obsáhnout jedním úhlem pohledu. Nelze přece pochopit Francii 19. století bez Balzaka a Londýn stejného období bez Dickense.

A určitě nepsali, jako by měli v ruce kameru. Moje Mexiko také neodpovídá objektivním statistickým datům, je výsledkem umělecké imaginace.

O jednom ze svých prvních románů Nejprůzračnější kraj jste napsal, že město Mexiko obsahuje mnoho vrstev. Jednu z Moctezumova období, jednu z doby místokrále Mendozy nebo císařovny Charlotty, z doby Porfiria Díaze či z doby po zemětřesení v osmdesátých letech 20. století. Dnes by se mohla připojit další vrstva, řekněme podzemní, vrstva extrémní chudoby. Jak byste Ciudad de México viděl dnes? Myslíte si, že jde skutečně o postapokalyptické město? Ano, ano, ano. Podívejte, když jsem se narodil, to už je hodně let, to je jisté, město Mexiko mělo okolo milionu obyvatel a celá země jich měla dvacet milionů. Dnes má dvacet milionů jenom hlavní město a v celém Mexiku žije okolo sto deseti milionů obyvatel. To je boom obyvatelstva absolutně nekontrolovaný a nekontrolovatelný, vymklo se nám to z rukou. Neexistují služby, neexistují prostředky odpovídající tak velké explozi obyvatelstva. Stojíme tváří v tvář velkému problému, který se netýká jen hlavního města, ale celé země. Už jsem o tom hovořil. Jde o problém narkomafie. Například Michoacán, nádherný mexický stát s překrásným hlavním městem, je prakticky ve stavu války s drogovými skupinami. Já mám už dlouho jeden návrh. (smích) Protože naše zkorumpovaná policie nezmůže nic a vojsko kvůli možnému masakru nekoná, navrhuji povolat německou policii.

Německou policii?! V Kolumbii třeba zasahuje proti drogovým kartelům americké vojsko. Ne, americké vojsko ne. Americké vojsko, které nám zabralo část území, to by nešlo. Německou policii. Německá policie, ta je neposkvrněná jako Panna Marie. Může to dokázat jen německá policie.

Někteří kritici vytýkají nejen vám, ale většině hispanoamerických autorů silný a trvalý antiamerikanismus s tím, že váš postoj pramení z komplexu méněcennosti vůči úspěšnějšímu a mocnějšímu sousedovi. Co byste vzkázal takovým kritikům? Že jsem člověk, který Spojené státy americké zná, že je miluji a že jsem tam vyrůstal v době Franklina Roosevelta. Že tedy mohu porovnávat, jak to v USA vypadalo za jeho prezidentství v tak těžkém období hospodářské krize a po uplatnění New deal, mohu srovnávat postoje za druhé světové války se vším, co přichází pak. Že tedy mohu srovnávat hvězdné období Spojených států, v němž se projevila všechna pozitivita severoamerického národa, s tím, co přichází potom. A to kritizuji.

Oblíbeným symbolem použitým v mnoha vašich dílech jsou zrcadla a obrazy, které pohledy do nich nabízejí. Symbol zrcadla jednou nastaveného ze španělského břehu směřem do Ameriky a podruhé z amerického břehu do Španělska a Evropy jste využil i v eseji Pohřbené zrcadlo. Události v něm pojednané končí v roce 1992. Co by se v takto nastavených zrcadlech vidělo dnes?

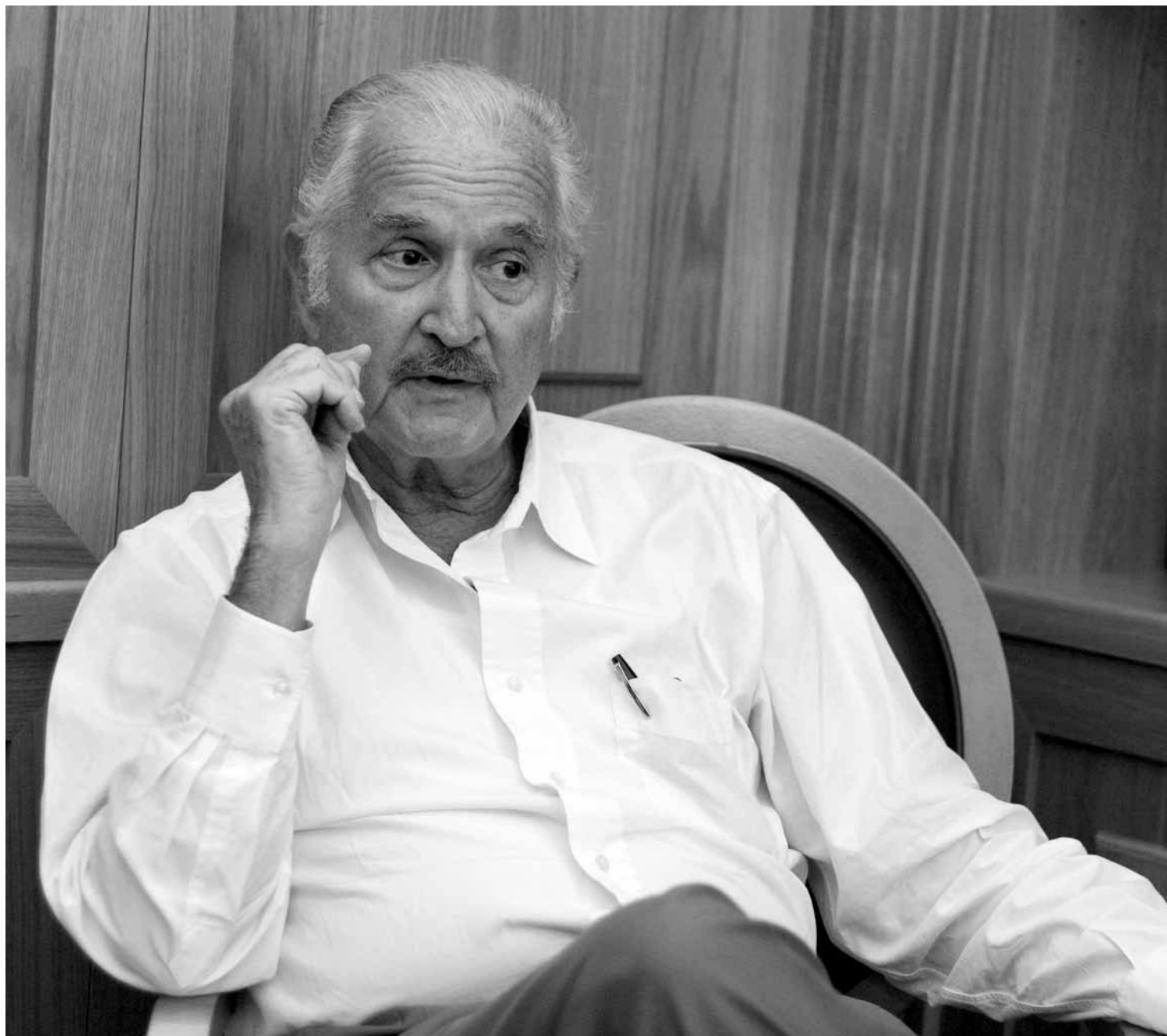
Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

Kurt Vonnegut
HOKUSPOKUS
Přeložil Richard Podaný, 288 Kč

Černohumorný Vonnegutův román z roku 1990 je sestaven z útržkovitých zápisků Eugena Hartkeho, Američana, který se na otcovo přání dal k armádě, prošel vietnamskou válkou, stal se profesorem na soukromé vysoké škole pro méně talentované studenty, dostal vyhazov za protiamerické řeči a skončil ve vězení, nejdřív jako bachař a pak jako odsouzený. Když bilancuje svůj život, zjišťuje, že lidí, s nimiž se pomiloval, je stejně jako těch, které zabil.

S Carlosem Fuentesem o pomíjivosti států, narkomafii a románu

V románě Křeslo pro orla jsem se ještě držel zpátky. Carlos Fuentes v Praze. Foto Petr Machan

Domnívám se, že Pohřbené zrcadlo je první knihou, která pojednává o hispánské kultuře v její celistvosti. Pojednal jsem hispánskou kulturu tak, jako by mezi kulturou Iberoameriky a kulturou Španělska neexistoval plot, jako by mezi nimi nebylo žádné prázdno. Nás přece spojuje moře, skrze které proudilo oběma směry vzájemné poznávání. V dobách bojů za nezávislost se v Iberoamerice projevil velký antihispanismus. V Mexiku máme ale velmi pozitivní zkušenost s republikánskými imigranty ze španělské občanské války. Jejich příchod znamenal velké ozdravení mexické kultury. Přišli sem velcí umělci, básníci, spisovatelé, architekti, lékaři, filmaři. Považuji za nutné, aby naše kultury, španělská a hispanoamerická, byly chápány jako jeden hispánský celek. Dnes už máme vztahy mezi sebou vyřešené a naši společnou hispánskou kulturu musíme chápat jako jednu z mnoha kultur světa, který je jinak – co se týče obchodu a bankovních operací – zcela globalizovaný.

Zmíněný esej je vystaven jako systém dějinných křížovatek, na nichž Španělsko a Iberoamerika mohly volit z mnoha cest svého dalšího dějinného vývoje. Po rozpadu bipolárního světa stojí na podobné křížovatce celá planeta a má dvě možnosti: „demokracii vylučující“,

nebo „demokracii začleňující“, abych použila vaše termíny. Buď bude vytvářet bloky namířené proti jiným blokům, nebo se bude snažit o planetární spolupráci. Jak vidíte budoucnost vy? Zůstalo vám v tomto směru alespoň trochu optimismu, který jste opatrně vyslovil v závěru eseje? Politická scéna se pomalu mění. Myslím, že je právo každé země zvolit si způsob svého politického zřízení. Aby měla vlastní obchodní, migrační, mezinárodní, legislativní politiku pro dnešní dobu, která prochází změnami. Konfrontační bipolární svět se změnil ve svět unipolární, v němž jedinou mocností na světě jsou Spojené státy americké. To však nebude mít dlouhé trvání, zejména po děsivém fiasku v Iráku. Celá válka v Iráku je projevem koloniálního postoje nejen USA, ale zejména Velké Británie, stejně tak jako předtím válka ve Vietnamu byla projevem koloniálního dědictví Francie. Tento unipolární svět končí. Pomalu nabývá na významu Čína, Japonsko, Indie, Evropa. Vzniká multipolární svět, musí vzniknout multikulturní svět založený na respektu, diplomacii a uznání ostatních. Na základě toho musí vzniknout nová mezinárodní politická a ekonomická organizace, která by nově vzniklý řád udržovala, protože nikdo není pánem světa a nikdo nemůže ostatním nic diktovat. V tomto směru může sehrát velkou úlohu právě literatu-

ra a zejména román, o němž už se desetiletí s oblibou tvrdí, že je mrtvý. Prostřednictvím románu, prostřednictvím literatury se národy o sobě mohou dozvědět mnohem víc než prostřednictvím studené obrazovky nebo suchých novinových článků. A poznání druhého je prvním krokem k jeho respektování.

V naší zemi jste často označován za levicového spisovatele.

Považujete se za něj i vy sám?

Samozřejmě. Jsem spisovatel levého středu. A nestydím se za to.

Má pro vás nějaký hlubší význam, že je po vás pojmenována knihovna Cervantesova institutu právě v Praze?

Jak by ne. Pro mě je to velká čest. Mám vaši zemi velmi rád. Navštívil jsem ji přece v jejím těžkém období v roce 1968 společně s Juliem Cortázaem a Gabrielem Garcíou Márquezem, a mohl jsem tak lépe pochopit, co se tu vlastně stalo. Tehdy jsem také navázal hluboké přátelství s Milanem Kunderou. Poznal jsem Prahu v jednom z nejtěžších období a na to se nezapomíná, stejně tak jako nikdy nezapomenu větu Miloše Formana: „Vyšli jsme ze zoologické zahrady a ocitli jsme se v džungli.“ A kromě toho, Praha je bez nadsázky nejkrásnější město v Evropě, a poznal jsem jich opravdu hodně.

Mexický prozaik, esejista a filmový scenárista Carlos Fuentes (nar. 1928 v Panamě) žije střídavě v Londýně a Mexiku. Leitmotivem jeho prozaických děl je Mexiko, jeho zrod, dějiny a bolestný osud, doprovázený neméně bolestným hledáním vlastní kulturní identity. Bibliografie jeho prozaických děl čítá více než čtyřicet titulů. Například La región más transparente (1958, česky Nejprůzračnější kraj, 1966), La muerte de Artemio Cruz (1962, česky Smrt Artemia Cruze, 1966), Cambio de piel (1967, Svlékání z kůže), Una familia lejana (1980, Vzdálené příbuzenstvo), Gringo viejo (1985, česky Starý gringo, 2005), Cristóbal nonato (1987, Nenarozený Kryštof), Diana o cazadora solitaria (1994, česky Diana aneb osamělá lovkyně, 2001), Los años con Laura Díaz (1999, Léta s Laurou Díazovou). V románě La silla del águila (2003, Židle pro orla) se odvážil, ve své literární činnosti snad poprvé, nahlédnout do budoucnosti Mexika a obraz, který se mu naskytl, není věru optimistický. V roce 2006 vydal zatím své poslední prozaické dílo, soubor povídek o násilí Todas las familias felices (Všechny šťastné rodiny), z nichž každá je zakončena jakýmsi druhem poetické litanie.

Jako esejista se Fuentes kriticky vyjadřuje k aktuálnímu mexickému i světovým událostem. Proslul však zejména svými literárněkritickými esey. Například dnes již klasickým dílem La nueva novela hispanoamericana (1969, Nový hispanoamerický román), Cervantes o la crítica de la lectura (1976, Cervantes neboli Kritika četby), La geografía de la novela (1993, Geografie románu). Originální pohled na klíčová díla hispanoamerické literatury přináší kniha esejů Valiente mundo nuevo (1990, Statečný Nový svět). V roce 2003 vyšel česky téměř třisetstránkový esej o kulturních dějinách Španělska a Hispánské Ameriky Pohřbené zrcadlo (El espejo enterrado), který napsal k pětistému výročí objevení Ameriky. Carlos Fuentes je nositelem četných literárních cen, včetně španělské Premio Cervantes (Cervantesova cena), 1987, a Premio Príncipe de Asturias, 1994.

–atk–

Rozmanitá témata

Co uvidíme na scénografické výstavě

Několik slov o letošním Pražském Quadriennale, o jeho tématech a národních sekcích napsal pro A2 generální komisař monumentální výstavy, která se v hlavním městě koná každé čtyři roky.

ARNOLD ARONSON

Pražské Quadriennale 2003. Foto Archiv PQ

Než se scéna zaplní, může být čímkoliv. Prázdný prostor se může stát hradem nebo lesem, bitevním polem nebo kuchyní, zahradou v Číně nebo vilou v Itálii, může být tak opravdový, až se v něm budete chtít zabydlet, nebo smyšlený a hravý, abstraktní či minimalistický, anebo zůstane právě jen prázdným prostorem. Tím, kdo tyto světy tvoří, je scénograf. Jeho rolí je vytvořit z chaosu řád, přeměnit možné „cokoli“ na konkrétní „něco“.

A stejně jako scéna musí být přeměněna i prázdná výstavní hala. V polovině června se takto přemění rozlehlé haly Průmyslového paláce na Výstavišti, kde se představí 55 národních a regionálních expozic ze šesti kontinentů. Jednotlivé expozice nabídnou tisíce návrhů

od stovek scénografií, divadelních architektů a všech, kteří tvoří dekorace, kostýmy, osvětlení a ozvučení inscenací. Co však zde prezentované spojuje? Jak to, že všechny tyto návrhy scén a kostýmů, architektonické návrhy, fotografie a ukázky inscenací a videa nejsou jen nahodilou skrumáží věcí a obrazů?

Hledání tématu

Právě tady se dostáváme ke slovu „téma“. Pro minulé ročníky Pražského Quadriennale volili organizátoři vždy jedno společné, například Shakespeara, Čechova nebo Mozartovy opery. Protože většina vystavovatelů byla ze Západu a připravovala především inscenace vzešlé z evropského kontextu, byl tento přístup pochopitelný. Jenže Pražské Quadriennale se nyní stalo opravdu mezinárodním podnikem a je jasné, že společný divadelní jazyk prostě najít nelze. Navzdory globalizaci jsme stále vzdáleni univerzalitě.

Avšak opustit tematický svorník také není žádoucí. Proto Pražské Quadriennale 2007 přišlo s novým nápadem – ať si každý národní či regionální vystavovatel zvolí své vlastní téma, které se bude vázat na jeho kulturu a společnost. Jedinou podmínkou bylo, že všichni nějaké musí mít. Výsledek je fascinující.

Každá země či region vyšly ze svých charakteristik, a tak se Pražské Quadriennale stává křížovatkou národních odlišností. Je to mozaika toho, jak se dnes vidíme, jak každá národní kultura chápe samu sebe. Existují mezi národy a regiony rozdíly, nebo globalizace již sjednotila jazyk scénografií a připravila je o originalitu?

Třikrát jinak

Zjednodušeně lze zaměření expozic rozdělit na tři skupiny: estetiku a tvorbu scénografie, vliv místní kultury a dopad politických a společenských změn na divadlo dané země.

Představitelé té první vidí divadlo jako výsostně artistní počín. Scénografové jsou

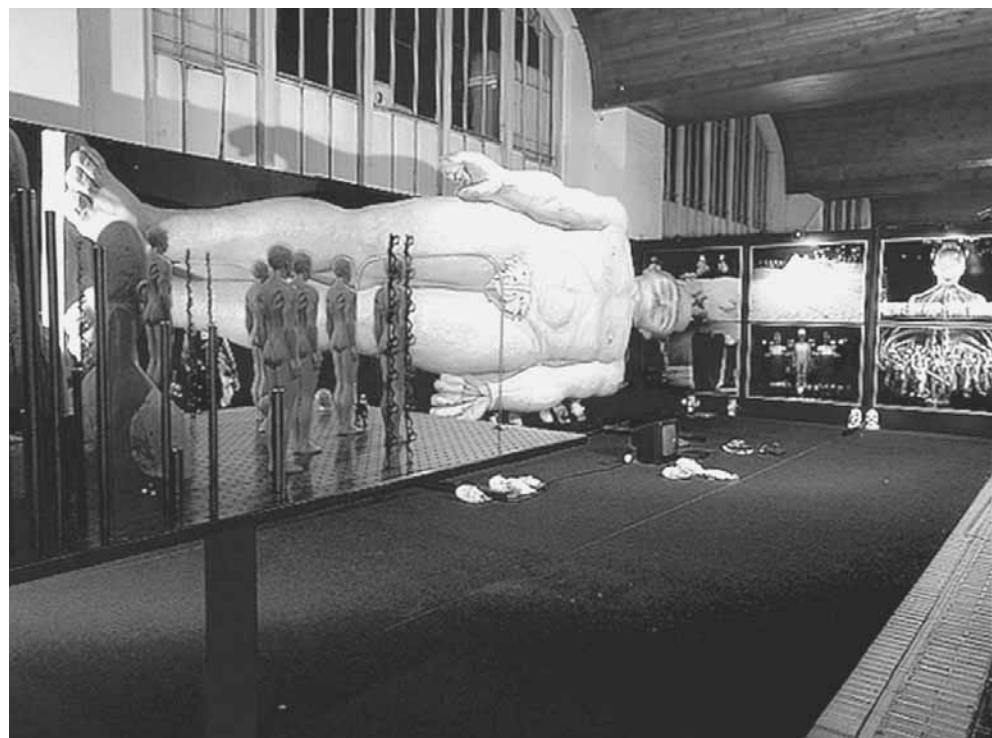
chápani jako umělci a jejich rozhodnutí vycházejí ze společných estetických principů a idejí. To, jak je obraz nebo scéna vytvořena, se stává předmětem hlubokého zájmu. Například Švýcaři vytvářejí neurčité scény, jejichž souvislost s danou inscenací je velmi nejasná. Bulhaři se inspirovali básní Stroj a zaměřili se na samotný vznik divadelního díla. Holanďané, Kanadáné a Novozélanďané zase dávají důraz na to, jak inscenaci vnímá divák.

O těch v druhé kategorii se dá říct, že rovněž uplatňují výrazně umělecký přístup, ale určujícím je pro ně jejich místo původu. Například Finové i Norové se zabývají arktickým světlem, Japonci zase objevují svou kulturu skrze slovo „kawaii“, které znamená roztomilé či rozkošné, Mexičané se inspiroují místním rčením „pálivé, sladké a tučné“, které odkazuje na protichůdné chutě, jež lze nalézt v jediném jídle – to je pro ně metafora divadelní scény.

Ve třetí kategorii jsou přirozené regiony, které prožily nejvíce politických převratů a nejistoty, mezi jinými i postsovětské státy. Poláci teď říkají: „Divadlo jako poetickou metaforu plnou romantismu hodme za hlavu.“ Pro Srby je politickou scénou jejich město, zatímco Thajci vyjadřují své obavy z budoucnosti. A Izraelci vytvořili expozici plnou zátarasů a zdí, což lze interpretovat velmi všeobecně, ale také jako odraz tamních konfliktů. Slovo, které prolíná mnoha těmito expozicemi, je „skutečnost“ – jaký má divadlo v dnešním světě násilí a strachu význam?

V Průmyslovém paláci však nejsou jednotlivé expozice seřazeny podle geografické příslušnosti, takže se několika kroky dostanete z jednoho světadílu na druhý. Navíc však budete konfrontováni pokaždé s úplně jiným přístupem k divadlu, anebo naopak překvapení tím, kolik toho mají jednotlivé kultury společného.

Autor je generální komisař Pražského Quadriennale.

Pražské Quadriennale 2003. Foto Archiv PQ

Divadelní architektura dnes

O změnách v chápání divadelního prostoru

Jak je to s divadelním prostorem? Na tuto otázku je snad lépe neodpovídat, neboť neexistuje žádné stabilní místo, „úběžník“, z něhož lze bezpečně měřit a vydávat objektivní zprávu o stavu tohoto oboru.

MIROSLAV MELENA

Žádné učení samo o sobě nepomůže tam, kde chybějí vlohy.
Ben Jonson

Pražské Quadriennale 2003. Foto Archiv PQ

Názor na divadelní prostor se proměňuje souběžně s vývojem divadelních prostředků a všeobecným směřováním této kulturní disciplíny. Tento jev vyvěrá z poznání skutečnosti, že existuje něco jako pohyb evropského a posléze i světového myšlení. Jeho jednotlivé etapy můžeme celkem přehledně sledovat a identifikovat především ve vizuálních oborech, jejichž matečním oborem je architektura. Divadelní prostor je tedy možné a žádoucí posuzovat v souvislosti s vývojem a skladebností stavebního vývoje. Není překvapením, že na samém počátku divadelního způsobu komunikace byl vytvořen ideální stavební typ shromažďovacího prostoru, který odpovídal na všechny důležité potřeby správného fungování kulturního fenoménu divadla a který nebylo zapotřebí zásadně několik století měnit – totiž antický amfiteátr.

Elementární prostorová forma naplňuje ideální podmínky pro viditelnost a slyšitelnost. Navíc splňuje nejdůležitější funkci tohoto shromažďovacího prostoru: poskytuje pro potřeby obřadu divadla a společenství publika a účinkujících odpovídající prostředí. Zmí-

něné vlastnosti představují trvalé poselství, kterému je zapotřebí porozumět a z něhož je možné čerpat poučení i dnes. Následný vývoj tohoto oboru probíhal nespojitě tak, jak se divadlu dařilo naplňovat svoji společenskou potřebnost.

Pro chápání současných požadavků na tvorbu divadelního prostoru je dobré se zmínit o baroku. Toto dosti složité období, které jistým způsobem znehodnocuje pozitivní výsledky renesance, vrcholilo snahou o iluzivní obraz světa. Iluzivní prostředky, s nimiž pracovalo, měly zásadní vliv na podobu a charakter divadelního prostoru. Vytváří se stavební typ, který výrazným způsobem rozděluje původně jednotný prostor na dva samostatné, oddělené portálem. Zmiňuji tuto skutečnost zejména proto, že řada divadel dodnes užívá ných vykazuje znaky odvozující svou podobu právě z iluzivního způsobu tvorby a barokní portál představuje z dnešního pohledu a zkušenosti něco jako „tlumič divadelnosti“.

Moderna přelomu 19. a 20. století zásadním způsobem přehodnocuje zejména ve svých počátcích právě iluzivní chápání obrazu svě-

ta, nebyl jí však dopřán čas, aby reagovala na změněnou situaci a vytvořila odpovídající typ shromažďovacího prostoru. Nová avantgardní tvorba řeší tento problém zejména inovativním využitím scénografických prostředků. Vedle toho probíhá bouřlivý rozvoj nového média – filmu. Řešení nových požadavků divadelního prostoru se odkládá a navíc se celá situace zkomplikuje nástupem dvou po sobě jdoucích totalitních systémů, kterým iluzivní tvorba bytostně vyhovuje.

S pohybem v této oblasti se vlastně setkáváme až po druhé světové válce. V šedesátých letech se především v tehdejší západní Německu začíná řešit tvorba nového pojetí divadelního prostoru, a to zejména v divadlech určených pro činoherní tvorbu. Vedle oficiálních scén, vyhovujících především operní tvorbě, se začínají budovat menší prostory právě kvůli bezprostřednímu kontaktu mezi herci a publikem. Tyto budovy mají často experimentální charakter, umožňující různé prostorové uspořádání. Odtud pak vede cesta k tvorbě víceúčelových zařízení.

Pro současnou divadelní tvorbu se ukazuje jako ekonomicky výhodné vytvářet prostor, který může bez velkých kompromisů přijmout a poskytnout kvalitní servis pro různé druhy scénických produkcí různých žánrů. Úspěšná tvorba v této oblasti však velice často naráží na nedostatky zkušeností. Problém totiž není v oblasti architektonické tvorby, ale v oblasti divadelní: je nutno vzít v úvahu i ostatní obory (hudbu, pohybové divadlo, tanec apod.).

Je dobré rovněž vyznat se v kvalitě a možnostech použití jevištní technologie. Dalším významným požadavkem je znalost prostorové akustiky. Na scénický prostor je možné nahlížet jako na něco, co má do značné míry vlastnosti hudebního nástroje.

Za nejkomplicovanější kapitolu tvorby divadelního prostoru však považuji psychologii prostoru. Psychologie prostoru je fenomén, o kterém je nesnadné hovořit, ale který bezesporu existuje. Jedná se totiž o vlastnost prostoru, jež má příznivý vliv na povahu a vyznění tvorby. Po celou svou divadelní praxi jsem totiž zastáncem názoru, že nejdůležitějším objektem divadla je živý člověk, a ostatní věci, které ho obklopují, jsou jen nutným servisem, sloužícím k vyjádření tajemství jsoucna.

Autor je vedoucí ateliéru architektury na Fakultě architektury a umění Technické univerzity v Liberci.

INZERCE

★ ★ ★
★ **THEATRE**
★ **EUROPEAN**
★ **REGIONS**
★ ★ ★

XIII. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL DIVADLO EVROPSKÝCH REGIONŮ HRADEC KRÁLOVÉ, CZECH REPUBLIC, 21. - 30. 6. 2007

FESTIVALOVÉ TIPY

Podle Fjodora Michajloviče Dostojevského

VELKÝ INKVIZITOR / Režie: Peter Brook

Monodrama legendy světového divadla hraje skvělý Bruce Myers. Poprvé na hradeckém mezinárodním festivalu.

Theatre des Bouffes du Nord Paříž - Francie

21. 6. v 19.00 hodin - hlavní scéna Klicperova divadla

Euripidés

TRÓJANKY / Režie: Serena Sinigaglia

Moderní verze klasické látky. Cenami ověřená inscenace italského souboru originálně kombinuje Euripidovu tragédii a části Homérova eposu Iliada.

A.T.I.R. Miláno - Itálie

25. 6. v 19.00 hod. a 26. 6. v 10.00 hod. - hlavní scéna Klicperova divadla

Chanoch Levin

REQUIEM / Režie: Chanoch Levin

Pohádka o smrti inspirovaná povídkami Antona Pavloviče Čechova. Mnoha cenami ověřená inscenace významného izraelského divadla.

Cameri Theatre Tel-Aviv – Izrael

23. 6. v 17.00 a 19.30 hodin - hlavní scéna Klicperova divadla

Jorge Luis Borges

VETŘELKYNĚ / Režie: Mihai Malaimare

Divadelní adaptace povídky slavného argentinského autora. Vzrušující příběh dvou bratrů, kteří se zamilují do jedné ženy.

Teatrul Masca Bukurešť - Rumunsko

27. 6. v 19.00 a 21.00 hodin - šapitó B v parku pod divadlem

Celý program festivalu: www.klicperovodivadlo.cz; předprodej vstupenek: telefon 495 512 857, e-mail: předprodej@klicperovodivadlo.cz

pražské quadriennale prague quadrennial

10 dní s aktuálními trendy
v divadelní architektuře
a scénografii.

Více než 60 účastnických zemí.
Každý den nejméně
40 představení, performancí,
výtvarných instalací,
site-specific projektů,
přednášek či workshopů
v ulicích centra Prahy
i na Výstavišti.

Program pro děti!

Programové tipy

DISKUSE A PŘEDNÁŠKY

Top Ten Talks – vždy ve 12.30 /
Průmyslový palác

15. 6. / **Extrémní kostýmy jako živé umění**
Mariaelena Roqué (Španělsko /
Venezuela), Ivan Garcia (Španělsko)
Prezentace díla Mariaeleny
Roqué, tanečnice a kostýmní
výtvarnice orientované na
objevování nových materiálů
a jejich užití v představení.

16. 6. / **Film jako prostředek
k inscenování komorní opery**
Jiří Nekvasil (ČR), filmový experimentátor
a umělec aktivní v řadě oborů, a Daniel
Dvořák (ČR), výtvarník a filmový architekt,
průzkumník vizuálního post-modernismu.

17. 6. / **Hejna imaginace**
Jay Bolotin (USA) propojuje hudbu
a výtvarné umění v novou divadelní
formu, prezentace s hudbou, ukázkami
filmů a režisérských prací.

18. 6. / **Nové prostory a nové myšlenky
v současném ruském divadle**
Novátoři Danila Korogodsky (Rusko)
– tvůrce unikátního divadelního prostoru,
Dmitrij Krymov (Rusko) – autor nových
forem divadla, Adrian Giurgea (Rumunsko)
– originální interpret ruského dramatu

19. 6. / **Divadlo jako grafický prostor**
Richard Hudson (Velká Británie), člen
poroty PQ 07, je vizuální umělec
zkoumající extrémní využití prostoru
jeviště. Držitel Zlaté medaile z PQ 03.

20. 6. / **Kolektivní hlas**
Rozprava s Uwe Köhlerem
(Německo), hercem a režisérem světově
uznávaného souboru pouličního
divadla Theater Titanick, které využívá
fantaskní postavy, rozměrné objekty,
živou hudbu a speciální efekty.

21. 6. / **Divadlo dneška
– světová perspektiva**
Krystyna Meissner (Polsko),
ředitelka známého festivalu Dialog
a varšavského Teatr Wyspolczesny,
předvede ukázky z výjimečných
představení a pohovoří o aktuálních
tématech v polském divadle.

22. 6. / **Michael Levine:
Scénograf jako režisér**
Přednáška o tvorbě kanadského
umělce Michaela Levina, který spojuje
práci scénografa a zároveň režiséra.

23. 6. / **Inženýr imaginace**
Heiner Goebbels (Německo) – německý
režisér, skladatel a designer patřící
k největším osobnostem současné
světové hudby a divadla.

16. 6. / 14.30–16.00 / Průmyslový palác
Jak psát o scénografii
Jakou roli hraje scénografie v kritikách?
Znájí divadelní kritici dostatečně
také scénografickou terminologii?
Měla by mít v kritikách větší váhu?
Symposium vede generální komisař
PQ 07 Arnold Aronson (USA). Účastníci:
Robert Brustein (USA), Thomas Irmer
(Německo), Nikolai Pesochinski (Rusko),
Matt Wolf (Velká Británie/USA).

17. 6. / 16.30–18.00 / Průmyslový palác
Divadla v ohrožení
Ramon B. Ivars (Španělsko), Jean Guy Lecat
(Francie), Antoni Ramon (Španělsko)
Přednáška představuje činnost
organizace The Observatory for
Theatres at Risk, která shromažďuje
informace o opuštěných divadelních
prostorech, které jsou ohrožené expanzí
měst a nevšímavostí druhých.

TEATRO LINEA DE SOMBRA: PSANÁ IKONA. TERMÍN 1

18. 6. / 12.30–14.00 / Průmyslový palác
Kultura a multikulturalismus v čase krizí
Diskuse o tom, jak se současné politické zmatky a traumatizující zážitky obyčejných lidí odrážejí v současném umění napříč kulturami. Moderuje Veronika Bednářová.

Každý den / Průmyslový palác
Dny zemí a regionů /
Vystavující země a regiony se představí představeními, přednáškami, společenskými akcemi či ochutnávkami národních kuchyní. Poprvé na PQ dostávají prostor i země, které se neúčastní národními expozicemi – představí se divadelníci ze Rwandy, Burkiny Faso, Ugandy, Malajsie, Indie, Uzbekistánu, Bangladéše či Kolumbie.

PŘEDSTAVENÍ V ULICÍCH PRAHY A NA VÝSTAVIŠTI

13. 6. / 13.00–18.00 / Václavské náměstí – u sochy sv. Václava / Isi Kunath (Německo)
– **Když se slavík zamiluje do skřivana...** / If the Nightingale Falls in Love with a Lark... Interaktivní instalace inspirovaná klasickou hrou Romeo a Julie. Milostné dopisy se rozletí do celého světa.

Každý den od 15. 6. / Průmyslový palác
Módní přehlídky z druhé ruky / Second Hand Fashion Show
Modely, kostýmy a objekty z recyklovaného oblečení – každý den v režii různých umělců ze zahraničí i České republiky: Např. Silvie Zimula Hanáková (ČR), Ye Traoré (Mali), Doina Levintza (Rumunsko), Valerie Broumová (ČR), Tomáš Bambušek (ČR), Cristina Maldonado (Mexiko)

Každý den / Průmyslový palác
Dejte šatům druhou šanci /
Work/Shop německé výtvarnice Isi Kunath. Proměna oděvů z „druhé ruky“ pomocí našívání úryvků ze známých her.

Každý den od 15. 6. / 12.00 a 16.00 / Ovocný trh, dále v různé časy v Průmyslovém paláci a před ním
Design jako performance
Loutková, zvuková či světelná představení ze scénografické perspektivy studentů z celého světa.

15. 6. / 13.00, 17.00 / nečekaná místa v centru Prahy
Angie Hiesl Production
(Německo) – **X-krát židle lidí**
V ulicích města, na zdech vysoko nad hlavami kolemjdoucích, se stařenky a stařečkové na svých židlích věnují běžným každodenním aktivitám...

19. 6. / 17.00 / Hradčanské náměstí
Lucy & Jorge Orta (Velká Británie/ Francie) – **Fallujah – Caseyovi pěšáci**
Pět desítek performerů v kostýmech – uniformách „útočí“ na Prahu ve skupinové choreografii inspirované spojeneckou invazí do Iráku.

MĚSTO, JEHO SVĚTLO A ZVUK

18. 6. / 17.00 – 19.00 / Masarykovo nádraží
Laptop Connections
Zvuková scénografie v praxi! Zvuk pražského Masarykova nádraží poputuje do San Franciska, New Yorku, San Diega, Leedsu, Belfastu a Paříže – naopak zvuk z nejrůznějších koutů těchto měst zaplní halu Masarykova nádraží.

17. 6. Velké kyvadlo na Letné,
20. 6. náplavka u Čechova mostu,
22. 6. budova ČSOB Na Poříčí
Lighting the City
Známa místa v Praze získají díky mezinárodní skupině světelných designérů pod vedením C. Limauro (USA) novou tvář. Každý objekt bude „svítit“ vždy pouze jednou noc.

NICOLÁS DUMIT ESTÉVEZ: ČÍM VÍC TĚ VELEBÍM, TÍM VÍC MI ŽEHNÁŠ

ANGIE HIESL PRODUCTION: X-KRÁT ŽIDLE LIDÍ

17. 6. / 19.00 / Železniční most – stanice MHD Výtoň
Stanislav Abrahám (CZ)
– **Praha slyšitelnosti**
Zvuk vlaků na smíchovském Železničním mostě bude elektronicky zaměněn za tóny Vltavy z cyklu Má vlast Bedřicha Smetany. Symfonický střep z rozbitého zrcadla hladiny Vltavy bude drcen pod koly vlaku Os7815 a R854 na pralátku alchymie zvukové a hudební skladby (pozor! pouze 2 x 1 min.).

PQ V DIVADLE ARCHA

14. 6. / 21.00 – 22.00 / Divadlo Archa
Prezentace workshopu Anne Bogart Viewpoints
Herec jako architekt prostoru, veřejná prezentace desetidenní dílny americké režisérky Anne Bogart a členů souboru SITI Company.

15. a 16. 6. / 20:00 / Divadlo Archa
SITI Company (USA) & Anne Bogart – BOB
Život a dílo světově proslulého umělce Roberta Wilsona aneb provokativní pocta umělcí, jenž spojil americkou pop-kulturu s velkým uměním. Koncepce a režie: Anne Bogart. V titulní roli Will Bond.

Pražské Quadriennale – mezinárodní výstava scénografie a divadelní architektury je nejrozsáhlejší akcí své druhu na světě. Každé čtyři roky se u příležitosti jejího konání sjedou do Prahy tisíce umělců a divadelních odborníků z celého světa. Expozice na Výstavišti jsou otevřeny denně od 10.00 do 20.00 od 15. do 24. června.

Výstavní sekce Pražského Quadriennale: Sekce národních expozic
Gejzír nápadů a originální instalace!

Každá země prezentuje své nejlepší scénografy, divadelníky, kostýmy či loutky. V expozicích představí vlastní národní divadelní kulturu a přinese pohled na současný svět. Nejlépe hodnocená expozice získá hlavní cenu PQ 07 - Zlatou trigu. Českou republiku zastupuje Divadlo bratří Formanů.

Sekce architektury a technologie
Nejzajímavější divadelní prostory z celého světa!

Vedle architektonických návrhů a modelů sekce prezentuje i možnosti využití nejmodernějších technologií, elektroniky a mechanických systémů. Kurátoři rozkrývají vazby mezi architekturou a místy vzniku inscenací.

Studentská sekce - Scenofest
Nastupující generace divadelníků, výtvarníků a architektů!

Více než 70 workshopů scénografie, světelného a zvukového designu, kostýmů, loutkového divadla, divadelních technologií atd., které povedou přední umělci z celého světa. Výsledky workshopů budou představeny také návštěvníkům PQ 07. Studenti z celého světa vytvoří ze svých projektů novou Babylonskou věž.

PQ vyhlašuje a pořádá **Ministerstvo kultury ČR** a realizuje **divadelní ústav**, pod záštitou prezidenta české republiky **Václava Klause** a primátora hl. m. Prahy **Pavla Běny**.

generální partner

hlavní partner

partneři

oficiální dopravce

hl. mediální partner

mediální partneři

Quo vadis, scénografie?

Anketa s odborníky

Na Pražském Quadriennale se představí světová scénografie ve svém reprezentativním výseku. Několika osobnostem, které se divadelní architekturou zabývají teoreticky i prakticky, jsme položili dvě základní otázky.

1. Jakým směrem se ubírá současná scénografie?

2. Jak se změnila role scénografie v současném divadle?

Pamela Howardová, scénografka, Velká Británie

1. Je menší, úspornější, využívá existující prostory, propojuje režii a design, klade větší důraz na kostým a menší na umělou scénu, kterou je nakonec nutno vyhodit.

2. Změnila se, pochopitelně, jinak by nebyla současná, ne? Vliv pohybového divadla zapříčinil, že se uvádějí kratší představení bez přestávky. Publikum si zároveň navyklo na kratší kusy s menším množstvím textu a s menším počtem herců, což já osobně považuji za velmi škodlivé.

Alexandra Bondsová, vyučuje kostýmní výtvarnictví na univerzitě v Oregonu

1. V USA je nespočet scénografických proudů, od výpravných až marnotratných scén na Broadwayi k neobyčejně nápaditým a novátorským pracím nezávislých divadel. Ačkoliv už léta slyšíme, že divadlo bude zahubeno filmem a počítači, touha po živém představení nezaniká, a scénografie musí vyjít vstříc novému očekávání svého publika.

2. Divadlo na sebe v současné společnosti bere mnohem aktivnější roli, zabývá se politickými otázkami a sociálními problémy, stává se hlasem své komunity. Divadelníci se chtějí podílet na tom, aby svět byl obyvatelný, tím, že propagují bezpečí a „zelený“ životní styl.

Rebecca Chen, Tchajwanská asociace divadelní technologie

1. V žádném případě ne směrem realismu. Publikum se musí na představení podílet svou vlastní fantazií aspoň z poloviny. A scénografův úkol je jeho fantazii provokovat. Komunikovat, ne zdobit.

2. Ano i ne. O divadle už nepanuje žádná všeobecná shoda, a za takových okolností je třeba vrátit se k počátkům našeho lidství. V tomto smyslu odpověď zní NE, protože lidská podstata se nemění, jenom musíme nacházet způsoby, jak ji vyjádřit.

Arnold Aronson, generální komisař PQ 07

1. Projekce obrazů – filmových, video, digitálních, holografických – už je dnes úplně běžná a často nahrazuje třírozměrnou scénografii. Domnívám se, že tento trend bude postupovat, zejména díky tomu, že technika je čím dál tím pokročilejší a také dostupnější. Tak se promění podstata scénografie, a to zřejmě způsobem, který je těžké předvídat.

2. Její role zůstala od vzniku divadla nezměnná: scénografie transformuje neutrální jeviště v performativní, ne-li přímo posvátný prostor. Zakládá vztah mezi diváky a jevištěm, který je odlišný od vztahu k běžnému sociálnímu, byť architektonicky pojatému prostoru. Proměnilo se však divácké očekávání a vnímání světa. Obrazy, struktury, prostory a zejména světla nahlížíme jinak než třeba před deseti lety. Jeviště nemůže, či lépe: nemělo by napodobovat digitální a elektronický svět, ale musí hledat analogickou citlivost.

Agnese Bíteová, scénografka, Lotyšsko

1. Scénografie se v poslední době vydává cestou minimalismu a realismu. Prostor, který je podstatou scénografie, je dnes vytvářen za pomoci nových médií a mezi performery tak vznikají zcela jiné vztahy než před několika desetiletími.

Pražské Quadriennale 2003. Foto Archiv PQ

2. Nedomnívám se, že by se role scénografie změnila, zůstává stále stejná. Ale vznikají nové nástroje, nové divadelní prostory a nový způsob uvažování, které s sebou přináší nový tvar.

Inna Mirzojanová, kurátorka národní expozice Ruska

1. Nejzásadnější je v současné scénografii dominující proces integrace do společné evropské kultury a zároveň přirozený proces vzájemného vlivu mezi jednotlivými žánry (včetně designu, multimédií, grafického designu, architektury atd.).

2. Čím kvalitnější (tzn. profesionální a talentovaná) je režie, tím větší a významnější roli hraje scénografie. Nadále platí zásadní úloha týmu scénograf-režisér (pokud nejde o jednu osobu).

Hilde Skancke Pedersenová, kurátorka národní expozice Norska

1. Domnívám se, že scénografie bude nadále ovlivňována současným uměním, filmem, komiksem apod. více než kdy předtím. Ale tento efekt prolínání jednou povede k touze po novém, čistém designu, určeném výhradně pro divadlo.

2. Ve Skandinávii se část osmdesátých a celá devadesátá léta nesla ve znamení režijního důrazu na text, ne na scénu. Tento trend už skončil a divadelní scénografie si zase hledá svou cestu.

Francisco Javier, scénograf, Argentina

1. Scénografie se snaží zaujmout místo dramaturgické syntézy, znovu absorbuje symbolický smysl akce.

2. V současném divadle přestala scénografie být pouhou „scénou“ a stala se – jako strukturovaný jazyk – součástí akce. Tato změna se definitivně stala součástí dějin divadla.

Sam Trubridge, kurátor studentské sekce Nového Zélandu

1. Domnívám se, že scénografie se ubírá směrem k vyhnutí, neboť se odkláníme od ryze „scénického“ a začínáme vnímat celek materiální, filosofické a smyslové přítomnosti publika na představení.

2. Nezměnila se vůbec, a to je ten problém. Máme sto let po vynálezu filmu a mnozí se pořád ještě zabývají „scénickou“ podobou inscenace, aniž by pohlédli tvář v tvář nejzásadnějšímu rozdílu mezi divadlem a obrazovkou: je to měřítko 1 : 1, a 1 : 1 vztah mezi divákem a performerem.

Marina Maleniová, kurátorka národní expozice Kypru

1. Domnívám se, že scénografie boří „hranice“ a využívá ostatních umění, aby mohla sama sebe prohlásit za samostatnou formu, nejen část celku. Svou roli jistě sehrává technologie, ale rozhoduje tvůrčí neúnavnost.

2. Podle mého názoru se rozhodně proměnila, nyní některé inscenace připravují přímo scénografové, a nikoli scénografové spolu s režiséry, jak bylo zvykem. Vizualní umělci se stávají vůdčími osobnostmi projektů, přebírají na sebe roli režiséra/autora scénáře/autora konceptu, zakládají tým, který narušuje tradiční představu „hierarchie“ a tvoří inscenaci s důrazem na vizuální stránku.

Ondřej Černý, ředitel PQ 07, ředitel Národního divadla

1. a 2. Scénografie jde stejnou cestou jako ostatní umění – tedy cestou jakési estetické plurality. Doba dominantních stylů a trendů je pryč. Funkčnost, řešení jevištního prostoru a estetická čistota, to jsou kvality, kterých si současné divadlo cení na scénografii nejvíce.

Připravily a sestavily Silvie Marková a Marta Ljubková.

INZERCE

kulturně-společenský pouliční happening

Refu Fest

15. – 16. června 2007
10-19h | Náměstí Míru, Praha 2

hudba, tanec, divadlo a pochoutky z různých koutů světa prostřednictvím těch, kteří k nám přišli, včetně programu pro děti

Spolu s uprchlíky a na jejich podporu vystoupí David Kraus, Ziriab, Ekvátor, Sahara, romský taneční soubor Black Dance, Jana Fabianová a Jazzapeal, Alice Bauer a Jazzika, Revelation, Sestry Steinovy, Pepa Lábus, Luděk Kanda, Asha, Neon Black, Jacques Moliba, Gypsy Hary Band a další.

info: www.berkat.cz kontakt: berkat@berkat.cz

pořádá o.s. Berkat za finanční podpory Ministerstva kultury

Ministerstvo kultury
České republiky

Mediální partner

RADIO 97.4

ROTA radio

RESPEKT A2 kulturní týdeník

Každý bloguje o tom, že bloguje

Před několika dny spustilo vlastní blogy také iDnes. Tím byl završen proces, který bychom s trochou nadsázky mohli nazvat „blogifikací“ českého mediálního prostoru. Na konci loňského léta s tím začal Respekt: dnes už si můžete přečíst zápisky Mirka Topolánka a Jiřího Paroubka. Jak vypadá blogování celebrit?

ADAM ZBIEJCZUK

Takzvané blogy už najdeme na webech Novinky.cz, Týden, Deníky Bohemia/Moravia, Aktuálně, Lidové noviny a teď tedy také iDnes. Každé médium to ovšem pojalo trochu po svém. Novinky umožňují registraci komukoliv, ale možnost založit blog nijak zvlášť nepropagují. Od spuštění uběhlo půl roku a přitom denně přibude jen několik článků. Mezi autory převažují studenti, celebrity tu nenajdete. Redakce samotná toho na srdci také moc nemá: od listopadového úvodního článku se omlčela. Seznam (který spolu s Právem stojí za Novinkami) má vlastní sBlog, který sice nesouvisí se zpravodajstvím, ale počet založených blogů brzy přesáhne 30 tisíc. Aktivních jich je asi desetina – a kolik jich za něco stojí? Dost, pokud se zajímáte o Tokio Hotel nebo fotky celebrit. K publicistice tu tihne málokdo, své deníky zde ale vedou nejen teenageři. Čtenářem A2 bude nejspíš „maloměstský knihkupec“ (najdete ho na dankruml.sblog.cz/).

Takový Týden, to je úplně jiná situace. Blogy přibýly jako „bonus“ k nově redesignovanému portálu, který byl spuštěn v únoru a měl přinést Týdnu nové čtenáře. Zájemců o blog ale moc není a neaktivnější zůstávají samotní redaktori. Týden ale naopak prvního bloggera zaměstnal: pan Cuketka, autor populárního „foodblogu“ (píše laicky, ale zasvěceně – o jídle, víně, restauracích a lahůdkách, u nás i v zahraničí) cuketka.cz, se přes webové stránky Týdne propracoval až do tištěné podoby.

Lidové noviny mohou nad dnešním boomem tvrdit: „My jsme to říkali hned!“ a pravda, jejich soutěž BigBlogger byla před rokem prvním náznakem proniknutí blogů do povědomí českých deníků. Ale nijak zvlášť úspěšná nebyla a proslavila se spíš nefér praktikami příznivců soutěžících, kteří pak už v podivné smyčce psali nejčastěji o samotném blogování a svých konkurentech. Z původních soutěžících se tak nakonec obnovené premiéry po roce dočkal jen Štěpán Hájek, evangelický farář z Brna (hajek.bigblogger.lidovky.cz/). Od nového spuštění ovšem neuplynul ještě ani měsíc, takže uvidíme, jak se noví autoři Lidovek vybarví: nejlepší příspěvky by se měly dostat i do tištěného vydání (což se v případě Respektu relativně povedlo, a to i bez zaměření na známé osobnosti).

Zdaleka nejambicióznější start měl projekt serveru Aktuálně. Přitom jde o docela jiný přístup k blogování, než jak tomu obvykle bývá: zatímco ostatní se snažili najít nová, neotřelá jména, Aktuálně se rozhodlo pro „celebrity“.

A jejich počet i pozice skutečně udivují. V podstatě co jméno, to slavná osoba, známá široké veřejnosti. Co zatím naše elity předvedly?

Máme tu politiky – asi nejsledovanější je samozřejmě premiér. Mirek Topolánek toho moc nenapsal a jeho poznámky by mu asi nikde neotiskli, ale komentářů nasbíral dost: průměrně kolem tří set. Martin Bursík se nejprve čtenářů zeptal, o čem by chtěli číst – ale ozval se po dvou měsících jen se stížností na novináře, jak pořád chtějí nějaká kategorická vyjádření. Aktivitu nelze upřít některým sociálním demokratům: David Rath je svým ostrým stylem známý a jinak to není ani na blogu (jeho odpůrci mu však oplácejí podobně), překvapil podle svých běžných projevů spíše nevýrazný Lubomír Zaorálek; v podstatě odborný styl (hodně čísel a statistik) si drží Bohuslav Sobotka. U něj je sympatické, že si komentáře čtenářů (vesměs k němu nelichotivé) alespoň čte. Ještě dále šel Pavel Telička, který na ně i přímo pod článkem reagoval (a poděkoval za ně, i když ani on se nevyhnul značné kritice). Bloggeri se také „sledují“ navzájem: do Teličky se opřel docela osobně Jan Zahradil. Aktivnější bloggeri mezi celebritami se zabývají tím, čím ostatně i všichni ostatní bloggeri: radarem, americkou zahraniční politikou a ministryní Parkanovou (ta dokonce vyprovokovala bývalého primátora Jana Kasla k prvnímu příspěvku).

Skutečně jiná témata najdete na Aktuálně jen v omezené míře.

Článek Tomáše Hanáka o začátku blogování (téma společné snad polovině všech prvních příspěvků) se objevil jako úplně první – ale autor už nic dalšího nedodal. Helena Třeštíková zvládla za dva měsíce čtyři články (a že nepíše o politice, úroveň komentářů je mnohem vyšší), zajímavý je blog filmové recenzentky Aktuálně Ireny Hejdové (je vidět, že největší grafomani jsou novináři sami) nebo

velice netradiční blog Lukáše Policara o mezinárodních dobrovolnických projektech.

Nejnověji se blogy dostaly i na iDnes, kde se rozhodli zkombinovat oba přístupy svých konkurentů: blog si může založit každý, ale existuje i skupina tzv. VIP bloggerů. Do ní je možné se „vypsat“, anebo tam už začínáte. Nejsenzacejším úlovkem iDnes je pak jistě Jiří Paroubek, jehož článek „Kdo neodporuje zlu, stává se jeho součástí“ se stal nejčtenějším a nejkomentovanějším za první týden existence iDnes blogů. Konkurovat mu bude například Miroslav Macek (prý bude psát o všem kromě politiky), mluvčí Asociace českých cestovních kancelářů a agentur Tomio Okamura (stihl napsat už 8 článků za 10 dní), feministka Eva Hausarová nebo novinář Ivan Hoffman.

Které médium se ukáže jako vítěz bloggerského klání, těžko říct. Lidovky i iDnes převzaly (podobně jako již dříve Respekt) model slovenských novin SME, které mají s blogy asi největší zkušenosti ve střední Evropě. Aktuálně jde cestou soustředění se na osobnosti (což je takový paradox, když je to vlastně jediné čistě on-line médium), ale uvidíme, jak dlouho se jim bude chtít přispívat. Dodnes na úvodní stránce straší i autoři bez jediného článku (Tomáš Julínek, Pavel Bém) a těch skutečně aktivních moc není.

Malá výdrž, hloupé komentáře a plytká témata: v tom si konečně mohou „celebrity“ a „amatéři“ podat ruce. Osobnosti sice lehce přitáhnou čtenáře, ale je to publikum, jež jde za jménem, nikoliv za obsahem. Zpětná vazba, kterou by jistě politici (a nejen oni) přivítali, se mění na internetovou bitvu dvou zneprátených bloků (jak ji známe i z diskusí pod klasickými články). Příklad Respektu ukazuje, že schopní autoři, kteří se po krůčcích prosadí, se najít dají. Ale je to jako hledat jehlu v kupce sena.

Autor se dlouhodobě zabývá problematikou nových médií.

přešlap

O dvojí kuráži

Původně kuráž znamenala přesvědčení a víru: Já stojím zde a nemohu jinak. Takový byl třeba Martin Luther. Jeho zbraní bylo přesvědčení a podle toho jednal. Jenže člověk může uvěřit i mylnému názoru, své představě či cílům, které jsou jen pro něj prospěšné, a proto se naše západní civilizace přiklonila k termínu civilní kuráž. V měšťanské či občanské společnosti, kterou se snažíme v České republice budovat, znamená civilní kuráž odhodlání prosazovat etické hodnoty naší civilizace proti ostatním a i proti státu, pokud je porušuje. Takovou kuráž v minulých letech projevil třeba Ondřej Čákl, který monitoruje neonacistická hnutí, a za ni obdržel před pár dny cenu Františka Kriegla. Takovou kuráž projevil policista, který netoleruje přestupky svých kolegů nebo jim je schopen předcházet, či úředník, který se odmítne podílet na zavedené korupci. Nejznámější německý novinář Ulrich Wickert (tak ho titulují německá média), bývalý korespondent veřejnoprávní televize ARD ve Washingtonu a Paříži a později šéfredaktor zpravodajství těžké stanice, ve své poslední knize napsal: „Každodenní život vyžaduje kuráž už třeba jen proto, aby člověk dokázal za každé situace říci pravdu svému nadřízenému. To může samozřejmě mít pro dotyčného negativní finanční následky. Ale být odvážný znamená překonat strach. Nic nevyžaduje víc odvahy

a charakteru než v pravou chvíli a otevřeně k špatné věci říci ne.“ Tak by se měly chovat i veřejnoprávní instituce, které zajišťují služby veřejnosti: připomínat nezpochybnitelné etické hodnoty, bez nichž žádná společnost nemá šanci na přežití, protože dynamika vývoje každé společnosti je přímo závislá na počtu lidí s dostatečně vyvinutou civilní kuráží. Bez ní nelze prosadit ve společnosti žádnou změnu.

To všechno mě napadlo ve čtvrtek 31. května 2007 v primátorské rezidenci, kde Ondřej Čákl dostával cenu. Chyběl tam ale jak primátor, tak Česká televize. Absence primátora a místopředsedy ODS dokládá, že k civilní kuráži je minimálně lhostený, a absence ČT, že s výkladem služby veřejnosti má stále problém.

Wickert v závěru knížky píše: „Gaunera nazývat gaunerem musíme proto, abychom připomínali pravidla společenství, ve kterém žijeme.“ A to je přesně to, co právě pan Čákl systematicky činí. Navíc dokazuje, že když to dělá někdo důsledně a dlouho, lze ve společnosti i něco změnit. Podle pana Čákla jsou již lokality, kde s jejich hnutím policisté spolupracují a problémům se snaží předcházet. My můžeme dodat: Taková místa poznáme podle toho, že se tam lidé chovají jako občané, a ne jenom jako spotřebitelé, to znamená, že tam má přednost civilní kuráž před nabitou peněženkou. Karel Hvíždala

INZERCE

Bushův létající cirkus

Neuskutečněná návštěva prezidenta planety

TOMÁŠ HAVLÍN

Začátkem minulého týdne měl Českou republiku navštívit George W. Bush. Nestalo se tak. Návštěva totiž předpokládá vstup do jiného prostředí a toho se americký prezident vyvaroval. Zůstal usazený v ochranné sféře Spojených států, která se pružně přesunuje spolu s prezidentovou kolonou a tisícíhlavým dvorem. Ke kontaktům s okolím sice dochází, ale pouze sporadicky a na okrajích. Předem vyloučené jsou také všechny otázky a další rušivé elementy. Přitom by bylo na co se ptát. Vláda muže, kterého nepodporuje už ani třetina vlastního národa, je pro svobodu, kterou v Praze hlásal, spíš hrozbou. Češi ale nedokázali Bushe ke skutečné návštěvě přinutit. Chyběla jim k tomu sebevědomá politická elita, média neredukovaná na posly diktovaných zpráv a aktivní veřejnost, která má blíž k náměstí než k pivní zahrádce.

Řekové, kteří vnímali realitu mytickým způsobem, si prý představovali geografický prostor jako soustavu posvátných okrsků. Centrum každého z nich tvořila nadlidská síla, která na daném území vládla a indiferentnímu prostoru vtiskávala svou vlastní pečeť. Určovala specifické zákonitosti platné v rámci okrsku a manifestovala se v dějích, které na jeho území probíhaly.

Bushův létající cirkus má k posvátným okrskům blízko, je jejich profánním nástupcem. Podobně jako v nich platí i v něm zvláštní pra-

vidla, která sám vytváří a je schopen je vnucovat prostoru, ve kterém se právě nachází. Od původních okrsků se ale liší ve dvou podstatných okolnostech. Za prvé, je mobilní, protože se neváže na území, ale přesouvá se společně se svým zdrojem. Bush Prahu nenavštívil, protože kde je prezident, tam je i Amerika.

Druhý rozdíl spočívá v tom, že ačkoli se antické okrsky mohly prolínat a dokonce si i vzájemně konkurovat, žádný z nich si nekladl nárok na hegemonii. Řekové nezvolili cestu monoteismu, který by okrsky sjednotil, ale pestrého panteonu, který nechával prostor pro pluralitní skutečnost. Bushova pražská slova o „temných koutech světa“, kam dosud nedosáhlo světlo demokracie (v americkém pojetí), ale naznačují, že není všem dnům

konec. Hranice amerického okrsku jsou otevřené a prezident má být všude doma.

Bushova pražského pobytu se nic nedotklo. Hradby okrsku zůstaly netknuté a vše proběhlo se stejnou lehkostí, s jakou prezidentská kolona protínala pražské ulice. Bush se nemusel setkat s ničím, co by neodpovídalo jeho pravidlům a co by sám neurčil – opanoval prostor. Někteří se přizpůsobili s nadšením, jiným nic jiného nezbylo.

Bylo by naivní se domnívat, že z řad českých politických špiček zazní kritický hlas, když se člověk, za kterým stojí Guantánamo, prohlásí za prezidenta disidentů a šířitele svobody. Politici přece posilují atlantickou vazbu. Současně ale máme nárok očekávat, že Česká republika povede samostatnou politiku a nepasuje sebe samu

do role klientského státu. Ministryně obrany Parkanová udělala krok přesně opačným směrem. V profláknuté písni vítá prapor hvězd a pruhů, který se nad námi rozvine, a asi tím má na mysli, že v americkém okrsku by se nám žilo lépe. Je možné namítnout, že Parkanová jednoduše „šlápla vedle“. Až budoucnost ale ukáže, jestli se jedná o exces nebo o symptom.

Z Bushovy návštěvy nevyšla příliš dobře ani česká média. Co do servility triumfovala zřejmě MF Dnes se svým tradičně amerikanofilně laděným týmem. Podstatnější než (ne)kvalita zpravodajství ale je, že se Bushovi podařilo vnutit médiím vlastní komunikační strategii. A ta zněla: nulový kontakt. Prezident v Česku neodpověděl na jediný dotaz novinářů a média tím odsoudil do role šířitele projevů. V Černínském paláci po své řeči sice prohlásil, že „děkuje za příležitost diskutovat s médii“, ale žádný prostor pro otázky nenásledoval. Bush zřejmě zapomněl, že diskuse není projev jedné strany. Prostě takový běžný, unilaterální den.

Podíl na příliš hladké cestě amerického prezidenta konečně nese i veřejnost. Do ulic našlo cestu jen pár stovek lidí, přestože si stěželi lze vybavit zahraničního politika, který by polarizoval společnost víc než Bush. Organizátoři demonstrace z Ne základnám sice vysvětlovali nízkou účast policejním zákazem, který je vytlačil na Pohořelec, ale rozpakky tím nezahnal. Pravděpodobnější je, že pro Čechy zprávy stále ještě nejsou to, co dělají, ale to, o čem si čtou.

Autor je redaktor A-kontra.

INZERCE

divadelní
minutky

knižní příloha vyjde v A2 č. 25
20. 6. 2007

současní čeští autoři píší hry do minuty
od Národního divadla přes nádrazí,
králíkárnou, dvanáctero měsíčků a zpět

Kohout
Klestilová
Levínský
Kinská
Peřinová
Peřina
Jirků
Rudčenkova
Sikora
Pivovar
Sedláček
Tobiáš
Fischerová
Trtílek
Krejčí
Martinková

slavnostně uvedeme 27. 6. 2007 ve 20 h
v rámci festivalu
Divadlo evropských regionů v Hradci Králové

A2 kulturní týdeník a Transteatral, o.s.

Hledá se prezident

Nalézání vhodné osoby na křeslo prezidenta České republiky v tomto čísle A2 končí. Tři měsíce jsme pravidelně přinášeli názory oslovených lidí převážně z kulturní sféry. Anketu ukončujeme zveřejněním odpovědí všech redaktorů A2.

Libuše Bělunková, šéfredaktorka

Volím neúspěšnou kandidátku na slovenskou prezidentku z roku 1999 Magdu Vášáryovou, výraznou představitelku analytického a emocionálně silně zatíženého herectví; bývalou velvyslankyni ČSFR v Rakousku a Slovenska v Polsku. České sentimentalistické pojetí prezidentského úřadu jako rodičovské instituce se zastavilo u „tatičků“. Měli bychom jít hlouběji do sebe a přiznat si, že toužíme po ještě chápavější vrchnosti. Roli (z české kultury nevykořenitelně) dobré kněžny, mírně nešťastné to ženy, jež je trochu odjinud a trochu od nás, dokáže M. Vášáryová naplňovat chytře a s vzornou elegancí. Možná by ukojila i pudové nutkání našich političek a politiků k servilitě. Magda Vášáryová by byla senzi mama a s první dámou země Milanem Lasicou by se Laura Bushová či Maria Kaczyňská na návštěvách v Praze nenudily.

Filip Pospíšil, zástupce šéfredaktorky a redaktor zahraničních společenských stránek

Když probíhala trapná volba prezidenta minule, měl jsem jasného kandidáta. Mezi lidmi důstojnými, spolehlivými a moudrými, na které bych byl na Hradě pyšný, mě nejčastěji napadala Dana Němcová. Teď mám ale pocit, že by po těch několika letech funkci již odmítla. V diskusích v redakci, které předcházely vyhlášení naší ankety, jsme se na společném kandidátovi neshodli. Hodně argumentů ale hovořilo pro to, aby to byla žena. Minimálně proto, že by mohla odstranit tatičkovskou autoritu, která na nositelích tohoto úřadu ulpívá (což je obzvláště nechutné v posledním případě). Šéfredaktorka pak měla jasnou kandidátku. Magdy Vášáryové jsem se na to, co tomu říká, vyptal opatrně na jedné recepci. Máte jen slovenské občanství, že? Ano, odpověděla ona, ale hned dodala, že když jí v roce 1996 nabízel Václav Havel post velvyslankyně v Německu, tvrdil, že jí občanství vyřídí hned. Fakt, že je poslankyní slovenského parlamentu, by podle mě nevalil. Ani to, že v roce 1999 neúspěšně kandidovala na hla-

vu státu u sousedů. Má zkušenosti i respekt, jak se dalo všimnout třeba během jejího velvyslancování v Rakousku a Polsku. A také rozhled. Přinejmenším od té doby, co kdysi lezla před kamerou na komíny. A na přímou otázku, co na případnou kandidaturu říká, zatím neřekla ne.

Karel Kouba, redaktor literárních stránek

V další volbě prezidenta by měl konečně vyvrcholit plodný trend obsazování vysokých politických pozic herci. Je to velice upřímná a transparentní strategie: Známa televizní tvář zahraje to, co se od ní očekává, nikdo nemá větší nároky a vše je díky polohereckému chápání role jaksi samozřejmé a mnohem lépe přijatelné. Od herců přece můžeme čekat prakticky cokoliv! Kdybych si z českého hereckého panteonu mohl neskromně vybrat, volil bych Vlastu Buriana. Jeho komické výkony, které jsou i ve své trapnosti ostrořecky suverénní, by do katakomb Pražského hradu konečně vnesly dosud nevídanou lehkost, jemnou vtipnost a fanfarónskou důstojnost. Jako přednosta této středoevropské stanice by byl reprezentativní nejen svým vzhledem, ke kterému se tak dobře hodily všechny druhy uniforem, ale také svými imitačními a jazykovými schopnostmi, kterými by mohl bavit svůj věrný lid. Vzpomeňme na časy, když Burian prašil...

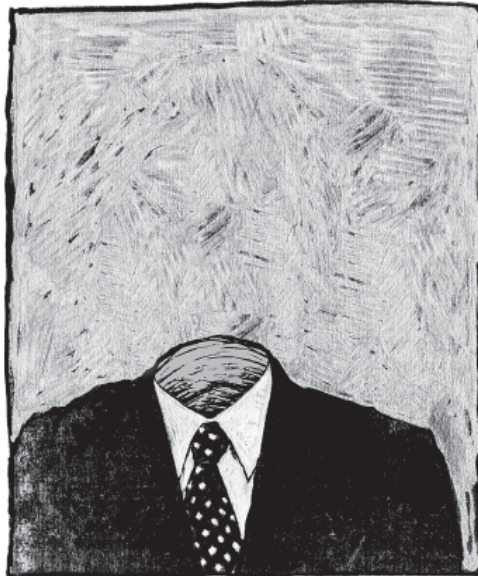
Marta Ljubková, redaktorka divadelních stránek

Přála bych si, aby prezidentem byl člověk (muž nebo žena), který nebude dělat jedno faux pas za druhým, ať na domácí či mezinárodní scéně. Někdo, kdo má úplně průměrné ego, není chytrý jako rádio a stojí pokud možno nad stranickými zájmy. Člověk s neposkvrněnou minulostí a snesitelnými ambicemi. Sice to u nás není zatím možné, ale ráda bych si zvolila v přímé volbě třeba Tomáše Halíka. Anebo časem Petru Kolínskou.

Jiří G. Růžička, redaktor stránek Knihy, CD DVD

Institut prezidenta je přežitkem systémů, v nichž se moc koncentrovala do postavy jediného člověka. V našem politickém systému zbyly z této moci jen zbytky (pravda, ukotvené v naší ústavě), které by však neměly být problém odstranit. K čemu nám téměř bezmocný prezident je (i když lepší bezmocný než všemocný)? Vždyť reprezentovat v zahraničí nás mohou umělci nebo sportovci (i když v poslední době jim to příliš nevychází). Za současných podmínek se otázka „Koho za prezidenta?“ objevuje většinou až těsně před jeho volbou a bývá předmětem žabomyších válek mezi stranami. Výsledek pak může být všelijaký. Podobně je to s lidem. Přímou volbou bychom se mohli nadít na Hradě třeba Pepy Vojtku, kterého si stejný národ vybral do obskurní soutěže Eurovision. Možná by z toho ale mohla být vtipná reality show. Pozvaní kandidáti by v několika kolech před televizní kamerou (veřejnoprávní samozřejmě!) předvedli, co umějí a jak jim to třeba sluší v plavkách. Vítěz by pak vyhrál roční pobyt na Pražském hradě. Třeba by už konečně došlo i na něžné pohlavi!

Lukáš Rychetský, redaktor domácích společenských stránek
Státní funkce všeho druhu nemám rád a byl

bych radši, kdyby vůbec nebyly. Vždy jsem si myslel, že nejlepším prezidentem musí nutně být ten nejlepší spisovatel. Už si to ale nemyslím, i když stále vím, že prezident spisovatel/dramatik je (a byl) o moc lepší nežli prezident ekonom, jenž jednou do roka vydá nějakou tu knihu (projevů).

Teď si tedy pro změnu už nějaký ten rok zase myslím, že nejlepším prezidentem by byl filosof. Myslím si to, i když vím, že žádný opravdový by tuto funkci nepřijal. Mým favoritem byl do své smrti Karel Kosík. Filosof s tvrdě až nesmiřitelně formulovaným názorem, ale přitom myslitel, který neposluhoval žádné ideologii, a zároveň člověk s velkým porozuměním pro českou kulturu, historii a povahu. Člověk, jenž nešel s „duchem doby“ a rozporoval, co jiní po letném přehlédnutí přijímali jako samozřejmé.

Z kandidátů žijících a v médiích často zmiňovaných neumím vybrat a jisto mám jen v tom, že příštím prezidentem by rozhodně neměl být ten stávající. Rád bych také viděl na Hradě ženu a z nich bych upřednostnil Danu Němcovou nebo Annu Šabatovou.

Ondřej Slačálek, redaktor esejistických stránek

Mým kandidátem je jednoznačně Václav Klaus. Nejen proto, že Václav Havel humanitárním bombardováním, pusinkováním s Bushem a mnohým dalším přesvědčivě zdiskreditoval představu, že z „nepolitické“ sféry může přijít někdo, kdo bude dělat politiku čistě. Nejen proto, že volba Jiřího Dienstbiera, tedy člověka, který prohrál snad všechny volby, jichž se účastnil, by byla opravdu roztomilou taškařicí. Především kvůli kvalitám kandidáta samotného. *Ad nauseam* omílaná myšlenka z TGM praví, že státy trvají na hodnotách, na nichž vznikly. Jestliže Česká republika vznikla na velkolepém privatizačním podvodu, rozbití Československa a vyloučení alternativních názorů ze „slušné společnosti“, těžko bychom hledali lepšího představitele těchto hodnot než Václava Klause. Jeho sofistikovaná domýšlivost a kysele feudální humor je vhodným doplňkem k archaičnosti prezidentského úřadu, jeho zaumně těžkopádný jazyk představuje vhodnou součást autoportrétu člověka, pro nějž jsou synonymem svobody peníze, a doby a společnosti, která tento pohled přijala za svůj. Klaus navíc říká věci na rovinu, a je tedy protivníkem, s nímž má smysl se utkávat.

Jinak se ve shodě s názorem Jana Kellera z roku 2002 domnívám, že prezidentský úřad patří zrušit. Nepodaří-li se to do vypršení

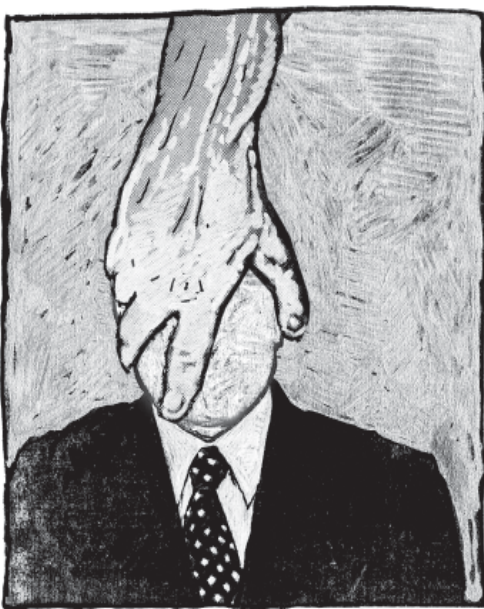
Klausova příštího prezidentského období, pak jsou doporučeníhodnými kandidáty osobnosti takového formátu jako Ladislav Jakl či Petr Hájek.

Aleš Stuchlý, redaktor filmových a hudebních stránek

Jsem přesvědčen o tom, že je třeba hodit do zadrhlého politického stroje skutečnou osobnost s tvrdým knírem, který drží tvar za všech okolností a režimů. Činorodého a činoherního jedince, který po prknech prezidentského paláce, která znamenají svět, bude kráčet s jistotou Gubernátora z Mirinského divadelní hry Mumraj. Stratég schopný impulsivní vznětlivosti, žánrový flexibil, mistr póz: kabaretní komik i charakterní bi-jec, ironický vztekoun i vřelý sympaták, Petr Nárožný. Až začne hra o prezidentské jablko, nežinýrujme se ho oslovit. Jen ho nechme, ať se bojí!

Petr Vaňous, redaktor výtvarných stránek

Nenapadá mě nikdo, kdo by splňoval mé představy o ideálním prezidentovi. Asi to bude tím, že vzhledem k nedostatečné informovanosti o tom, co skutečně prezidentský úřad v praxi znamená a co vše zahrnuje, nechci sklouzávat do povrchností mediálně šířeného oběživa, které si vystačí s paletou kladných či negativních hodnotících adjektiv. Prezidentem se člověk stává „za pochodu“, tím, jak skutečně úřad vykonává, jak reaguje na otevřenou společnost a jak je schopen s ní komunikovat a udržovat ji v celistvosti a zároveň svobodě. Může to být charismatická osobnost stejně jako řadový politik s jistými pevnými morálními zásadami. Jedno je jisté. Ať to bude kdokoli, měl by být volen přímo, aby se zrušilo politické kupčení s významným společenským a státotvorným postem.

Výsledky ankety

1. Karel Schwarzenberg 9 hlasů
2. Tomáš Halík 7 hlasů
3. Jiřina Šiklová 6 hlasů
4. Jiří Dienstbier 5 hlasů
4. Václav Klaus 5 hlasů
4. Petr Pithart 5 hlasů
5. Josef Jařab 3 hlasy
5. Pavel Rychetský 3 hlasy

Politika v čase fantazie

STEPHEN DUNCOMBE

Pokračování ze s. 1

Věděl jsem, že Bush, bez ohledu na to, že ve svém prvním prezidentském období zkazil skoro vše, na co sáhl, bude znovu zvolen.

Jak mohla být má reakce tak odlišná od tolika mých kolegů a soudruhů? Že by se ze mě stával neokonzervativec, další přírůstek k dlouhému seznamu přeběhlíků, jejichž pokrokový Bůh zklamal? Vskutku depresivní pomyslen. Ale co když problém nebyl ve mně, ale v hlavních proudech pokrokářského myšlení v této zemi? Přesněji řečeno, co když je nějaký problém v pokrokové politice? Problém, tak jak ho vidím, spočívá v realitě. Pokrokáři věří v její existenci, Bushovi lidé věří v její vytváření. Levice a pravice si vyměnily role – pravice se halí do pláště radikalismu a levice mává konzervativní vlajkou. Politické potomstvo generace, která v květnu 1968 prohlašovala „Považujte své touhy za skutečnost“, nyní hájí opak: nadřadí svým touhám realitu. Republikáni jsou ti, kteří prohlašují: „Měl jsem sen.“

Pokrokové sny a spektakly, které jim dávají hmatatelnou formu, budou vypadat jinak než ty, které vyvolala Bushova administrativa nebo obchodní ředitelé. Jinak ne pouze v obsahu – to by mělo být jasné –, ale ve formě. S ohledem k pokrokovým ideálům rovnosti a politickému přesvědčení, které zhodnocuje přínos každého jedince, nebudou naše snové výjevy tvořeny mediálně protřelými experty na levici a posléze sneseny nám všem, abychom sledovali, konzumovali a věřili. Místo toho budou naše spektakly participativní: sny si může utvářet a tvarovat veřejnost sama. Budou aktivní: spektakly, které fungují, jen pokud je lidé pomáhají vytvářet. Budou s otevřeným koncem: sestavování jeviště pro kladení otázek a vsouvání ticha pro formulaci odpovědí. A budou transparentní: sny, které jsou poznatelné, jsou sny, které mají stále sílu přitahovat a inspirovat. A konečně, spektakly, které vytvoříme, nebudou překrývat nebo nahrazovat skutečnost a pravdu, ale budou ji přehrávat a zesilovat. Iluze může být nutnou částí politického života, ale máme-li ji být nesmi.

Snad nejdůležitější důvod pro usmíření pokrokářů s politikou snů má málo společného s bezprostředním úkolem získání souhlasu nebo vytvářením opozice, ale souvisí s dlouhodobou vizí. Beze snů si nikdy nedeme schopni představit nový svět, který chceme vytvořit. Od třicátých do osmdesátých let 20. století byli političtí konzervativci v této zemi ztraceni: mimo moc a vůbec mimo. Když Karl Rove, politický poradce George W. Bushe, vzpomínal na ty dny, řekl: „Byli jsme vyhnáni na poušť.“ Zatímco se mnoho pragmatických republikánů posunulo do středu, jejich rozhodující část se po té poušti dále toulala a blouznila o politickém světě, který byl podle poválečných standardů pokládán za fantastický: vojsko pro preventivní válku, radikální daňové škrtky, narušení odluky církve a státu, konec sociálního státu a privatizace sociálního zabezpečení. Jen se podívejte, kde jsou jejich sny dnes.

Navozovat situace

Každý spektakl počítá s lidovou účastí. Fašistické shromáždění v Japonsku, Itálii a Německu, vojenské přehlídky na Rudém náměstí v Moskvě; show v poločase poháru Super Bowl – všechny potřebují publikum k pocho-

Aby spektakl skutečně zaujal diváka, nemusí se vydávat za skutečnost. Rostock 2007. Foto indymedia.org

du, stání nebo k mávání. Dokonce i individualističtější spektakl reklamy závisí na vzdálené účasti diváka, který se musí stát konzumentem. Ale veřejnost se na fašistických i komerčních spektaklech podílí pouze zvnějšku, jako hrací kameny na jevišti, které vymyslel a řídí někdo jiný. Siegfried Kracauer, německý filmový kritik, který psal ve dvacátých letech 20. století o „masovém ornamentu“, veřejných spektaklech, které předznamenávaly nacistická shromáždění, vyzníval, že „ačkoli masy dávají vzniknout ornamentu, nejsou účastníky při jeho promyšlení“.

Etický spektakl si vyžaduje jiný druh participace. Lidé, kteří se účastní provádění spektaklu, musejí také přispívat k jeho konstrukci. Oproti spektaklům komerce a fašismu není v etickém spektaklu veřejnost pojmána jakožto rekvizita, ale jako spoluproducent a spolurežisér. To není nic radikálního, jedná se pouze o aplikaci demokratických principů na spektakly, které vládou našim životům. Pokud je rozumné tvrdit, že máme mít slovo ohledně fungování našich škol či volby prezidenta, proč bychom neměli mít právo účastnit se plánování a uskutečňování spektaklu?

Participativní spektakl není spontánní; je potřeba, aby organizátor připravil pro účastníky pódium. Ale poslání organizátora etického spektaklu se liší od jiných spektaklů. Soustřeďuje se na dvě věci. Za prvé celkový vzhled spektaklu – to znamená, aby se vyjadřovaly touhy, zobrazovaly sny a doufalo se ve výsledek. V tomto ohledu je jeho práce stejná jako u fašistického propagandisty nebo kreativního ředitele Madison Avenue. Ale má ještě další práci. Aby se spektakl uskutečnil, musí vytvořit situaci, ve které se lidová participace ne může, ale musí odehrát.

Teoretici/aktivisté situacionistů prováděli užitečné rozlišení mezi spektaklem a situací. Spektakl odmítali jakožto místo „nezasahování“; pro diváka prostě nebyl prostor zasahovat do toho, co sledoval, protože byla vyžadována pouze

pasivita a povolnost. Situacionisté viděli svůj úkol v zápase proti „společnosti spektaklu“, ale cítili se také zodpovědní za rozpohybování něčeho, čím by ji nahradili. „Musíme zkoušet a konstruovat situace,“ napsal jejich velký teoretik Guy Debord v roce 1957. Tyto „situace“ nebyly o nic méně inscenovanými událostmi než fašistická shromáždění, ale jejich cíl byl odlišný. Situacionisté povzbuzovali lidi k *dérive* – aby například bloumali po neznámých ulicích města, a poté, co udělali „okliku“ v dialogu, promítali filmy masové kultury, napodobovali repliky herců, komentovali promítaný film a komerční kulturu, z které vzešel, nebo z nich dělali nesmysly. Doufalo se, že tyto situace vytvoří „kolektivní prostředí“, které povzbudí zúčastněné, aby se osobodili z ospalé rutiny společnosti spektaklu a podíleli se na situacích, které se před nimi rozvíjejí: aby vytvořili smysl z nových ulic a pohledů, pohlíželi na celuloidové obrazy novými a nezvyklými způsoby, a tak posouvali vztah lidí k jejich materiálnímu a mediálnímu prostředí. Debord napsal: „Role, kterou hraje pasivní nebo jen malinko hrající „veřejnost“, musí stále slábnout, zatímco role, kterou hrají ti, kteří nemohou být nazýváni herci, ale spíše v novém smyslu slova „obyvatelé“, musí neustále přibývat.“ Zatímco herci hrají podle pevného scénáře, který napsal někdo jiný, „obyvatelé“ si píšou vlastní scénář skrze své akce v daném prostředí. Ideálem „situace“ bylo přivést pódium pro „transformativní akci“.

Odcizené divadlo

Aby spektakl skutečně zaujal diváka, nemusí se vydávat za skutečnost. Přinejmenším v to doufal autor divadelních her Bertolt Brecht. Ten tomu, co viděl v meziválečném divadle v Německu, nedůvěřoval. Ve většině divadel (a filmech a TV) je cílem konstruovat iluzi tak dokonalou, že bude publikum vytaženo ze svého světa do fantazie na pódium. Toto svádění je pro tradiční dramaturgii zásadní. Poprvé o tom

teoretizoval ve své Poetice Aristoteles, který kladl důraz na ztotožnění publika s dramatem na pódium: když autor plakal, očekávalo se od vás, že budete také plakat; když triumfoval, triumfujete také. Takovému svádění napomáhá jevištní výprava, která směřuje k realismu nebo uchvacuje publikum okázalými projevy rozvinuté fantazie... Drama tak „funguje“, dokud se publikum dobře baví, ale platí se za to politická cena. Pohlacené publikum suspenduje kritické myšlení a veškerá akce je izolována na jevišti. „Zděšená, důvěřivá, hypnotizovaná masa,“ popsal Brecht diváky, „tíhle lidé se zdají být zbaveni břemena aktivity, tak jako lidé, pro které něco děláme. To je poměrně přesný popis problému s většinou představení.“

Jakožto pokrokář byl Brecht tímto přístupem divadelního publika zděšen. Chtěl používat své hry pro motivaci lidí ke změně světa, ne pro únik z něj. Rozuměl, že nehledě na to, jak radikální může být obsah jeho her, pokud se publikum ztratilo v iluzi jeho hry a dovolilo hercům provést za ně akci, po skončení hry zůstane jeho politika ležet na jevišti.

Brecht věřil, že je možno změnit způsob, jakým je drama konstruováno, a tak změnit účinek na publikum. Vypůjčil si z čínského divadla dramatickou metodu nazvanou epické divadlo a rozvinul ji. Pro epické divadlo byl ústředním pojmem *Verfremdungseffekt*, slovo, které milosrdně zkrátil na V-efekt, což přeloženo do češtiny znamená zhruba „efekt odcizení“. Místo toho, aby lidi vtahoval do nepřerušované iluze, snažil se je Brecht odtáhnout – aby je odcizil –, takže nikdy nezapomenou, že sledovali hru.

Brecht a ostatní, jmenovitě berlínský režisér Erwin Piscator, který nastudoval mnoho Brechtových her, vyvinuli celou sérii inovativních technik, aby dosáhli V-efektu: prozrazení konce hry na jejím začátku, herci, kteří upozorňují publikum, že jsou herci, humorné písničky, které přerušují tragické scény, hudba, která hraje v protikladu k náladě, cedule, které informují publikum, že se mění scéna, kulisáci, kteří se objevují na jevišti a přenášejí kulisy, a tak dále. Brecht dokonce prosazoval myšlenku „kuřáckého divadla“ s jevištěm zahaleným do oblaku kouře, vydávaného publikem dýmajícím doutníky – vše, aby byla zlomena iluze tradičního divadla.

Zatímco funkci V-efektu bylo odcizit své publikum, kdybychom se domnívali, že chtěl vytvořit divadlo, kde se nemůžeme bavit, vykládali bychom si Brechtovy záměry špatně. Jeho způsobu myšlení nemohlo být nic vzdálenější. Pro avantgardu, která ztotožňovala nepopularitu s uměleckou integritou, měl jen spoustu výsměchu a trval na tom, že práci dramaturga je bavit, vyžadoval, aby divadlo bylo „příjemné pro smysly“. Jak z politických, tak z dramatických důvodů odmítal kazatelský model přesvědčování; chtěl, aby se jeho publikum bavilo, ne aby docházelo na přednášky. Brecht dekonstruoval dualitu mysli a těla; věřil, že je možno mluvit k rozumu a smyslům. Pak je možno vidět skrze spektakl, a přesto si jej užívat: transparentní spektakl.

Brechtův V-efekt byl přijat, v některých případech vědomě, některými aktivistickými skupinami zaměřenými na divadlo. Připomeňme Miliardáře pro Bushe. Aktivisté, kteří hráli miliardáře, si nehráli na skutečnost. Nosili dlouhá roucha a diadémy, smokinky a cylindry. Skuteční miliardáři nosí umělecky poškozené značkové džíny, zatímco Miliardáři vypadají jako postavičky ze hry Monopoly. Protože je jejich umělost zjevná, neexistuje

Skutečnost je jen výchozím bodem

klamání publika. Nejsou vnímáni jako lidé, kterými jsou, ale jako lidé, které představují. Protože poselství Miliardářů o nerovnoměrném rozdělení bohatství a zkorumpovanosti politiky penězi není pasivně přijímáno diváky, ale obecně, které sleduje zjevně představení a které mu vědomě rozumí.

Mimoto je spektakl, který Miliardáři prezentují, tak zjevně přehraný, tak nepřírozený, že je zdůrazněna absurdní nepřirozenost kroužku „lidí bohatství“, zdůrazňujících svá práva. V to se proměnila americká demokracie: systém, kde peníze kupují moc, aby chránila peníze. To není tajemstvím, ale součástí problému. Zkaženost demokracie je tak dobře známa, že se tiše přijímá jako přirozený běh věcí. Jednou z funkcí V-efektu je odcizení důvěrně známého: vzít zdravý rozum a ptát se, co je na něm zdravého – jak to formuluje Brecht: „osvobodit sociálně podmíněný jev od razítka důvěrně známosti, které ho dnes chrání před tím, abychom mu porozuměli“. Tím, že hrají role zjevně vyumělkovaných miliardářů, kteří si pro své výhody kupují politiky, povzbuzují Miliardáři diváka svého spektaklu k tomu, aby udělal krok zpátky a podíval se kriticky na to, co je v politickém systému bráno jako samozřejmé, tedy na to, že peníze mají hlas, což ponouká k otázce: „Není to ve skutečnosti současný politický systém, co je absurdní?“ Transparentnost spektaklu dovoluje divákovi, aby se podíval skrze to, co se prezentuje jakožto skutečnost toho, co je zde.

Na rozdíl od nejasných spektaklů komerce a fašismu, které si vždy nárokovaly pravdu, zve pokrokový spektakl diváka k tomu, aby prohlédl skrze něj: aby si uvědomil jeho

esenciální „falešnost“, nicméně přesto jím byl nějak posouván. Většina spektaklů usiluje o bezešvost; etický spektakl odhaluje, jak sám funguje. Většina spektaklů v předstíraném portrétování skutečnosti zaměstnává iluzi; etický spektakl demonstruje skutečnost svých vlastních iluzí. Etický spektakl připomíná divákovi, že spektakl není nikdy realitou, ale vždy spektaklem. Tímto způsobem se spektakl paradoxně stává skutečným.

Skutečnosti se musí pomoci

Aby byl spektakl etický, musí se nejen odhalit jako to, čím je, ale musí mít něco skutečného za svůj základ. V tomto bodě je přínosné znovu zopakovat můj původní argument, že přijetí spektaklu neznamená radikální odmítnutí empirické skutečnosti a verifikované pravdy. Je to pouze přiznání, že to, že je něco skutečné a pravdivé, není samozřejmé: musí se to říkat a prosazovat. Cílem etického spektaklu není nahradit skutečné spektaklem, ale odhalit a zesílit skutečné prostřednictvím spektaklu. Berte to jako převrácení neslavného případu Colina Powella a OSN ohledně války v Iráku. Powell, vyzbrojený zdůvodněnými zprávami a dokumentárními fotografiemi „dokládajícími“ nukleární ambice Saddáma Husajna, použil fakta, aby rozvinul fantazii o Iráku, vlastním zbraně hromadného ničení. Etický spektakl používá opačnou strategii: nástroje spektaklu jakožto způsobu mobilizace podpory pro fakta. Etický spektakl jako takový musí začít skutečností.

Etický spektakl musí oslovovat skutečné sny a touhy lidí – ne touhy a sny, o kterých si pokrokáři myslí, že by je mít měli nebo mohli,

„kdyby věděli, co je pro ně dobré“, ale takové sny, jaké lidi opravdu mají, nehledě na to, jak triviální, politicky nekorektní nebo dokonce nemožné se zdají. Jak oslovíme tyto sny a touhy, je politickým rozhodnutím, ale pokud chceme, aby se lidé ztotožňovali s naší politikou, musíme je uznat a reagovat na ně. Použit skutečné jakožto součást etického spektaklu není ta samá věc jako být omezen hranicemi skutečnosti. Realita není koncem, ale výchozím bodem – pevné základy sloužící k vybudování možného, nebo na kterých bychom stáli, zatímco sníme o nemožném.

Spisovatel Eduardo Galeano píše o utopii: „Je na horizontu... popojdu o dva kroky, ona se pohne dva kroky směrem ode mne. Ujdu deset kroků a horizont uteče o deset kroků. Ať ujdu, kolik ujdu, nikdy jí nedosáhnu. K čemu je tedy dobrá utopie? Právě k tomu: je dobrá k chůzi.“

To je stejně tak cílem etického divadla. Chyba je vidět spektakl jakožto nový svět. Tak se chová fašistický a komerční spektakl, a tak se spektakl stává náhražkou snění. Etický spektakl nabízí jiné vyjádření. Místo nahrazení snů etický spektakl sny zobrazuje. Je to sen, na který se můžeme dívat, o kterém můžeme přemýšlet, v jehož rámci můžeme jednat, zkoušet ho na míru, ale z logiky věci jej nikdy nemůžeme uskutečnit. Etický spektakl je prostředkem, jako sny, jež přehrává, abychom si představili nové cíle. Jako takový má etický spektakl možnost změnit vnější svět v iluzi.

Rád bych dal příklad ideálu etického spektaklu, který vtěluje všechny vlastnosti, vypsane výše. Nemohu. Takový příklad neexistuje. Ideál etického spektaklu je jako sen samot-

ný: něco, na čem pracujeme, k čemu směřujeme. Pokrokáři se toho mají ještě hodně co nachodit. Potřebujeme chodit s nohama na zemi, s jasným porozuměním skutečnému (a imaginárnímu) terénu země. Ale potřebujeme také snít, protože beze snů nebudeme vědět, kam kráčíme.

Aby měly pokrokové sny skutečný politický vliv, musí se stát populárními sny. To se stane jen tehdy, pokud budou rezonovat se sny, které lidé již mají – včetně těch, které dnes vyjadřuje komerční kultura, a dokonce i těch, které v minulosti manifestoval fašismus. Ale aby měly pokrokové sny šanci stát se populárními, musejí se projevit. Naše sny, zamčené v našich hlavách a izolované v našich malých kroužcích, mnoho dobra nenadělají; musejí být vidět a slyšet, musejí se artikulovat a hrát – je třeba je vykřičet z vrcholku hory. To je úkol spektaklu. Spektakl je již součástí našeho politického a ekonomického života; důležitou otázkou je, či etiku vtěluje a či sny vyjadřuje.

Přeložil Martin Šaffek.

Stephen Duncombe je sociolog, vyučuje historii a mediální studia na City University of New York. Ovlivnil jej punk; politicky se angažoval od osmdesátých let – v hnutích proti apartheidu, na podporu Nikaraguy, proti globalizaci a válce v Iráku. V devadesátých letech se podílel na Lower East Side Collective, který se snažil spojit společenskou kritiku s tvořivostí. Jeho poslední knihou je Dream. Re-imagining Progressive Politics in an Age of Fantasy, její součástí byl původně i tento esej.

Central European City – ESSAY IT!

Mezinárodní soutěž esejů s podporou International Visegrad Fund

Organizátoři

A2 kulturní týdeník (Česká republika), Tygodnik Powszechny (Polsko), Revue K&S (Slovensko) a Magyar Lettre Internationale (Maďarsko)

Zadání eseye

Středoevropské město

Možná témata: ghetta, cyklistika ve městě, paneláky, děti ulice, squaty, zdi a ploty, hypermarkety, předměstí, pryč z centra města, nová architektura, ochrana památek, životní prostředí, motorismus, bývalé továrny, zahrádkářství, sochy ve veřejném prostoru, bezdomovci, industriální zóny, parky, noví bohatí – noví chudí, graffiti, správa veřejných prostranství, město jako svědek naší historie, ztvárnění města v umění apod.

Cena

- > Autor vítězného eseye získá hlavní cenu **1000 €**
- > Vítězný esej bude publikován, stejně jako eseye vybrané pro finále soutěže, ve významných literárních a kulturních časopisech ve středoevropském regionu. Organizátoři také plánují vydat po ukončení soutěže knihu v angličtině s širším mezinárodním dosahem.

Podmínky účasti v soutěži

- > Eseje mohou být přihlášeny v pěti soutěžních jazycích: angličtině, češtině, slovenštině, polštině a maďarštině. Občanství účastníků není omezeno.
- > Publikované eseje a eseje, které byly přihlášeny do jiné soutěže, nemohou být do soutěže přijaty.
- > Příspěvky do soutěže zasílejte poštou nebo e-mailem do **27. července 2007** na adresu sekretariátu. Rozhoduje datum poštovního razítka. Rukopisy se nevracejí.

Rozsah eseye

- > Přihlášený esej nesmí překročit uvedené textové limity: minimum 9 000 znaků, maximum 14 400 znaků s mezerami.

Soutěžní postup

- > Všechny příspěvky budou posuzovány anonymně. Sekretariát soutěže přidělí příspěvkům čísla a pod jednotlivými čísly je budou posuzovat lokální komise ve čtyřech zemích. Vítěz soutěže bude určen ve dvoukolovém hlasování. Z maximálního počtu 12 esejů (3 z každé země) předvybraných lokálními porotami určí hlavní porota vítěze soutěže.
- > Slavnostní vyhlášení proběhne v listopadu 2007 v Praze. V přípravě je workshop spojený s vyhlášením, kterého by se mělo účastnit všech 12 finalistů.

Předseda hlavní poroty: Karl Schlögel (Německo)

Kontaktní informace – sekretariát soutěže

Central European City – ESSAY IT!
A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, Česká republika
e-mail info@essay-it.com

Další informace a podrobná pravidla na www.essay-it.com • Visegrad Fund

Bezpečnost a demokracie

V Praze se sešli (někteří) politici a disidenti

VLADISLAV JANDJUK

FILIP POSPÍŠIL

Ještě před příjezdem do Prahy se George Bush nechal slyšet, že jedním ze zásadních bodů jeho návštěvy bude projev na mezinárodní konferenci o bezpečnosti a demokracii. Akce, kterou před více než půldruhým rokem vymysleli Václav Havel, bývalý sovětský disident a izraelský politik Natan Šaransky a šéf minulé španělské vlády José María Aznar, tak získala na závažnosti. První den proto účastníci, mezi nimiž byla řada akademiků, mnoho někdejších i pár stávajících politiků a disidentů, strávili v napjatém očekávání. V této atmosféře se dalo přehlédnout, že jsou ostatní hosté nuceni omezovat své projevy jen na pár minut, při nichž většinou stihli především poděkovat organizátorům a lehce se dotknout několika problémů, které se týkají země, z níž pocházejí, nebo otázek mezinárodních vztahů, kterým se věnují jako odborníci. Málo z těchto poznámek mělo ale přímo něco společného s politikou prosazovanou hlavní hvězdou konference.

Výjimku tvořil profesor iráckého původu z Brandeisovy univerzity Kanan Makijata, který zdůraznil, že pozitivní šance na změnu režimu v Iráku byla promeškána v roce 1991 a po dlouhodobých sankcích už v roce 2003 neexistovala. Blízkovýchodní politiky USA se dotkl i palestinský novinář a aktivista Bassem Eid, který kritizoval skutečnost, že vláda prezidenta Bushe poskytla před dvěma měsíci 86 milionů dolarů bezpečnostním složkám Fatahu, zatímco organizacím pro lidská práva se takové pomoci nedostává. Zároveň kritizoval politiku dvojího metru, kdy Západ některé zkorumpované a opresivní režimy v arabském světě podporuje a jiné naopak odsuzuje.

„Prezident disidentů“ George Bush. Foto Ondřej Besperát

Projev amerického prezidenta, který pár hodin poté následoval, výtku palestinského novináře dobře ilustroval. Bush předložil hierarchii států z hlediska jejich „oddanosti“ demokracii i dynamiky při nastolování tohoto společenského řádu. „Cenné partnery, jako je Egypt, Saúdská Arábie a Pákistán“, chce Amerika podle Bushových slov dále podporovat, „aby pokročili ke svobodě“. Spojené státy prý „stojí pevně za lidem Libanonu, Afghánistánu a Iráku, který hájí demokratické výdobytky proti extremistickým nepřátelům“. Odklon od demokratických změn pak zaznamenaly podle hlavy světové supervelmoci státy jako Venezuela, Uzbekistán a Vietnam. K nejhorším diktátorským režimům světa pak podle

Bushe patří Bělorusko, Barma, Kuba, Severní Korea, Súdán a Zimbabwe. Co si pak počít s těmi mocnějšími nedemokratickými státy, jako je Rusko nebo Čína? Podle Bushe „naše přátelství s nimi je složité. V oblastech, kde sdílíme společné zájmy, spolupracujeme... Součástí dobrých vztahů je schopnost mluvit o našich rozporech. Proto Spojené státy budou nadále budovat své vztahy s těmito zeměmi – a uděláme to, aniž bychom se zřekli svých zásad nebo svých hodnot.“ Opatrná kritika příliš neuspokojila přítomného vůdce ruské opozice Garriho Kasparova. Na tiskové konferenci po setkání skupiny disidentů z 18 zemí s americkým prezidentem bývalý šachový velmistr prohlásil, že Bushův pražský projev sice znamená pro Rusy bojující za demokracii povzbuzení, osobně by ale přivítal tvrdší slova.

Bushovo vystoupení se však neslo spíše v pozitivním a optimistickém duchu. Shrnul nové kroky, které chce vláda USA podnikat na podporu disidentů ve světě. Byl vytvořen Fond pro obhájce lidských práv. Prezident také „požádal ministryni Riceovou, aby vyslala směrnicí každému americkému velvyslanici v nesvobodné zemi: Hleďte a scházejte se s bojovníky za demokracii a lidská práva.“ Před odjezdem pak účastníkům konference poželhal.

Druhý den konference na projev amerického prezidenta a roli USA v boji za „bezpečnost a demokracii“ už nikdo z diskutujících přímo nereagoval. Jen polský novinář Eugeniusz Smolar se ozval se zastřenou kritikou demokratických států, které také mučí. Projevy zástupců amerických think-tanků a univerzit, pro něž účast na akci spolu s prezidentem představovala prestižní záležitost, se zabývaly spíše potřebou vytvoření Orga-

nizace demokratických států, která by podle představ některých z nich mohla nahradit stávající nefunkční mezinárodní organizace.

Poslední část konference byla věnována roli střední Evropy ve vztazích EU a Ruska. Místopředseda vlády Alexandr Vondra shrnul hrozby plynoucí ze závislosti na ruských energetických zdrojích a z neexistence jednotné evropské politiky vůči Rusku. Zdůraznil přitom význam posledního setkání v Samaře, které by mohlo být určitým bodem obratu. Významná sovětská disidentka Ljudmila Alexejevová varovala, že ruské mocenské struktury na rozdíl od tamních nevládních organizací nesdílejí se Západem demokratické hodnoty. Připomněla důležitost tzv. Třetího koše dohod z Helsinek v politice vůči Sovětskému svazu a navrhla, že by Západ mohl nyní využívat podobných prostředků. Jenže, jak upozornil polský novinář Eugeniusz Smolar i estonský prezident Toomas Henrik Ilves, názory na politiku vůči Rusku se mezi starými a novými členskými zeměmi EU stále liší.

Na konferenci zřetelně chyběl hlas mnoha disidentů z arabského světa, z nichž někteří zřejmě účast odmítli kvůli obavě se spojením s Bushem. Neobjevil se tu tedy pohled, který by vystavil kritice východiska i praktickou politiku prezentovanou na setkání zástupců vlád a institucí Západu. Zcela absentoval také kritický názor na ohrožení demokracie, které západní země podstupují v souvislosti s nově zaváděnými bezpečnostními opatřeními. Naopak silně z konference zazněly projevy solidarity s demokratickými disidenty v mnoha zemích světa. Význam této podpory přitom nemůže úplně devalvovat ani fakt, že je selektivní a často nedůsledná či bezzubá.

Vladislav Jandjuk je člen exilové běloruské vlády.

par avion

南京日报

Nankingský deník (Nan-ting ž'-pao) vydal 7. června článek, ve kterém připomněl tradici nankingských řezb ze slonoviny. Toto umění či řemeslo již vymizelo před více než deseti lety v důsledku státního rozhodnutí omezit dovoz slonoviny. V uvedeném rozhovoru vypráví pan Liou, sedmdesátiletý matorozbářského umění, jak od šedesátých let pomalu vzrůstala sláva nankingských řezbářů slonoviny, kteří v umění napodobit staré figurky postupně předstihli i Peking, Šanghaj a Kuang-čou. V roce 1980 už proslulost výrobců dosáhla takové míry, že jejich sošky byly před návštěvou nankingské městské vlády v japonském městě Nagoya odeslány jako čestný dar. Pan Liou osobně navrhoval jejich motivy na základě díla starověkého básníka Čchü Juana, tradicí označovaného za první básnickou osobnost čínských dějin, jehož sebevražda skokem do řeky se každoročně připomíná při svátku Dračích člunů. Skupina deseti nejlepších řezbářů na realizaci Liouových návrhů zakázky pro japonskou cestu pilně pracovala celého půl roku. Výsledkem byl veliký dračí člun, do posledního detailu vyzdobený motivy Čchü Juana. Na výzdobu padlo osmdesát kilogramů slonoviny. Prodej slonovinových předmětů je sice v Číně pod striktní kontrolou, v článku nicméně čteme upozornění odbor-

níka, že vzhledem ke zvyšující se životní úrovni obyvatel jistě bude vzrůstat i poptávka po luxusních předmětech ze slonoviny. Nechybí ani varování pana Liou, že u slonoviny neplatí, že čím bělejší, tím lepší, japonští padělatelé prý například používají lebky mořských ryb a vydávají je za slonovinu.

新疆新闻网

Ochranáře přírody znepokojené předchozí zprávou můžeme hned uklidnit. Podle vydání Deníku ujgurské autonomní oblasti Sin-ťiang (Sin-ťiang ž'-pao) z 6. června si tato západočínská autonomní oblast dala ke Světovému dni životního prostředí (5. červen) mnoho závazků týkajících se snižování průmyslového znečištění. Článek obsahuje i nářky na neuvážené vpouštění zahraničních investorů na čínskou půdu. Jejich vstup měl a dosud má katastrofální důsledky pro životní prostředí v provincii. Veřejné akce provozované na Den životního prostředí se nesly v duchu hesla „Snižování znečištění, příjemný Sin-ťiang“ a noviny se pochlubily speciálním vydáním k tomuto tématu. Zlepšení životního prostředí podle deníku napomůže například výměna zastaralého vybavení v továrnách, instalace odsířovačů na tepelných elektrárnách a zavedení centrálního topení v Urumči (hlavním městě autonomní oblasti). Zmíněná zařízení se mají letos vybudovat a příští rok uvést do provozu.

网京北春

Čínský server www.oldbeijing.net je zdrojem informací o starém Peking. Někdejší čtvrti staré zástavby dnes mizí doslova před očima. Server přináší rozhovory s obyvateli chu-tchungů (název pro tradiční zástavbu), s úředníky z památkové péče a rozmanité informace o historii a kultuře spojené s životem v těchto částech města. V prvních červnových dnech vydal server informaci o zahájení demoličních prací v dalších objektech chu-tchungů ve čtvrti Tung-s'-pa. Přímou před očima místních obyvatel, kteří se nalézali v jednom z domů, začala šestičlenná demoliční skupina bourat jeho zeď. K bourání dochází přesto, že byl Tung-s'-pa již v rámci Programu ochrany starého Pekingu zařazen mezi památkové chráněné objekty a příslušní úředníci na tento fakt upozorňovali i pekingskou radnici. Na místě těchto domů plánují developeři vystavět komplex kopírující tradiční architekturu, a to na rozloze 80 tisíc čtverečních metrů. Investice má dosáhnout skoro šesti set milionů čínských juanů (cca půldruhé miliardy korun). V článku jsou uvedena stanoviska zainteresovaných stran. Dozvídáme se, že tento chu-tchung spadá podle dohody z roku 2002 do 25 chráněných oblastí, které nejenže nemají být demolovány, ale naopak mají být opraveny. A to tak, aby nebyl porušen jejich

původní vzhled. Jenomže nebyl ustaven úřad, v jehož pravomoci by bylo uvést tyto dohody do praxe. Úředníci z památkového úřadu nemohou udělat nic, aby svévolné demolice developerským firmám zatrhly. A co na to samotní obyvatelé chu-tchungů? „Stejně to nakonec zbourají,“ říká žena, která zde žije přes dvacet let. Nespokojeni jsou zdejší obyvatelé především kvůli nízkým kompenzacím. Kdyby dostali adekvátní odškodné, klidně by se z nemoderních bytečků odstěhovali. Úřady jim ale nabízejí jen 8000 juanů (cca 24 tisíc korun) za čtvereční metr.

Další článek přibližuje příběh ženy, která jako jediná z devadesáti domácností Tung-s'-pa veřejně protestuje proti boření. Aktivistka Sia Tie studovala dva roky v Rakousku a jejím záměrem bylo zachovat tradiční čtvrti v té podobě, jakou znala od narození. Začala sama s opravami a měla přitom velké plány. Chtěla zde například pořádat výstavy pro mladé umělce. Když se v březnu objevily plakátky oznamující demolici, zahájila záchranné práce. Prověřovala lidi, kteří se vydávali za úředníky z místní vlády, udávala ty falešné, ptala se, proč by měla poslouchat nařízení, když je protiprávní, snažila se dosáhnout zrušení rozhodnutí o demolici. „Pokud nebudu v domě své rodiny, nemám důvod žít v Číně. Pokud tu nebudou taková místa, nebudu se v Číně cítit bezpečně,“ říká aktivistka a dodává, že bude archivovat materiály, aby její děti věděly, co se v čtvrti dělo, a že se tomu snažila zabránit.

Z čínských médií vybírala Anna Dostálová.

Veřejný nepřítel

Rozhovor s Grzegorzem Braunem

Polský dokumentarista hovoří o lustracích v Polsku, socialistické Evropské unii a o tom, jak vypadají fanatičtí polští katolíci.

PETRUŠKA ŠUSTROVÁ

Grzegorz Braun. Foto Štěpán Hon

Nemáte trochu strach se vrátit do Polska? Z českých médií se můžete dozvědět, že je to země, která se málem vrací do středověku...

Je naše neštěstí, že jsme tak soustavně a úspěšně „rozehrávání“ proti sobě. Nejde jen o poslední léta, ta záležitost se táhne celým dvacátým stoletím. Zvlášť v tom vynikali komunisté, ti se naučili velice dobře používat Poláky proti Čechům a Čechy proti Polákům. V posledních patnácti letech má toto stavění jedněch proti druhým novou podobu. Už před vstupem do takzvané Evropské unie...

Proč takzvané?

Je to přece instituce, která ještě nemá právní subjektivitu. Před vstupem jsme mnohokrát slyšeli – podívejte se na Čechy, jak jsou daleko, jak výborně s námi jednájí... Pro řadu západních médií je Polsko země, která nesplňuje všelijaká vymyšlená evropská kritéria. Pro mě je ale důležitější, že jsme se konečně dokázali domluvit a budeme postupovat společně. Z jednání českého a polského prezidenta vyplývá, že si rozumějí. Jsme v nové situaci – koho by před dvaceti lety napadlo, že budeme znovu nezávislí, že se toho dožijeme? A už vůbec nás nemohlo napadnout, že ještě za našeho života po nás budou chtít, abychom se té nezávislosti vzdali!

Máte pocit, že to po nás někdo chce?

No jistě! Máme se vzdát své nezávislosti ve prospěch nové abstrakce.

Vy jste proti Evropské unii?

Jsem velkým stoupencem upevňování kontaktů, zejména hospodářských. Já sním o tom, aby se ve Vratislavi dalo posedět u českého piva, aby tam byly vinárny s moravským vínem – ale k tomu je pořád daleko, daně a celní politika tomu nepřejí. Ale už se po nás chce, abychom si platili společného prezidenta, společného ministra zahraničí a kdeco. Zařídme napřed raději to, co je jednodušší. Mám totiž strach z toho, že nás zapíšou do nějakého superstátu, který bude nákladný a socialistický.

Myslíte, že EU je socialistická?

No jistě, vždyť tam ani jiné státy než socialistické nejsou. Já jsem pro to, co chce jedinec. A jsem velmi skeptický k tomu, co jednotlivcům nařizuje vláda.

Tak tedy od Evropy k jedinci: vy máte teď ve Vratislavi nepříjemnosti.

Ano, stal se ze mě veřejný nepřítel číslo jedna. Dozvěděl jsem se, že jeden známý a oblíbený občan, který se ostře vyjadřuje proti lustracím, má velice osobní důvody, aby si lustrace nepřál. Když jsem se to dozvěděl, mluvil jsem o tom veřejně.

Nemohl byste být konkrétnější?

Ještě před měsícem jsem ve vratislavském veřejném rádiu měl program. Jednou za týden jsem s Leszkiem Budrewiczem komentoval politické dění. On v tom programu vystupoval v roli chronického nevyléčitelného levičáka, jímž je, a já jsem tam byl za černosotněnce a fanatického katolíka...

Kterým jste?

(*Smích*) No, mám na to papír – v dokumentech StB mám napsáno: pochází z rodiny fanatických katolíků.

Jak vypadá v Polsku fanatický katolík?

V případě mého otce to znamenalo, že chodil s rodinou v neděli do kostela, ačkoliv byl režisérem a ředitelem divadla. To stačilo, aby ho estébáci nazvali fanatikem.

Tak zpět k tomu rozhlasovému pořadu.

Řekl jsem v tom pořadu – v posledním, jak se později ukázalo –, že polonista Jan Mioddek, známý jazykovědec, který má už snad dvacet let v televizi pravidelný pořad Vlast – polština, má osobní důvod vystupovat proti lustracím. Profesor Mioddek se už řadu týdnů angažuje v protilustrační kampani, dokonce v novinách prohlásil, že si lustracemi připravujeme peklo. A já jsem se dozvěděl, že byl tajným spolupracovníkem StB.

Odkud?

Jsem publicista, musím chránit své zdroje, ale je to zdroj věrohodný.

A oni vás z toho pořadu vyhodili?

Ano, a nejen to. Vratislavská univerzita se konečně rozhodla k zásadnímu kroku ve věci lustrací – zrušila mé přednášky. Profesor Mioddek hned druhý den řekl novinářům, že si vzpomíná na řadu setkání s pracovníky polské komunistické tajné policie. Myslím, že to měl už dávno sdělit svým kolegům, podřízeným

– je ředitelem ústavu – a studentům. Nejpozději ve chvíli, kdy se rozhodl agitovat proti lustracím. Mé informace nepřímo potvrdil Ústav národní paměti, který sdělil, že pan profesor Mioddek figuruje v registru tajných služeb jako spolupracovník. Velmi specificky to pojal rektor Vratislavské univerzity: řekl, že je sice pravda, že Státní bezpečnost navázala kontakt s Janem Miodkem, ale nedá se říci, že Jan Mioddek navázal kontakty se Státní bezpečností. Každému, kdo se v těchto věcech aspoň trochu orientuje, je ovšem jasné, že není možné, aby byl někdo veden sedmnáct let jako tajný spolupracovník a přitom o tom nevěděl a jeho spolupráce nic nepřinášela. Zvlášť když šlo o osmdesátá léta. Je přece známo, že právě v té době se agentura často ověřovala a kontrolovala.

A co bylo dál?

Ve chvíli, kdy rektor označil věc za nedůležitou, prohlásil Jan Mioddek, že na mě podá žalobu. Ještě jsem ji nedostal, ale myslím, že soud je nejlepší místo, kde se věci veřejně vyjasní. Už rok mi hrozí žalobou také Lech Wałęsa, o kterém jsem na přelomu let 2005–06 natočil film. Jmenuje se Plusy dodatnie – plusy ujemne (zhruba Přínosy pozitivní – přínosy negativní, je to citát z Wałęsy – pozn. aut.) a týká se jeho spolupráce se Státní bezpečností.

Kdy se film vysílá?

Žádná televize ho nevysílala, ale byl na internetu.

A kdo ho tam dal?

Já mohu říci jen tolik, že já jsem to nebyl. Nemohl bych to udělat, nemám autorská práva k archivním dokumentům, které jsou v něm zařazeny. Nikdo ho nekoupil, takže jsme na zaplacení práv neměli.

Takže jste sám proti všem?

Nemyslím. Film o Wałęsovi, kterému nikdo nedělal reklamu a o kterém se nikde nepsalo, už na internetu vidělo několik set tisíc lidí a prodává se na kompaktu ve Spojených státech. Nemám z toho žádné peníze, ale nestěžuji si. Myslím, že je důležité, aby lidé znali i Wałęsovo působení v první polovině sedmdesátých let, nejen Wałęsův mýtus. Aby věděli, kdo zakládal Hnutí za demokracii – že to byl tajný spolupracovník StB.

Lech Wałęsa tedy pro vás není hrdina Solidarity?

Víte, mnoho lidí je přesvědčeno, že se o někdejší spolupráci Lecha Wałęsy nesmí mluvit, protože je po Janu Pavlovi II. jakýmsi firemním znakem Polska. Ale já myslím, že Polsko je příliš dobrá firma na to, aby stála na nějakém člověku. A k tomu hrdinovi: pánem budoucnosti je Pánbůh a stará se o ni různými způsoby. Provokace vždycky přerůstá provokátora. Celá perestrojka a systémová transformace přece začala jako sovětská provokace, kterou plánoval už Andropov. Jistě si ani ve snu nepředstavoval, jak to všechno skončí, a v žádném případě nechtěl rozpad Sovětského svazu a konec komunistického panství. A Wałęsova minulost nemůže zpochybnit velikost Solidarity a její dopad na dějiny.

Grzegorz Braun (1967) je polský režisér, scenárista a novinář. Natočil dokumentární film Plusy dodatnie, plusy ujemne o spolupráci Lecha Wałęsy s polskou StB a dále snímky Będziesz moja, Warty kochać (Budeš moje, Milovat stojí za to).

Mozkva

Město a především jeho historie (s tunami faktů) začínají splývat s vědomím jednoho člověka v životním období, jemuž se otupěle říká krize středního věku. Hrdinu začíná nedůsledně ovládat cosi, čemu on říká kóma a co z jeho mozku – odtud název Mozkva – vytváří citlivý historicko-geografický plán místa. Román lotyšského autora vznikl v roce 2005. V Moskvě.

A tu jím prorazila historická paměť. Dmitrij Gutov: Nad černým blátem, instalace, 1994. Foto gutov.ru

O. byl rozumný člověk, „byl“ znamená do doby, než se mu začaly dít věci. Proto o něm píšu s mimořádným potěšením. Byl samozřejmě i trochu svině, ale po tolika letech života, navíc v hustě obydleném městě, to lze omluvit. Možná mu chyběla dobrá společnost – do divadel téměř nechodil. Takže jako rozumný člověk okamžitě pochopil, že se nedá nic dělat. Musí se ještě napít, ale už jinde. Ještě pět minut takových pocitů – jež v něm evidentně rostly a rozvíjely dokonce jakýsi systém (zaplňovaly jako maličtí vojáci celé jeho vědomí, zaujímaly jakési pozice, hned obranné, hned útočné) –, ještě pět minut těchto poniklovaných židlí, a propadne se do problému tak, že nejen nebude moci spát se ženou, ale v životě už nesní ani chlebiček se sýrem.

Tudíž následovalo metro do stanice Bibliotěka, přechod do stanice Borovická a přestup na Poljanku. A co se dělá na Poljance večer o půl jedenácté, to ví každý. Stojí tam, hned u východu z metra, stánek. Chatrný, zelený – z desek a velkých oken. Uvnitř je všechno bílé: pult, kulaté stoly, světlo, hodně ostré. Prodávají tam neduživé šašliky, ohřívají je v mikrovlnné troubě, od pohledu hrůzostrašné řízký a scvrklá kuřecí stehna – jídlo tam nikdo nekupuje, tak si schnou dál a definitivně se scvrkávají. Kdysi, ještě v roce 2001, tam rozlévali podle euromíry 4 cl, a když si člověk chtěl uchovat životní rovnováhu, musel vypít pět jednotek, aby se dostal na dvě stě gramů, což nebylo nic jednoduchého, alkohol se přenáší obtížně, ne že by jeden hned zakopával, ale poránu je těžké všechno. Teď našťastí zanechali západních hloupostí a nalévají jaksepatří, po padesáti gramech atd.

Jenomže po stu gramů stejně chybil. Měl vypít ještě sto a jít vratce domů, ale on už nedoplnil, aby se zarazil, a vydal se na místo prvního setkání s dosud nepoznaným: na ten roh ulic Jakimanka a Poljanka. Tam bylo pochopitelně temno, na nebi nic zvláštního neviselo, pouliční lampy neblikaly, aby mu cosi sdělily, což bylo dobře. To znamená, že všechno to tajemství se už nacházelo uvnitř něho (a to se každopádně nacházelo), tělo, mírně rozkurážené, dokonce lehce vibrovalo.

A tu jím prorazila historická paměť: vždýt na té samé V. Jakimance, kde právě stál (chladno, syrový vítr, tak minus pět nebo sedm), se nacházel Institut mozku. Institut mozku se svým Panteonem, kam svázeli mozky zemřelých, včetně Lenina, Kláry Zetkinové, Lunačarského, Majakovského, Curjupy a dokonce, z nějakého důvodu, Andreje Bělého. Mimochodem, mohlo to být i tak, že to mozek Kláry Zetkinové nebo Curjupy pocítil jeho blízkost a přitáhl si ho ze své sklenice – nějakými bělavými, netělesnými nitkami a nepouštěl. Ale ne, těžko by se někam natahovaly, mozky v Institutu jsou nakrájené na tenké plátky jako žampiony do smaženice. V domě číslo 43.

Kóma bylo samozřejmě na místě. Když to definitivně pochopil, zastavil se – na pitomém místě, naproti hotelu Prezident, tam vždycky hrozně fouká – a začal se srovnávat sám se sebou. Jak se od té doby změnil jeho pocity, co se v něm změnilo? Toto: kóma jako by do něj natáhlo množství tykadel, jež však byla řízena zevnitř. Ne tykadel, spíš jakýchsi nití, které brzdily city a děje. Kóma vyžadovalo souhlas. Mohlo se dokonce ukázat, že se skládá z nití, ale kdepak, první bylo kóma,

nitky až pak. Skoro jako by nějaké metastázy zaplnily jeho psychiku. To všechno ho ale nijak nerozesmutnilo – naopak, bylo mu dobře. A dokonce dohady, že jeho euforie je vyvolána pokročením procesu, ho nezasmušily. Je na euforii něco špatného?

Nemohl si vzpomenout, jak se k čertu onoho dne ocitl v ulici Velká Jakimanka, za sovětských časů Dimitrovská. Dobře, a kde je Malá Jakimanka? Zajímavé: tehdy stál v ulici Velká Jakimanka, i když Velká Jakimanka tu už zahnula k řece, k nábreží. Na druhé straně tam je čokoládovna Krasnyj Oktjabr ostře rudé, téměř oné školně-moskevské barvy. Na rohu V. Jakimanky a nábreží na této straně kanálu stál Alexander House, v němž byl sepsán strategický plán pro Ruskou federaci do roku 2010, který teď někde leží a pomalu řídí velmoc. Dům byl bývalým majetkem banky Stoličnyj, jež zkrachovala v roce 1998, ale nezhroutila se tak úplně – alespoň pro pana Smolenského, bankéře. Dvůr pěti-poschodové čtvercové stavby byl zasklen ze strany nebe a dům se proměnil v obchodní zónu s kavárnou nahoře; v kavárně stojí na nejvyšší galerii harfa a podél jedné stěny jezdí průhledné výtahy.

Ale o to nejde: ulici Velká Jakimanka od bodu, kde tehdy stál, blízko anglické restaurace William Bass, dělila ještě Malá Jakimanka. Přitom byl ale přesvědčen, že stál přímo na V. Jakimance... Takže Malá Jakimanka vedla od rohu s Velkou a zatáčela doprava, a Velká Jakimanka vylézala z příští uličky a zatáčela napravo, ve směru Kalužského náměstí. Ale jak se potom jmenuje těch padesát metrů ulice mezi nimi? Ne, nelze, není možné se dobrat k názvu toho místa.

Andrej Levkin

Vůbec si nepamatoval, jak se tam tehdy vůbec ocitl. Šel do knihkupectví? Ne, do knihkupectví se rozhodl jít až potom. Šel na nějakou schůzku? Na jakou? Kdyby měl schůzku, dávno by mu to někdo připomněl. Navíc tohle nároží leželo mimo jeho obvyklé trasy. Přesně tak funguje kóma: krájí život na kousičky, na záběry. Mizí návaznost, a to filtruje všechny lidské city: když se nakrájí na epizody, je po citech. Tady může pomoci jen alkohol, ten obnovuje kontinuitu. Tak se pořádně napil.

Sezona čtení, zahájená na Balaklavském, pokračovala pozdními zasedáními na katedře v Institutu a vyjasněním věcí, jež neměly absolutně žádný vztah ke služebním záležitostem. Odkud například věděl, že se Institut mozku nacházel v ulici Velká Jakimanka? Na internetu byly úplně jiné adresy. Vědeckovýzkumný institut mozku například. Bylo tam znázorněno, jak se k němu dostat: metro Kurská, východ směrem na Kurské nádraží, přejít Sadovoje kolco a jít 5–7 minut směrem k Tagance do cíle: 103064 Moskva, ul. Obucha 5. Dokonce tu byl telefon 917–80007 (informace). To byl podle všeho nějaký jiný institut. Někakého jiného mozku. Kde se vzala Jakimanka?

Přítom Jakimanka byla skutečně správná odpověď. V nějaké recenzi na knihu od Spivakové o posmrtné genialitě si přečetl, že v roce 1925 vznikla laboratoř na zkoumání Leninova mozku, k jejímuž vedení byl přizván německý neurobiolog Oscar Vogt. Mozky studovali podle jeho metodiky; Oscar Vogt spolupracoval s bolševiky od počátku dvacátých let. Kromě toho, že laboratoř zkoumala genialitu a prováděla patologická bádání, vykonávaly se tu kartografické práce nad mozkem člověka, opice a psa. V roce 1928 laboratoř povýšili na Institut mozku, což se neobešlo bez intrik.

Myšlenka vytvořit sbírku mozků osvětila podle jedné z verzí akademika Bechtěreva, který začal prosazovat projekt Panteon SSSR. Podle jeho ideje se měl Panteon rozkládat v budově Státního reflexologického institutu na výzkum mozku v Leningradě. Bechtěrev zhotovil zdařilé PR, napsal velkou stať do novin Izvestija, pak se dostal mezi věrchušku, ale v nesprávnou dobu, to znamená, že brzy zemřel, v roce 1927.

Jeho smrt inspirovala vznik známého apokryfu. Podle něj Bechtěreva požádali, aby prohlédl Stalina, a on po prohlídce téměř hrdě všem čekajícím v předpokoji oznámil diagnózu: paranoia. Přijel tehdy z Leningradu do Moskvy pouze na sjezd psychoneurologů. Nakonec projekt Panteonu Leningraďanům sebrali Moskvané z Institutu mozku, kteří už přece měli Leninův mozek. A sbírka se začala rýsovat; přičemž se v ní ocitl i mozek samého Bechtěreva. Což, jak se zdá, vyvrací verzi o slově paranoia jako příčině jeho smrti: Stalin by si ho v takovém případě postavil na pracovní stůl, aby na něj ve chvílích dobrého náladu mohl pomrkat. Stalinovi mohli věc s paranoiou zatajit, ale Bechtěrevovu smrt v každém případě zapříčinili jeho spolupojovníci. Proč by jinak mozek předního specialisty na cizí mozky neozdobil kabinet?

Podle druhé verze žádné intriky nebyly a iniciátorem byl lidový komisař z ministerstva zdravotnictví Semaško. Proto Panteon otevřeli v Moskvě, kde už od roku 1924 existovala laboratoř výzkumu mozku starého

známého Lenina, a ta byla jednoznačně první. Noviny tehdy psaly: skladiště intelektů získalo první relikvii – „rozum akademika Bechtěreva“. Přitom (Lenin byl pochopitelně vytknut před závorku) laboratoř už měla exponáty: mozky představitelů různých národností – Rusa, Tatara, Čuvaše, Arména, Gruzína, Žida... A téměř každý novinový nekrolog, věnovaný zesnulému veřejnému činiteli, končil slovy: „Mozek byl předán Institutu mozku.“ Oznamovalo se také, že „Institut mozku existuje v ruském hlavním městě dodnes“.

Skutečně se tento institut nacházel ve V. Jakimance, v domě č. 43, což potvrzuje citát (autor L. V. Nikulin, zahrnutý mezi přátele Majakovského): „14. dubna 1930, pozdě večer, jsme přišli do Majakovského bytu do Gendrikovy uličky. Maličký, těsný byt byl plný lidí. (...) Z pokoje, kde ležel Majakovskij, vyšli lidé v bílých pláštích. Byli to pracovníci Institutu mozku. (...) Nesli sklenici zabalenou do plátna. To ukryté v bílém byl mozek Majakovského. Pak nás k němu pustili. Ležel na posteli, u stěny, měl nažloutle šedý obličej a modré stíny kolem očí.“ „Ukryté v bílém“ doprovodili do domu č. 43 po ulici Velká Jakimanka do Moskevského institutu mozku, což bylo v bulletinu přírůstků řádně zapsáno. Zápis byl poprvé reprodukován v publikacích V. Skorjatina.

Ale co je Jakimanka 43, kde se hromadily plechovky s mozky? Je jisté, že teď ji na oné adrese už nenajdeme, dávno, od roku 1938, patří francouzskému velvyslanectví. Nízká budova, ruské pseudobaroko, cihly s kachly, a naproti, na druhé straně ulice je už nefalšované petrovské baroko, chrám Joanna Voina. A vůbec, proč je francouzské velvyslanectví na Kalužské cestě? Lepší by to mělo na Kutuzovském, na jejich Napoleonem navštíveném Faubourg de Dorogomilov. Sám O. o tom kdysi přemýšlel: stojí ten dům přímo na místě pokoje, kde nocoval imperátor? Nesešlo to, vůbec se mu to nezdálo.

Ale co Jakimanka 43? V roce 1888 nový majitel pozemku Igumnov, Nikolaj Vasiljevič, požádal o povolení stavby kamenného domu (žádat povolení na soukromou kamennou zástavbu se muselo od dob Petra I.). Lépe řečeno, Igumnov potřeboval něco jako Reprezentativní dům autosalonu LogoVAZ – byl jedním z ředitelů a majitelů jaro-slavské Velké manufaktury, založené počátkem 18. století.

IgumnovbudMoskvanůmnedůvěřoval,nebo prostě šetřil, takže přizval architekta Pozdějeva, Nikolaje Ivanoviče. Ten měl jistou pověst, neboť byl městský architekt Jaroslavi. Podle jeho projektu byl například přestaven soubor kostelů Sretenské farnosti v „ruském stylu“, ale naprosto korektně a vkusně. Igumnovova zakázka měla na Pozdějeva neblahý vliv: zemřel v roce 1893 v nedožitých padesáti letech – a po té vile už nic nepostavil. Igumnov nelitoval peněz, na fasádu objednal v Holandsku zvláštní cihly, keramické kachle vyrobili v Kuzněcovově továrně. Celkově to vypadalo dobře. Ještě za Igumnovova života se o domě šířily legendy: říkalo se, že majitel tu ubytoval svou milenkou tanečnici (má se za to, že její portrét je na jednom z medailonů v hlavním sále), jiní upřesňovali, že ji za nevěru zazdil ve zdi se všemi jejími šperky a od těch dob její duch bloudí po domě. Zkrátka, pro mozky ve sklenicích je toto místo mnohem příhodnější než pro francouzský kulturní život.

Třicátá léta se popisují jako doba celonárodního optimismu, vědci se tím vším nezabývali jenom tak, čistě pro vědu, toužili odhalit tajemství vyšší nervové činnosti pro blaho lidstva, takže potřebovali statistický materiál, to jest mozky vynikajících lidí ve velkém množství. Začala vznikat sbírka (vedoucí činitelé strany a vlády, hlavy vědy a umění, literáti). V roce 1934 psala Pravda, že „vědecký kolektiv Institutu připravil a studuje mozky Kláry Zetkinové, Sen-Katajana, Lunačarského, Curjupy, M. N. Pokrovského, Majakovského, Andreje Bělého, akademika Guleviče“. Poté byla doplněna mozky K. S. Stanislavského a pěvce Sobinova, Maxima Gorkého, Mičurina, Pavlova, Ciolkovského. Ve třicátých letech přísun VIP mozků sílil, kolekce se čiperně plnila. Válka proces trochu zabrzдила, ale po ní zase pokračoval, i když ve zpomaleném tempu. Objevil se v ní Stalinův mozek, poté myslivna Lva Landaua a posledním exponátem byl mozek Sacharova, zesnulého v roce 1989, který byl do institutu uložen se souhlasem jeho ženy Jeleny Bonnerové.

Proč bylo nutné odhalovat tajemství nervové činnosti? Cíl akce tkvěl ve vytvoření nadčlověka budoucnosti. Smyslem analýzy mozků a paralelní analýzy životů jejich majitelů bylo postihnout obecné zákonitosti v ustrojení těch, koho daná moc považovala za perspektivní vzory lidské přirozenosti. Proto, aby pak nalezené zákonitosti byly upotřebeny s praktickými cíli. Taková to byla optimistická doba.

Všechna tato fakta logicky přenesla O. do metafyziky. Jeho vědecko-technický rozum bystře pochopil, že pokud od té doby žádné výsledky ohledně tajemství myšlení nejsou, pak je tajemství jen těžko spjato s mozkovou hmotou. Jistě, byla tu varianta, že plody bádání byly utajeny, ale vlastnosti současné nomenklatury popíraly domněnku, že záhada byla vyřešena. Zajímavé, říkal si, a kde je v hromadě toho masa konkrétní osoba? Evidentně tam je – nějaký korálek, tečka. Jenomže představit si takovou tečku, třebaže zkamenělou, mumifikovanou, uprostřed nakrájeného rozumu nebylo lehké. To se spíš on sám nachází mimo svou hlavu. Nebyl proti tomu, že se nachází někde opodál svého těla, ruce a nohy mu spíš překážely a parádník taky nebyl. Vždyť jak člověk stárne, poznává, že tělo je trest. Když si vezmete všechny ty problémy s ním, včetně chcípání.

Z knihy Mozgva (OGI, Moskva 2005)
přeložila Jaroslava Hulíková.

Jurij Pimenov: Svatba na ulici zítřka, 1962

galerie

Vždycky nad blátem
Dmitrij Gutov (1960, Moskva) vystudoval Institut umění, sochařství a architektury na Akademii umění v Petrohradě. Doba jeho největší slávy, devadesátá léta (kdy Západ najednou objevil nejen radikální ruské umění), už minula, Gutov však bryskně dokáže měnit média a dál překvapovat vtipem a energií. Zde reprodukované dílo patří k jeho nejznámějším instalacím (A2 č. 51/2006). V roce 1994 umělec inscenoval a interpretoval obsah obrazu sovětského malíře Jurije Pimenova Svatba na ulici zítřka: na podlaze navrstvil vlhkou a mastnou zeminu, již překryl dlouhými prkny, a dílo nazval Nad černým blátem. Zdánlivá polemika s úporným optimismem oficiální tvorby je problematizována výběrem luxusní galerie. Gutov tvůrčím způsobem krutě parazituje též na realistických malířích Savrasovovi, Vasiljevovi či na ikonách. Oblíbený je také jeho koncept Diletantismus v umění, což je soubor jakoby zvětšených neumělých detailů – kaluž, hybridní voříšek, rozplizlá květina v rohu okna. Gutov maluje, natáčí videa, fotografuje, instaluje se zahraničními umělci a v neposlední řadě je vedoucím konceptuálního Livšicova institutu. Má mnoho žáků, mnoho výstupů a jeho pojetí institucionelizace výtvarného umění všech dob je dvojaká. Ironická a smrtelně vážná.
Vincenc Lichnovský

Andrej Levkin (1954) vystudoval matematickou fakultu. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let minulého století byl jednou z intelektuálních a kulturních vůdčích postav nové ruský psané lotyšské literatury. Byl redaktorem řížského časopisu Rodnik. V polovině devadesátých let pracoval jako lektor několika nakladatelství. V roce 1998 se přestěhoval do Moskvy. Založil internetový projekt Polit.ru, je politickým redaktorem Ruského žurnálu. Patří k současné literární špičce ruský psané literatury, v roce 2001 dostal Cenu Andreje Bělého. Z díla: Dvojníci. Povídky (Dvojniki. Rasskazy, povesti, Petrohrad 2000), Cikánský román. Povídky (Cyganskij roman. Rasskazy, povesti, Petrohrad 2000), Meziříše (Mežducarstvije, ARGO-RISK, Tver 2001).

Jakub Čermák
Padavčata
Protis 2006, 88 s.

Psát začal z lásky, dočítám se na záložce. A ono to asi tak nějak bude, i když zodpovědných milostných veršů se od mladého básníka (1986) nedočkáme, na to je jeho poetický rejstřík příliš spontánní – spíše je to vzrušená snaha prostoupit vše smyslové a živoucí, co je pro jeho výraz určující. Vyjádření milostného citu je nicméně úběžníkem sbírky: tajemná Laponka, již je kniha věnována, se verši mihne v mnoha podobách. A tomu také odpovídá zvláštní, k metamorfóze vždy nakročená povaha lyrického subjektu („jako bych nebyl z lidí/ ani ze zvířat“). Metamorfóza mu umožňuje bezprostředně prožít situace, které naplňují jeho lačnost po smyslových vjemech i chtivost nalézat se přímo uprostřed prožitku, být s ním vjedno („kočka napije se ze mě“, „při dešti budu cinkat“). Na příliš nezávazném prostoru leckdy vtipně, ale většinou nejistě pointovaných pohádkových příběhů vyrůstá rozjítřený svět vůní a chutí, v němž se objevuje subjekt, aby upozornil, jak naléhavě až překotně k němu přicházejí vize okořeněné mytologickými postavami a plné draků, duchů a tajtrlíků, jak si ho podmaňují a nekontrolovaně vyvěrají z jeho obrazotvornosti. Tu pak metamorfovaný do stvoření s ploutvemi či křídly využívá nejbizarnějších možností smyslového zkoumání („polykám tvoje oči“, „nechat se vpršet do hlíny/ to bych chtěl“), aby tak mohl mladicky bezstarostně „počkat si až vyklíčí bílá žena“.

Petr Andreas

Jiří Kratochvil
Avion
Druhé město 2007, 200 s.

Jiří Kratochvil, autor stojící za normalizace stranou dění oficiálního i neoficiálního, debutoval veřejně roku 1990 Medvědíím románem (samizdatem 1988), nyní se chystá vydání již devatenáctého titulu Brněnské povídky. Avion uvádějí tři citáty, jejichž tématem je podstata postavy a fikčního světa a věnování architektu B. Fuchsovi. Ve stylu funkcionalistické kompozice hotelu Avion je i román tvořen nesčetnými průhledy z jedné časové roviny do jiné, vícero perspektivami určité události či motivu a jejich závěrečným sjednocením. Dějištěm je Brno druhé poloviny 20. století, postavami lidé, umělí lidé a bytosti zcela nelidské (ve smyslu doslovném i metaforickém). Kombinace reálných událostí s fantaskními prvky, travestie žánrů (horor, drsné školy detektivky, sci-fi, milostný román) a dezintegrace autorského vypravěče v postavu odrážejí inspiraci postmoderní literaturou, zejména J. L. Borgesem. Slovy románu: „Přisu, Hynku, román, v němž seš mi románovou postavou, zatímco ty v tom samém čase píšeš román, kde jsem ti zas postavou já. Není to, řekni, pěkný fór?“ Je, ale tím to nekončí. Avion lze chápat i jako podobenství o světě, v němž se převracejí nejen zákony literární, ale i morální a rozumové, podobenství, které totalitní režim proměnil v realitu. Rozhodně neškodí si je po dvanácti letech od prvního vydání románu znovu připomenout.

Anna Vondřichová

Jan Sojka
Směr spánku
Welos 2006, 57 s.

Spánek jako činnost, při které dochází k naprostému uvolnění, si s sebou nese obtížnost uchopení. Může mít tedy nějaký směr, jak udává titul sbírky? Ano, může. Tím směrem jsou dva oddíly sbírky, nazvané Napříč tichem a Skrze noc. Ty jsou sice odděleny pomyslnou římskou I a II, ale jinak tvoří jeden cyklus, jeden myšlenkový celistvý útvar. Jako kulhavý poutník prochází lyrický subjekt krajinou a zaznamenává vše, co po cestě vidí. To, co se jeho očím naskytne, není vůbec veselé – v krajině vládne chlad, mráz a zima. Život jako by dávno ustrnul, čas se zastavil. Subjekt prochází zcela sám, jen tu a tam se k někomu obrací a oslovuje jej: „nauč se lhát říjnovým nevěstám, zem neopiješ, nepřijdeš“. Ponořený do sebe, prochází spící vsí a skládá jednotlivé střípky minulosti, aby vytvořil obraz dávno zapomenutého. Ovšem bezúspěšně. Kraj se ještě nechce probudit, dřímota je mu milá. Plíživě se blíží soumrak, tma buší na dveře a dožaduje se své každodenní roboty. Poté, co je vpuštěna, přichází tísnivá úzkost. Stíny tančí v poutníkově myslí, ztrácejí cestu a bloudí. Samá voda, chechtá se tma a v tichu zapadlé vesnice přichází konečně ráno. S ránem šumí stromy a snáší se podivný klid. Lyrický subjekt se vydává na cestu dál. Autor předkládá čtenářům knihu o samotě a hledání, ale také o pevných kořenech, kterými je člověk v matce přírodě zakotven.

Monika Krajčovičová

John Sack
Františkánské spiknutí
Přeložil David Petru
Argo 2006, 432 s.

Jméno růže Umberta Eca vyvolalo bezpočet nápodob, hrdé anoncovaných v reklamních sloganech (nedostatek originality a závislost na předloze se tu kupodivu prezentuje jako přednost) – nyní se to samé bude dít (děje) s Brownovým Da Vinciho kódem. Stín prvně zmíněného zasahuje i Sackovu historickou revokaci (Itálie 13. století) s detektivním tajemstvím. V hladce plynoucím dobrodružném vyprávění jde o spiknutí mnichů kolem okolností smrti svatého Františka z Assisi, protože je potřeba za každou cenu utajit, že jeho údajná stigmata byla ve skutečnosti příznaky lepry. Autor prý strávil dva roky v trapistickém klášteře, kde nejspíš tiše a trpělivě studoval pravidla dokonalého kýče. Svůj příspěvek do jeho nekonečného seriálu namixoval z obskurnosti středověku, spirituálního pudinku a sexu, místy vycházejícího z Dekameronu (důraz na popis ženského světa a antagonismus mezi tělesností a askezí se vinou celou knihou, hrdinka ale nakonec šťastně pozná „skutečný milostný potenciál svého těla“). Takže vlastník Sackova díla si může vybrat – pro dlouhé zimní večery, do antikvariátu, nebo raději rovnou na dno popelnice.

Jiří Zizler

Michael Crichton
Říše strachu
Přeložil Michal Prokop
Knížní klub 2006, 576 s.

Michael Crichton dokáže napsat knihu, kde propojí historická fakta, vědu a akční příběh. Zároveň ale dovede nastolit otázky, o kterých se diskutuje i ve zcela „seriózních“ publikacích a periodikách. Thriller o globálním oteplování by klidně mohl číst prezident Václav Klaus a čerpat z něj pro své kritické články. Ostatně to zřejmě činí. Kniha se zabývá problémem umělého vytváření strachu a manipulace s veřejností. Hlavní postava, americký právník Evans, prochází během příběhu prozřením, když zjišťuje, že teorie o globálním oteplování je spíše konstrukcí sloužící temným úmyslům environmentalistických skupin. Evansův intelektuální vývoj značně urychlí i fakt, že se sám stane cílem řádění zavilých ekoteroristů. Nechybí tu skutečně nic: schopní mladí muži, tajemné organizace, krásné ženy, záhadná zmizení, cestování luxusním soukromým letadlem po několika kontinentech, svižné dialogy, kde není jediné slovo zbytečné. Je tu však ještě jedna věc navíc, která dává tomuto thrilleru jakýsi verneovský rozměr, totiž nakupení fakt o problematice klimatologie. Vedle stránek věnovaných řádění úkladných zabijáků jsou tu stránky zaplněné grafy s teplotními křivkami a citace z odborné literatury. Kniha narazila na četné kritiky ze strany klimatologů, kterým především vadilo, že autor si vybírá jen některá fakta, jež zapadají do jeho konceptu. To je nejspíš pravda, ale je to koneckonců román.

Jan Jandourek

Miroslav Červenka
Kapitoly o českém verši
Karolinum 2006, 283 s.

Miroslav Červenka (1932–2005) byl člověk mnoha kulturních aktivit. Jeho nejvlastnější zájmovou sférou však byla literární věda – a v jejím rámci věda o verši. V té – a to i v letech, kdy byl vystaven normalizačním postihům – dosahoval pozoruhodných, doma i v zahraničí vysoce ceněných výsledků. Obzvlášť naléhavě to dokládá tato jeho nejnovější a bohužel už poslední kniha, jak ji do tisku připravili Květa Sgallová a Jiří Holý. Červenka v ní zevrubně prezentuje své vidění stěžejních problémů moderní versologie a zároveň podává plastický obraz stavu a vývoje novočeského verše od počátku obrození až do nedávna. I když s žakovskou vděčností respektuje historický význam Pražského lingvistického kroužku, většinu jeho versologických závěrů podrobuje kritice a odmítá. Těžiště pozornosti zato přesouvá na otázky, jež se mu z hlediska aktuálních potřeb oboru zdají závažnější a perspektivnější – například nově zvažuje nejednoduchý vztah mezi veršem a jazykovým materiálem, blíže si všímá reálné funkce přízvuků v sylabotonické prosodii, bedlivě sleduje vliv metrických schémat na utváření individuálních a zejména nadindividuálních básnických stylů apod. Přitom u něj nikde nejde o plané spekulativní teoretizování, nýbrž o přísné věcné domýšlení a osvětlování výsledků široce pojatého, o mimořádně bohaté a spolehlivé statistické údaje se opírajícího výzkumu.

Jiří Honzík

Edmund Husserl
Formální a transcendentální logika
Přeložil Jiří Pechar a kol.
Filosofia 2007, 327 s.

Německý filosof, zakladatel fenomenologické filosofie, si v knize položil otázku po samých základech logiky. Ani Kant, i když došel dost daleko v chápání logiky jako subjektivně založené vědy, neuspěl ve vlastním „transcendentálním“ založení otázky po logice a možnosti poznání vůbec; podle Husserla tedy chyběl skutečný obrat k subjektivitě vědomí, k transcendentální zkušenosti. Skutečně transcendentální je čistá subjektivita poznávajícího subjektu, na níž jediné může být vystavěna transcendentální fenomenologie. Veškeré jsoucno se redukuje na imanenci vědomí; vědomí zachycuje sebe samo a v pravdivé evidenci vykazuje sebe i věc samu; i věc logiky se nám nyní může podávat ve své původní samodanosti (pravdě). Ve svém filosofickém směřování tak Husserl dospěl ke konkrétní fenomenologické logice, v níž je formální logika umocněna k logice transcendentální. Podařilo se mu úspěšně překonat fenomenologickou naivitu dosavadní logiky, prozkoumat vědomí, jež je s to konstituovat útvary logiky. K tomu bylo nutno se i kriticky rozloučit s Brentanovým pojetím intencionality (zaměřenosti psychického aktu na svůj předmět); přistoupit k takovému jejímu pojetí, které by umožňovalo dojít k pravdě předmětu, tedy k uchopení jeho čistého fenoménu v imanenci vědomí a jeho dovedení k jednotě smyslu. Dosažení konkrétní transcendentální subjektivity mohlo vést k vystižení bytnosti logiky.

Jiří Olšovský

Souvislosti 1/2007

„Člověk to má v životě těžké,“ píše v rozhovoru Zbyněk Hejda. Témuž autorovi je věnován i esej Petra Šrámk, románem Kněžna de Clèves a galantní literaturou paní de Lafayette se zabývá Marek Pokorný a Závís Šuman. K tématům prvních letošních Souvislostí patří také redakční práce. Zvláště „redakční“ oddíl považuji za zajímavý: vedle ankety mezi překladateli o redaktorech a redakční praxi přináší kritické zkoumání redaktorské, překladatelské a recenzní činnosti. Různost pohledů osciluje mezi téměř normativně kladeným maximalismem a realističtějším pohledem na praxi a – z hlediska translatologie – mezi důrazem na věrnost originálu (hledisko recenzenta: A. Dvořáková) a jistou volností danou stylem (za překladatele M. Jindra); jednotlivé názory ve formě autentických dopisů budují dynamický dialog, který se snaží dojít ke konsensu, přitom si však hájí teoretická východiska jednotlivých mluvčích. Vysoce oceňuji studii Patrika Ouředníka Chaos a písma: Tóra a židovská kabala, v němž je téma zpracováno z lingvistického hlediska. Prizmatem židovské kabalistiky, kde je jazyk podstatou vesmíru, jeho metafyzickým zdrojem je Boží jméno a kde je lidská řeč nadána magickou mocí, předvádí nám Ouředník jazyk jako entitu povýtce ontologickou; takovou věc nelze nikdy připomínat dosti; zvláště pak v kontextu periodika týkajícího se věcí básnických.

Pavel Šidák

Jan Pelc
...a bude hůř
Maťa 2007, 424 s.

Román ...a bude hůř se dočkal šestého vydání a filmové adaptace, jež stojí za zhlédnutí. Kdysi někdo vypravoval o Janu Pelcovi, jak v exilu přišel do redakce pařížského Svědectví k Pavlu Tigridovi s rukopisem svého románu. Pavel Tigríd měl odvahu syrový román vydat a čtenáři, nejprve v exilu, potom i tuzemští, mohli seznat, jaké maso je život v totalitních Čechách. Dílo vstupuje do nové aktualizace, echo byvších dob zní dalšími chóry dunivých asonancí živoucích mrtvol v sexuálních rauších a kosmických tripech zdevastovanou zahradou Čech. Děj probíhá v démonicky zničeném souměstí Chomutov-Litvínov uprostřed pekla existence. Slabé náture brzy odpadnou z temných lícení přívalu orgií a peřejí humorů na pomezí nicoty; je známo, že i bohemisté pyšníci se svou otrlostí bývají zachvázeni hrůzou, zazní-li titul Pelcova románu mocným zaklínadlem! Do knihy byly přidány fotografie z filmové adaptace a řádně doplňují už tak hutný děj, zdařile karikující skutečnost a zachycující totální rozklad systému 80. let minulého století v bezduchosti plánované architektky společnosti. Po literárních autorech oficiálních sfér oněch dob odmítne dnes i pes bláfnout – míle jejich beletristické produkce přebíjí ...a bude hůř trumfovým esem a sedmou nakonec. Kdo nečetl, nemá o současné literatuře ponětí.

Vít Kremlíčka

Daisy Mrázková
Můj medvěd Flóra
Baobab 2007, 50 s.

První dojem je spíše zářející, zejména z pohledu dnešních trendů v oblasti literatury pro děti, příběh se dá odvyprávět jednou mírně rozvitou větou, ilustrace se zdánlivě pohybují kdesi na hranici trochu zdařilejší dětské kresby, a jazyk vypravěče se víceméně omezuje na krátké, nepřilíš komplikované, často i holé oznamovací věty. Je-li položena otázka, následuje jednoznačná a přímá odpověď. Žádné dvojsmysly, odbočky do krajiny neurčita anebo prostor pro pochybnosti. Společným jmenovatelem všech složek v knize je především odzbrojující jednoduchost: Petr jde ze školy. Je zima, padá sníh, a najednou chlapec zahlédne v závěji odhozeného plyšového medvěda. Čeká, že se pro něj někdo vrátí anebo se ho někdo ujme, ale když se tak nestane ani po několika dnech, odnese ho domů, vyspraví, co se dá, vypere ho a uvede do své rodiny, čímž získá nového kamaráda, se kterým může prožívat běžné každodenní chvílky normálního života, učit se anebo třeba jezdit na rodinné výlety. Člověka možná napadne, proč tuto knihu znovu vydávat a zdali může něco tak prostého ještě vůbec někoho oslovit, jenže ono jde právě o tu jednoduchost – ve smyslu čistoty, přímocharosti a jakési absolutní pravdy –, které už – bohužel – rozumějí většinou jenom děti. A namísto katarze poselství: pokud můžeme někoho učinit šťastným, měli bychom to udělat. Poselství je to možná naivní, ale nikoli marné.

Magdalena Wagnerová

odjinud

K hypotéze, že **Božena Němcová** byla dcerou nejmladší sestry vévodkyně Kateřiny Zaháňské (paní kněžny z *Babičky*) Dorothy Péri-gordové-Talleyrandové a Karla Clam-Martini-ce, se kloní v rozhovoru pro Týdeník Rozhlas č. 23/2007 Helena Sobková, autorka životopisu Kateřiny Zaháňské (Mladá fronta 1996). Vzpomínku na průkopníka lyžařského sportu **Matyáše Žďárského** (1856–1940), „původně českého učitele, katolíka a mírného krajinného básníka, prokazatelně všestranného muže nadprovinčního formátu“, začala Iva Kotrlá v Akordu č. 9/2006 stylově – portrétem **Járy Cimrmana**, „fénixu českého pochechtávání“, „monstra z vůle těch, kteří se stále jak za totality v pobaveném podučitelském tónu radují z otvírání prohrátých dřevěných záchodků. Polepených útržky ze čtíva plného srand a srandiček. S vytvářením dojmu, že takový tapetírunk ochrání pobavené sledovatele životní dráhy Járy da Cimrmana před sebemenším závanem – závažného dechu smrti.“

Čtyři rané exilové eseje **Jana Čepa** – tři přeložené z francouzského deníku Le Monde (říjen 1948) a jeden z českého exilového časopisu Svobodný zítřek (Paříž, květen 1949) – otiskl Jan Zatloukal v Aluzi č. 3/2006.

„Summu“ kritika **Jana Franze** *Dopisy, eseje, kritiky* (ed. Miloš Doležal, Triáda 2006) zhodnotil v Souvislostech č. 1/2007 Jiří Zizler.

V medailonu **Oldřicha Králíka** k 100. výročí jeho narození 9. 6. t. r. Jiří Urbanec ve Vlastivědných listech Slezska a severní Moravy č. 1/2007 zdůraznil význam Králíkových bezručovských bádání.

„Tradice protinacistického a protikomunistického Divokého západu, která se bůhví proč zjevila v prostoru mezi Sázavou, Berounkou a Vltavou, je skvělá antisystémová magořina – jedna z nejlepších, kterou české země daly samy sobě v minulém století.“ Tolik Petr Placák v Babylonu č. 8 z 30. 4. 2007 v zamyšlení nad **Josefem Peterkou** alias **Bobem Hurikánem** (1907–1965).

Nahlédnout do reportážní knihy Tomáše Mazala *Putování k Port Arturu. Cestopis zbabělů*, kterou vydá pardubické nakladatelství Lithos, umožnila literární příloha Práva Salon. V čísle 519 ze 17. 5. 2007 otiskla vedle ukázky z knihy i dvě fotografie **Josefa Škvoreckého** s Marií Štichovou (Stichovou) z roku 1949. – O Tomáši Mazalovi, který se domnívá, že právě ona byla ta „holka“, kterou autor „potkal v Praze“ a které dedikoval *Zbabělce*, napsal článek do Náchodského deníku 3. 5. 2007 Hynek Šnajdar.

Posledním literárním vystoupením **Jana Beneše**, „nelibivého outsidera“ (Pavel Kosa-tík, Hospodářské noviny 5. 6. 2007) z Obořiště, který ukončil dobrovolně svůj život 1. 6. t. r., byla zřejmě jeho diskuse s překladatelem a nakladatelem Leonidem Křížkem Je proč litovat zániku Rakouska-Uherska? (Literární noviny č. 21 z 21. 5. 2007). Benešovo stanovisko znělo „Ne“.

František Knopp

Rusko

Hlavním tématem posledního květnového **Ex libris** – čtvrtetní přílohy deníku Něžavisimaja gazeta – je vyhlášení finalistů Národní literární ceny Velká kniha. Ceny, která se stala jednou z nejdiskutovanějších literárních událostí loňského roku. Mediální zájem ji pochopitelně neopouští ani v jejím druhém ročníku. Zatímco v minulém roce se do posledního kola probojovalo patnáct potenciálně velkých knih a jejich autorů, letos je uchazečů o toto označení jen dvanáct. Není však třeba obávat se katastrofálního poklesu kvality ruské literatury, tím spíše, že zde se jedná o dosti vágně definovanou kvalitu. Kvalitní literatura je totiž podle členů poroty Velké knihy literaturou posilující humanistické ideály a vracející se k tradičním ruským

hodnotám. Navíc loni byly posuzovány knihy za období od 1. ledna 2004 do 31. března 2006. Letos jsou knihy vybírány z jediného roku. Nejžhavějšími adepty na výhru v hodnotě tří milionů rublů jsou podle autorů článku Jevgenije Lesina a Antona Makarova loňský laureát Dmitrij Bykov, Ljudmila Ulická a Viktor Pelevin. „Velké knihy byly již vyhlášeny, víc velkých knih v Rusku už není,“ zakončují svůj článek redaktori Ex libris. Teď jen zbývá čekat na tu největší ruskou knihu, jejíž název bude zveřejněn v listopadu. V témže vydání Ex libris Alexej Nilogov rozmlouvá s filosofem Michailem Ryklinem o současném režimu, náboženství a postmoderní filosofii v duchu, jenž se Velké knize, jakožto téměř oficiální státní ceně, zcela přičí. Všechna uvedená témata jsou koncentrována v poslední Ryklinově knize Svastika, kříž, hvězda, která se zabývá soudními procesy s účastníky výstavy Pozor, náboženství!, skandálně rozežnané pravoslavnou církví v roce 2003. Na otázku, proč se rozhodl napsat právě tuto knihu, Ryklin odpovídá: „Je to má osobní analýza soudního procesu s účastníky výstavy, neboť mezi obviněnými byla moje žena. (...) Nezačal bych tuhle knihu psát, kdybych nebyl do celé záležitosti zapleten.“ Hlavní teze knihy, načrtnuté v daném rozhovoru, mají však daleko širší platnost, nevypovídají jen o samotném soudu nebo žalobcích, o nichž Ryklin říká: „Sugerovali svým přívržencům, že tu nejde o výstavu výtvarného umění, ale o další ukřižování Ježíše Krista.“ Vypovídají také o ruské současnosti, kterou Ryklin přirovnává k stalinské epoše. Nilogov v tomto bodě rozhovor raději rychle převádí na neškodnější téma – na postmodernu, jejíž reálnou existenci Ryklin odmítá a sám termín připisuje nedovzdělaným novinářům.

Alena Machoninová

soutěž

Bergsonismus

Napište nám, v kterém roce vyšel poprvé Deleuzův Bergsonismus. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, získá knihu Gilles Deleuze Bergsonismus. Uzávěrka soutěže je **20. 6.** 2007. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

knihy v redakci

Marek Otisk: Metafyzika jako věda – Ibn Síná a Ibn Rušd ve scholastické diskusi / Filosofie 2006, 184 s. **Josef Šlechta: Před tvým tajemstvím – výběr z básnického díla** / Eman 2007, 87 s. **Tygr! Tygr! – moderní povídky z Indonésie** / Gutenberg 2007, 213 s. **Tom Robbins: Pozpátku letící divoké kachny** / Argo 2007, 220 s. **Simon Singh: Velká fermatova věta – dramatická historie řešení největšího matematického problému** / Academia, Dokořán 2007, 286 s. **James D. Tabor: Ježíšova dynastie – skryté dějiny Ježíše, jeho královské rodiny a zrození křesťanství** / Knižní klub 2007, 366 s. **Karín Pavlosková: Drama mezi oceány** / Knižní klub 2007, 190 s. **Marie Stryjová: Mlč** / Eman 2006, 303 s. **Karel Vysloužil: Hlas z pasínku** / Lípá 2007, 76 s. **Dimitrij Mlgulin: Dvě řeky** / Svaz ruskojazyčných spisovatelů v České republice 2006, 207 s. **Ladislav Nagy: Londýn stejný a jiný** / Arbor Vitae 2007, 80 s. **Tomáš Tichák: Podvrtné a závratné a jiné fejetony** / Periplum 2007, 150 s. **Soukromý jazyk, pravidla a Wittgenstein** / Filosofie 2006, 283 s. **Jan Balon: Sociologická teorie – příběh krize a fragmentace, projekt obnovy a rekonstrukce** / Sociologické nakladatelství (SLON) 2007, 164 s. **Bronislava Janečková: Rok v dopisech, první díl** / Radioservis 2007, 334 s. **Sergej Lukjaněnko: Svět stínů** / Argo, Triton 2007, 419 s. **J. R. R. Tolkien: Húrinovy děti** / Argo 2007, 205 s.

INZERCE

AUDIOVISUAL

každý čtvrtek v kině Světozor uvádíme to nejlepší z videoklipů, animace, videoartu, speciálních efektů, netartu, reflexe médií a dalších současných trendů. www.kinosvetozor.cz/audiovisual

KDYŽ SE ŽENY SMĚJÍ

ženský smích v umění genderovým pohledem
14. června 2007, 20.30h. čtvrtek
uvádí: Eliška Děcká

VIZUÁLNÍ ANTROPOLOGIE II.

Surrealismus, posvátno a obřady posedlosti v díle Jeana Rouché
21. června 2007, 20.30h. čtvrtek
uvádí: David Čeněk

PETER FISCHLI, DAVID WEISS

Cestou nejmenšího odporu
28. června 2007, 20.30h. čtvrtek
uvádí: Vladimír Skrepl

Devět bran
VIII. ročník festivalu
židovské kultury
11. – 17. 6. 2007
www.9bran.cz

Rhapsody in Blue
GEORGE GERSHWIN
VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ – MONIKA ZUCHT
HUDBA – VALDŠTEJNSKÁ ZAHRA
DIVADLO – DIVADLO V DLOUHÉ
LITERATURA – KNIHKUPECTVÍ U REHOŘE SAMSÝ

Senát PČR, Ministerstvo kultury ČR,
Magistrát hl. m. Prahy,
POD ZASTÍTOU:
předsedy Senátu PČR Přemysla Sobotky,
ministra kultury ČR Václava Jehličky
a primátora hl. m. Prahy Pavla Béma

HLAVNÍ PARTNEŘ FESTIVALU

ZENTIVA

PARTNEŘI FESTIVALU

ČESKÝ ROZHLAS RTA Česká média CONpro

PRAGUE TV THE PRAGUE POST PRAGO PLAHAT

Bouřlivá svatba
Monsoon Wedding
Režie Mira Nair, 2001, 114 min.

Mira Nairová patří k nejslavnějším indickým režisérkám za hranicemi své země. Za své filmy sklízí ceny z prestižních festivalů a Bouřlivá svatba nebyla výjimkou – v Benátkách získala Zlatého lva. Nairová se ve snímku snaží ukázat rituál svatby v současné indické kultuře. Svatba tu patří k největším oslavám a počet hostů i velkolepost celé akce jsou dobrým indikátorem toho, jak na tom kdo vlastně je. Režisérka sleduje jednu, řekněme výše postavenou rodinu, která po staru najde své dceři manžela. Snoubenci se nikdy neviděli, větší problém však je, že dcera má tajného milence. K tomu Nairová připojuje ještě několik příběhů vedlejších postav (ty místo toho, aby snímek obohacovaly, působí občas až kýčovitě). I přes určitou komplikovanost, způsobenou především odlišným způsobem života v Indii (který se však, jak ve filmu vidíme, stále více přibližuje tomu našemu), jde víceméně o banální příběhy, které nemají sílu udržet divákovu pozornost. Na závěr pak režisérka vyrukuje s těžším kalibrem, ale ani ten film příliš nespasí. Těžko říct, jak se dílo dostalo do kategorie komedie a proč se nejvíc líbilo porotcům v Benátkách. Možná pro svou až formanovskou věrnost skutečnému životu. To je podle mne ale jediný klad snímku. Bouřlivá svatba je film, který zaujme především etnology, zabývající se proměnami života v Indii, ostatní si ho mohou nechat s klidným srdcem ujit.

Jiří G. Růžicka

Bylo by až s podivem, kdyby velký ctitel Hitchcockovy tvorby, jakým François Truffaut bezesporu byl, nevzdal ve svém díle nějakou osobitou poctu této nepřehlédnutelné osobnosti filmové režie. Onou žakovskou poklonou je Truffautův poslední film Konečně neděle (1983), rozehrávající oblíbené hitchcockovské schéma o nespravedlivě obviněném muži (Jean-Louis Trintignant), jenž se musí podezření z vraždy své manželky zbavit vlastním přičiněním. Samozřejmě s pomocí osudové femme fatale (Fanny Ardantová) a v průběhu dlouhé cesty, na níž se dostane do kontaktu s podsvětím. Svižná režie, napětí kombinované s vtipnými momenty a v neposlední řadě i četné odkazy na jiné snímky činí ze sledování filmu cinefilský zážitek. Jako by se nejen režisér, ale prostřednictvím svého výkonu i herci chtěli vyznat z obdivu k velkému Mistrovi. Nutno dodat, že velice brzy přenesou tuto náladu i na diváka. Vydávaný disk nabízí černobílý obraz v anamorfním formátu 1.66:1, doprovobený francouzským zvukem s českými titulky nebo volitelným českým dabingem.

Petr Gajdošík

Vášně lásky je adaptací novely Fosca autora Iginia Uga Tarchettiho (1841–1869), příběhu hrdinova sváru mezi dvěma ženami – andělskou Clarou a temnou Foskou. Filmová verze toto dilema částečně potlačuje a do centra pozornosti staví postavu ošklivé, nemocné, neurotické Fosky. Makabrozní příběh začíná přeložením důstojníka Giorgia na odloučené stanoviště. V plukovníkově domě se seznámí s jeho sestřenicí Foskou, která se do něj okamžitě vášnivě zamiluje a stále jej pronásleduje. Nemocná žena touží alespoň jednou prožít naplněnou lásku. Giorgio se jejím svodům brání, ale nakonec jí propadne a sám skončí jako lidská troska. Fosca však netouží jen po lásce a po muži, ale také po kráse a zdraví, které jí nebyly dopřány a které právě Giorgio ztělesňuje. Její vztah k němu je tak naplněn současně láskou, nenávistí a závistí. Giorgio k ní zase cítí soucit a současně odpor, který je však nesmírně přitažlivý. Láska je tu tedy podána jako zhoubný, ničivý cit. Režisér dovede mistrně navodit počáteční tajemnou a napjatou atmosféru, než se Fosca poprvé objeví na plátně, a dokud o ní jen mluví jiné postavy, slyšíme její hru na klavír a její strašlivý řev při nervovém zhroucení. Díky poměrně chladnému odstupu nepůsobí melodramatický příběh sentimentálně, což je i zásluhou přesvědčivých hereckých výkonů Bernarda Giraudeaua, Valerie D'Obici, Jeana-Louise Trintignanta a dalších.

Milan Valden

S filmovými adaptacemi kreslených komiksů s Asterixem je to odvěký problém. Nejlépe se s nimi vypořádali Francouzi na konci šedesátých let (Asterix a Galové, Asterix a Kleopatra), pak už to šlo s úrovní z kopce. Návrat ke kořenům prorokovali Dánové, kteří si za předlohu vybrali dobrodružství s Normany. Výsledek je však dost diskutabilní, neboť skloubení až archaických komiksových kreseb s nejrůznějšími moderními vylepšeními (při animaci pomáhal počítač a při psaní scénáře člověk, co si myslí, že použití hip hopu nebo holuba sloužícího jako mobil je vtipné) film rozbíjí. Nevyváženost a celkově slabá komediálnost zamrzí. Tvůrci jako by nevěděli, pro koho vyprávějí. Zda pro milovníky komiksů, nebo pro malé děti, zvyklé na Mravenčí polepšovnu. Jen občas pobaví „dospělejší narážky“ (především díky vikinským jménům – Stenograf, Epitaf, Abba, Ikea...), jinak snímku schází jak vtip, tak i pořádná akce. Předností je poměrně svižné tempo, film nenudí a může sloužit jako příjemný oddech. DVD vyniká „pouze“ pěkným obrazem, jinak je velmi skromné. Podtrženo a sečteno – poněkud škoda; nezbývá než doufat, že snad příště... Co třeba opět jenom Francouzi?

Lukáš Gregor

INZERCE

NG **TŘISTA30TŘI**

NG 333

Cena Národní galerie
a Skupiny ČEZ pro mladé
umělce

pro umělce do 33 let.

Zájemci z ČR a ze SR mohou zasílat fotografie přihlašovanych děl na adresu:

Národní galerie v Praze – Veletržní palác (Dukelských hrdinů 47) **do 3. 9. letošního roku.**

Obálky musí nést označení „Cena NG a Skupina ČEZ“.

Práce zhodnotí devítičlenná porota z ČR a ze SR. Autor vítězného díla získá cenu ve výši **333 000,- Kč.** **Cena bude předána** při příležitosti výstavy finalistů v Národní galerii v Praze (Veletržní palác).

Generální partner projektu:
Skupina ČEZ

Hlavní partner:
HVB Bank

Mecenáš projektu:
Securitas a.s.

Partner projektu:
Trade FIDES a.s.

SKUPINA ČEZ

HVB Bank

SECURITAS

FIDES
Trade FIDES, a.s.

Více informací na **www.ngprague.cz**

Justice
†
Ed Bangers 2007

„Whatever happened to your rock’n’roll,“ zpívali před pěti lety Black Rebel Motorcycle Club. Francouzské duo Justice to teď trochu upravilo a v singlu D.A.N.C.E. z jejich debutu † se sbor sugestivně ptá „Whatever happend to the dance“. Otázka i odpověď jsou podobné: je nejvyšší čas pro revival. Justice asi nebudou The Strokes pro taneční hudbu, po letech zatuchlosti na klubové scéně je to ale přesto první náznak svěžího větru. Gaspard Augé a Xavier de Rosnay vydávají na pařížském labelu Ed Bangers, kde se poslední sezonu dějí poměrně zajímavé věci (SebastiAn, Uffie, DJ Mehdi), a právě singl Waters Of Nazareth od Justice zahájil návrat francouzského electro-funku, který staví na odkazu tvorby Daft Punk z poloviny 90. let. V případě Justice speciálně na oblibě ve zvuku zdeformovaných kytar, který se stal poznávacím znakem. Jejich remix We Are Your Friends anglické kapely Simian zaútočil i na mainstreamové žebříčky a statut velkých nadějí potvrdil i následující singl Phantom Pt.1. † naplňuje do puntíku osud albového debutu klubového projektu, tak jak ho známe z 90. let – obsahuje všechny doposud vydané singly a zbytek je vesměs vata, která opakuje stejné triky. V jednom však Justice vítězí, dělají Daft Punk lépe než oni sami, † poráží Human After All na lopatky. S podobným albem OK Cowboy (2005) od Vitalic je to ale spíše remíza.

Karel Veselý

Vladimír Godár, Iva Bittová
Mater
Pavian Records/Indies Records 2006

Album Mater patří k největším událostem loňského hudebního roku. Že se nejedná o tvrzení nadnesené, dokazují kladné odezvy z Velké Británie i Německa. Jedním z důvodů jeho výjimečnosti je bezpochyby hudební žánr, ke kterému se hlásí – totiž žánr duchovní hudby. Jak název naznačuje, jedná se o sedmidílnou hudební meditaci na téma mateřství, které je tu pojato ve své archetypální i metafyzické podobě jako příběh Panny Marie. Přes křesťanský rámec mariánských motivů a církevního roku je výsledné vyznění alba civilně intimní, nikoli chrámově liturgické. Iva Bittová dodává skladbám svým čistým hlasem odzbrojující živost a přesvědčivost, je něžná i divoká, bez jakéhokoliv náznaku strojenosti vyjadřuje celou škálu pocitů, od něhy, smutku, utrpení až po jásavou radost. Vladimír Godár projevuje úctu k hudební tradici, do jeho skladeb proniká inspirace hudebním minimalismem, lidovou hudbou i starými mistry 17. a 18. století. Výsledkem je hudba s kořeny, podobně jako u A. Pärta, současná, a přece zřetelně ukotvená v minulosti. K tomu mu dopomáhá soubor staré hudby Solamente naturali. Když vezmeme v potaz nádherně vypravený buklet s jakýmsi esejem-explikací, kde se Godár vyjadřuje ke své metodě hudební archeologie, máme před sebou velmi ucelené umělecké dílo, skutečný gesamtkunstwerk. Toto album, které vyšlo krátce před Vánoci, je jako stvořené pro chvíle poklidné (nejen adventní) meditace.

Ondřej Kavalír

Černá kniha

Filmový spis pro dva druhy čtenářů

Sledování konvenčně natočeného žánrového filmu nemusí nutně znamenat jednorozměrnou zkušenost. Zvláště pak, když je pod jeho režii podepsán Paul Verhoeven.

LUKÁŠ GREGOR

Je podzim 1944 a Rachel Steinová se musí ukrývat před nacisty. Co když jí ale nabídne jeden neznámý holandský policista pomoc? Spolu s dalšími Židy (a svou rodinou) má Rachel možnost na lodi přeplout hranice. Jenže se ukáže, že o této akci němečtí vojáci vědí. Masakr přežije jen ona. Smutný (a líbivý) obličej ženské postavy se dívá nepřítomně na mořské vlny, obraz se zamlží a rázem jsme posledním roce druhé světové války. Do děje nás uvádějí patřičně pompézní záběry, v nichž ulice dýchá dobou, na statistictech se nešetří. Příběh rozbíhá svoji expozici a divák se začíná cítit jako doma. Vždyť takhle začínalo už mnoho jiných vyprávění.

Milovníci válečných filmů, vzniklých především v americké provenienci mezi padesátými a osmdesátými léty minulého století, se blaženě napojují na vyprávěcí nit, od níž čekají „to své jisté“. Dostane se jim ho. Akčních scén, napínavých a překvapujících momentů obsahuje snímek nemalé množství. Režisér pro ně přichystal exkurze do příprav odbojových akcí, jejich úspěchy vhodně (dle snadno postřehnutelného vzorce) střídá s krvavými nezdary. Děj graduje, forma mu nepřekáží. Střih plyne kontinuálně, časové přesmyčky se nekonají, kamera snímá vždy to, po čem divák v té které chvíli nejvíce baží.

Před plátnem však sedí také ti, kteří nepřišli kvůli jeho námětu. Spousta z nich válečné filmy možná ani nesleduje. Vyprávěcí háv à la klasický Hollywood je pro ně příliš konvenční. Jsou tu kvůli režisérovi, jehož tvorbu znají a od níž rovněž čekají ono „své jisté“. Zatímco první jmenovaný divák úpěnlivě prožívá další ze zvrátů v ději, divák náležící k druhé kategorii se potutelně usmívá. Skrze koprodukční okázalost nazírá intimitu díla,

nezávislého a protiproudového, za nacistickým prozřením vidí tvůrčovu hru. Něco tady přece nesedí...

Konvence a subverzivita

Není třeba znát dlouholetou genezi scénáře a samotného filmu. Není nutné mít povědomí o historických reáliích a srovnávat si je s příběhem snímku. *Černá kniha* je přece filmem Paula Verhoevena: jestliže jeho *RoboCop* nebyl obyčejným akčním béčkem, *Total Recall* a *Hvězdná pěchota* mainstreamovou sci-fi a *Základní instinkt* pouhým erotickým thrillerem, těžko lze předpokládat, že Rachel Steinová vystupuje v ordinárním válečném dramatu. Nic není čistého ve Verhoevenově autorském smýšlení, a ani žánr nebývá v jeho dílech jasně rozpoznatelný. Verhoeven si je – stejně jako postavy v jeho filmech – dobře vědom, že svět není černobílý. Rádi jej tak vidíme, a také proto vznikly filmové žánry. Paul Verhoeven je však tvůrce, jenž nachází dvojpolovost i na dříve nedotknutelném místě, a z tohoto důvodu mísí typické prvky jednoho žánru s klišé žánru dalšího. A aby byl ještě podvratnější, dílo vždy vystaví jakoby pouze na jednom z nich. I díky tomu mohou být diváci neznalí Verhoevenovy předešlé tvorby s *Černou knihou* tak spokojeni.

Čím vším ještě jeho nový opus upoutá? Zůstaneme-li nejdříve u formy, pak je nutno zmínit Verhoevenovo nekompromisní a sarkastické kladení líbivosti (hraničící s kýčem) a naturalističnosti vedle sebe. Výmluvně to lze vidět na scéně, kdy se z blyštícího přepychu a retro barevnosti (hudební a taneční sál nacistických důstojníků) v mžiku dostaneme k záchodové míse, u níž hlavní hrdinka dává. Verhoeven se před chvílí zaobíral její

rudou růží ve vlasech, nyní neuhne ani o píď před jejími zvratky.

Autor prvoplánově nevyužívá šokující záběry pro efekt, nýbrž jimi upozorňuje na skutečnou nekalost, která se skrývá za fasádou bezchybně natočeného hollywoodského válečného dramatu. Využívá oba extrémy přístupů k znázornění násilí – často je střelba až okatě decentní, vojáci jen padají, jindy najednou vidíme účinek kulky až nerealisticky zvýrazněný. Režisér stojí někde uprostřed a oběma přístupům se ironicky směje.

Využití klasické interpunkce, kontinuálního střihu, měkkého svícení a nezúčastněné kamery je doslova precizní. Film je po formální stránce vybroušený, o to více však podtrhuje kontrastnost, již v sobě má. Nejpatrněji to lze spatřit v závěrečné půlhodině, kdy končí válka a přichází vypořádání se s kolaboranty. Záběry z ulice působí místy jako natočené ruční digitální kamerou, jindy je obraz spíše vhodný pro televizní formát. Střih je dynamičtější a méně nenápadný.

Když za větou chybí tečka

Verhoeven však nepodtrhuje pouze formální postupy a žánry. Stejně tak zpochybňuje řád a jednoznačnost i v příběhu samotném a mezi jeho postavami. Hlavní hrdinka je od počátku nastavena jako ta, která nás morálně povede, prožije si těžké chvíle a ke všemu je také fyzicky přitažlivá. Její setkání s hlavním padouchem, důstojníkem Frankenem, jako by vypadlo ze šestákových vyprávění. Jeho expozice se odehraje během masakru prchajících Židů, Franken vystoupí ze tmy, nesympatický výraz je podtržen posměšným úšklebkem s cigaretou v ústech a neustále znějící střelbou z jeho samopalu. To vše pak ještě doprovodí návodná a doslovná hudba, jež má na „poučenějšího“ nebo chcete-li „citlivějšího“ diváka vliv spíše zcizující. Verhoeven, jak již bylo řečeno, dále film strukturuje tak, aby coby válečný fungoval v mezích žánru, a přitom neustále přítomné ironické prvky radikálně zesílí ve zmiňované poslední půlhodině. Režisér konfrontuje nejen různá politická smýšlení, ale také náboženskou příslušnost. Nejcennější přitom je, že vše zpochybňuje: Žid může být stejně tak rasista jako katolík, stalinista se může chovat jako nacist. Člověk v sobě vždy měl dobré i zlé podoby svého já, což nám je v závěru filmu předvedeno s nelitostnou otevřeností.

Právě konec ještě umocňuje záludnost celého díla. Prolnutím skrze mořské vlny ukončuje vyprávěč dlouhé vzpomínání. Ocitáme se v současnosti, v Izraeli. Zatímco Verhoeven využívá tento motiv s nadhledem, Spielberg v *Zachraňte vojína Ryana* (nebo jiný Holanďan, herec a režisér Jeroen Krabbé v odpudivě patetickém *Objevení nebe*) toto unylé klišé bral smrtelně vážně. Così však zůstává nedořečeno. Slyšíme další výbuchy, střelbu. Očekáváme další mrtvé, další lidské prohry. Divák, který by očekával katarzi, hrdinný povyk po zakončené válce, dojemné odejmutí přeživších, bude zmaten. Jedna válka skončila, přichází druhá. Jeden vrah umírá, druhý je někde vedle nás. A při sledování *Černé knihy* zjistíme, že ani my nejsme vlastně tak moc košer...

Autor je šéfredaktor časopisu 25fps.

Černá kniha (Zwartboek).

Holandsko/Belgie/VB/Německo 2006, 145 minut.

Režie Paul Verhoeven, scénář Gerard Soeteman

a Paul Verhoeven, kamera Karl Walter Lindenlaub.

Hrají Carice van Houtenová, Sebastian Koch ad.

Rachel a Franken, ústřední postavy podvratné šestákové story Paula Verhoevena. Foto HCE

objednávka předplatného **A2** kulturní týdeník

předplatné	noviny do schránky	noviny v elektronické podobě a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
☐ TIŠTĚNÉ	X		280 Kč	520 Kč	988 Kč
☐ ELEKTRONICKÉ		X	195 Kč	364 Kč	650 Kč
☐ STUDENTSKÉ	X	X	221 Kč	429 Kč	832 Kč
☐ KOMPLET	X	X	312 Kč	611 Kč	1196 Kč
☐ SPONZORSKÉ PŘEDPLATNÉ (roční) ☐ SPONZOR STŘÍBRNÝ 2 600 Kč / ☐ SPONZOR ZLATÝ 5 200 Kč / ☐ SPONZOR PLATINOVÝ 10 400 Kč					

Fakturační adresa

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Adresa pro zasílání (pokud se liší od fakturační, např. adresa obdarovaného)

Titul Jméno Příjmení Organizace
 Ulice PSČ Město
 Telefon e-mail

Platbu provedu

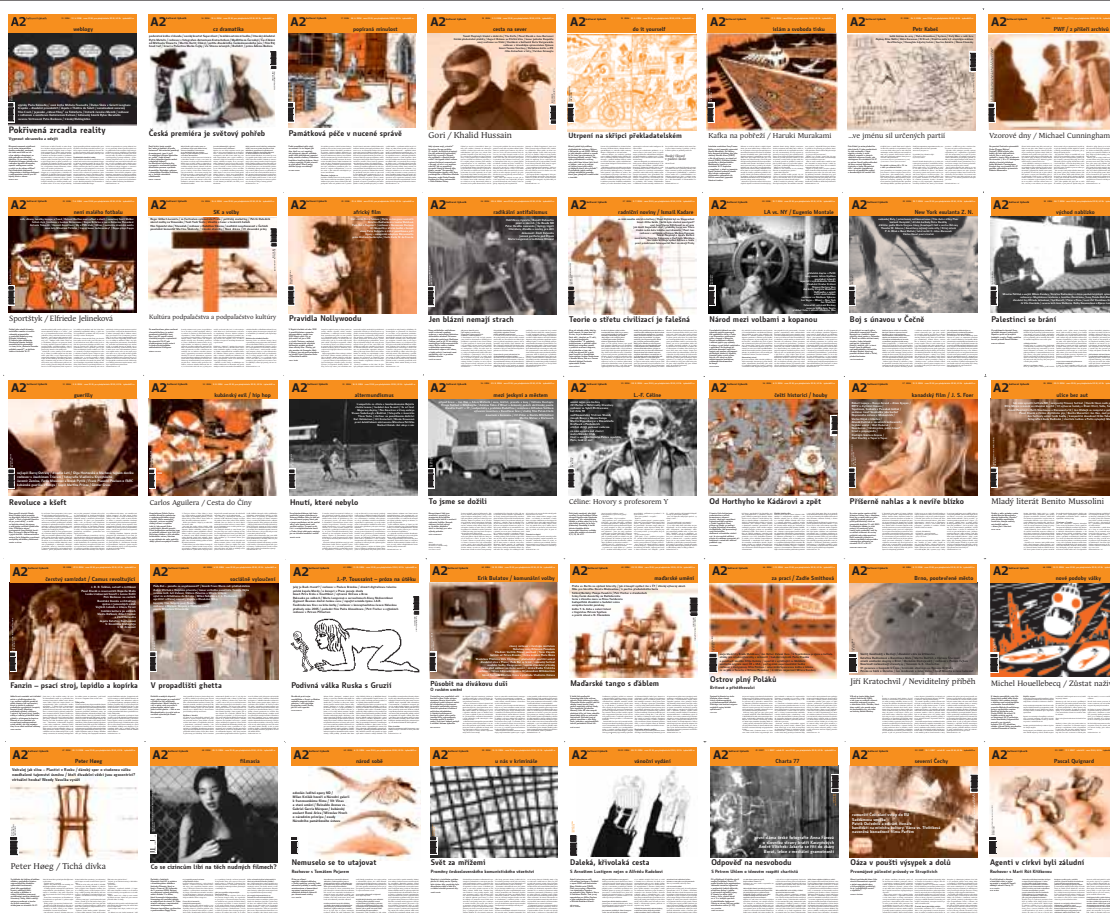
- ☐ Složenkou A (na základě údajů ze složky, kterou od nás obdržíte, lze platit převodem)
☐ Fakturou uveďte prosím IČ DIČ
☐ prostřednictvím SIPO, uveďte prosím spojovací číslo

Pro uplatnění studentské slevy prosím zašlete potvrzení o studiu (fax nebo e-mail v jpg)

Objednávky přijímá jménem vydavatele firma SEND Předplatné, P. O. Box 141, 140 21 Praha 4
 tel. 225 985 225, fax 225 341 425, SMS 605 202 115, e-mail send@send.cz, www.send.cz

na plA2c!

literatura / hudba / společnost / film / politika / divadlo
 výtvarné umění / recenze / rozhovory / esej / nové knihy
 cd a dvd / komentáře / beletrie / zkratka / kulturní tipy
 glosy / reportáž / par avion / komiks / galerie

MONSTRABARET FRED A BRUNOLDA UVÁDÍ
HOVORY Z REZIDENCE
SCHLECHTFREUND

ovšem

Filmové plátno je prostě všude. Festival spisovatelů v Praze poskytl minulý týden divákovi další důkaz proměny současné kultury ve sled vizuálních prezentací. Ti, kdo do potměšitého kina nebo divadla přišli, byli usazeni do pohodlných polstrovaných křesel. Před každou akcí zopakoval hlas ze zvukového záznamu údaje o datech narození a úspěších spisovatelů, kteří se měli večera zúčastnit. Zároveň byly promítány na plátno jejich portréty. Před objektivem defilovali spisovatelé různého věku, v různých převlecích, všichni však v nadživotní velikosti. Většinou pak bylo během diskusí nasvíceno jen jeviště. Na něm si spolu povídali spisovatelé a moderátor jako v nějaké televizní diskusi. Z osvětlené scény to vypadalo, jako když temné hlediště nezaplňují jednotliví čtenáři, ale pasivní masa. Význam spisovatelů ale přece nemůže spočívat v promítání jejich jmen a obličejů na velké plátno a v jejich nasvícení na jevišti! Tradiční podepisování knih nebo autorské čtení v knihkupectví možná nevypadá tak atraktivně, ale přináší určité výhody. Čtenář i spisovatel spolu sdílejí jeden prostor, stejnou atmosféru. Mají i podobné proporce. Může tak dojít k vzájemnému dialogu a obohacování. A děje se tak za podmínek, které jsou knihám bližší než filmová show.

Jing Čianová

Zdá se, že po nezdařilých, a jak se ukázalo, i zcela falešných – protože nikoli vážně míněných – Bursíkových a Topolánkových gestech v kauze Čunek vzala česká společnost na vědomí, že budeme mít alespoň jedno smutné prvenství. Náhle se však našel jeden spravedlivý – Karel Schwarzenberg –, který dal najevo, že mu čest nedovolí sdílet místo ve vládě s obžalovaným kolegou. Tentokrát nikdo nezapochyboval o vážně míněném rozhodnutí, a tak se našla jiná cesta k Čunkově záchraně – nejvyšší státní zástupkyně Vesecká odebrala dozor nad vyšetřováním a pravomoc podat na Čunka obžalobu státnímu zástupci, který podle své věcné a místní příslušnosti věc dozoruje od počátku, a přesunula je do 200 km vzdáleného státního zastupitelství, kde se pouhým studiem spisu bude nový dozorcující zástupce muset zabývat minimálně tři měsíce. To Vesecká samozřejmě dobře ví, a přesto tak učinila v okamžiku, kdy je vyšetřování již skončeno a není co dozorovat – zbývá jen podat obžalobu. Nemůžu se ubránit pocitu, že rozhodla jen na politickou objednávku. Ještě horší ovšem je, že patrně rozhodla i v rozporu se zákonem o státním zastupitelství, který umožňuje činit závazné úkony v rámci čtyřstupňové soustavy státního zastupitelství vždy jen nejbližší nadřízenému státnímu zástupci. Anebo si máme myslet, že rozhodnutí Vesecké

si bez znalosti spisu a během několika málo hodin postupně osvojili a zopakovali všichni šéfové státních zastupitelství stojící mezi Přerovem, Ostravou, Olomoucí a Brnem?

Pavel Matějka

V reklamách se lže, na to jsme si zvykli; nejnověji na to upozorňuje Petr Čtvrtníček v rádoby ironických reklamách na Vodafone, kde v lekcích „reklamštiny“ probírá slova „neomezené“ či „zdarma“. Více zarážejí neviditelné podpásovky reklamních spotů. Jednou z nich je užívání hudebních plagiatů jako podkresů. Stačí využít známou píseň, změnit jeden akord, aranžmá nebo lehce přetvořit melodii a vypustit text. Potom uslyšíme, co vlastně známe, a výrobce reklamy to pořídí mnohem levněji. Detailů si nikdo nevšimne. Z umělců se tomu ubrání málokdo (vyžaduje to nákladné a zdlouhavé dokazování). Výjimkou je třeba Tom Waits: první slavný „reklamní proces“ vedl už na konci osmdesátých let proti firmě Frito Lay a ve vyhraném sporu získal peníze na svou uměleckou nezávislost. Nejslyšitelnějšími parazity aktuálních reklam v Česku jsou minerálka Magnesia (ne, opravdu to není Yann Tiersen a Amélie z Montmartru), Bohemia Sekt a výrobce tyčinky 3bit. Poslední dvě shodou okolností falzifikují hity skupiny Gorillaz:

Feel Good Inc. a Oh Green World. V reklamě se lže i krade. Neomezeně.

Jan Vávra

Doufáme, že to nebude rovnou „celý svět“, jenž vypočlechně píseň ministryně obrany Vlasty Parkanové a Jana Vyčítala, předělávku slágru Dobrý den, majore Gagarine. Ani jedna z písní nevznikla na objednávku a obě jsou si podobné svou nezakrytým upřímnou propagandistickou linkou. Celá zpívaná anabáze už byla probrána ze všech stran a lze jistě tvrdit, že tato vlezlá píseň nepotěšila ani ty, kteří za existenci radaru demonstrují v ulicích. Když na jejich srovnání totiž zazněla výzva k puštění „hitu“, byla vzápětí zamítnuta s tím, že „jde o velmi nepovedenou věc“. Stejně tak se nepovedla obhajoba písně v tiskovém prohlášení Jana Vyčítala, který truchlí nad tím, jak zapomínáme, a také nad tím, jak spousta jeho kolegů, kteří ho dnes nenápadně drželo s bolševikem. Škoda, že už nenapsal o svém dlouhodobém působení v Dikobrazu, jehož vydavatelem bylo Rudé právo, a že zapomněl i na to, že po celou dobu normalizace a i dnes vydává své country desky u společnosti Karla Vágnera – za normalizace hlavy jednoho z oficiálně protežovaných hudebních klanů. Dobrý den, paměti, prostě welcome...
Irina Kellyová

A2 kulturní týdeník, Americká 2, 120 00 Praha 2, tel. 222 510 205, 222 510 151, redakce@tydenikA2.cz, prijmeni@tydenikA2.cz, tydenikA2.cz. Vydává Kulturní týdeník A2, s. r. o. Šéfredaktorka **Libuše Bělunková**. Zástupce šéfredaktorky **Filip Pospíšil**. Redakce **Karel Kouba**, **Marta Ljubková**, **Jiří G. Růžicka**, **Lukáš Rychetský**, **Ondřej Slaček**, **Aleš Stuchlý**, **Petr Vaňous**. Báseň na s. 5 vybírají **Petr Borkovec** a **Vratislav Färber**. Editorka **Věra Becková**. Design a typografie **Helena Šantavá**. Grafická úprava a sazba písmy Andulka © Storm Type Foundry a Botanika © Suitcase Type Foundry **Marek Nagtmüller**. Manažer **Jan Vávra**. Počítačová podpora **Lukáš Fairaisl**. Sekretariát **Marcela Mojžišová**. Distribuce **Josef Piša** – distribuce@tydenikA2.cz. Inzerce **Milan Greguš** – inzerce@tydenikA2.cz (222 510 227). Tisk **Moravská typografie**, a. s. Předplatné zajišťuje jménem vydavatele **SEND Předplatné** (225 985 225). Rozšiřuje **Mediaprint & Kapa Pressegrasso**, spol. s r. o. **Registrace** MK ČR E 16272, ISSN 1801-4542. Vychází s podporou **Ministerstva kultury ČR** a **International Visegrad Fund**. Nevyžádané rukopisy se nevracejí.